

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

DIANA POLIAKAITĖ
CIVILINĖ TEISĖ

LIZINGO GAVĖJO TEISIŲ GYNIMAS LIZINGO TEISINIUOSE SANTYKIUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. dr. Justas Sakavičius

Vilnius, 2015

TURINYS

IVADAS	3
1 LIZINGO SUTARTIES SAMPRATA	9
1.1 Lizingo sutarties kilmė ir teisinė prigimtis	9
1.2 Lizingo sąvoka, rūšys, dalykas.....	11
1.3 Lizingo sutarties subjektų teisės ir pareigos.....	16
1.4 Lizingo sutarties atskyrimas nuo panašių sutarčių	20
2 LIZINGO GAVĖJO REIKALAVIMAI PARDAVĖJUI IR LIZINGO DAVĖJUI	24
2.1 Bendrieji civilinių teisių gynimo būdai	24
2.2 Reikalavimai dėl pažeistos prievolės perduoti lizingo dalyką	26
2.3 Subjektų atsakomybė už lizingo dalyko trūkumus	30
3 LIZINGO GAVĖJO TEISIŲ GYNIMO BŪDAI SANTYKYJE SU PARDAVĖJU	33
3.1 Lizingo gavėjo, turinčio pirkėjo teises, teisių gynbos būdai	33
3.2 Reikalavimai dėl daikto kokybės	34
3.2.1 Reikalavimai dėl sutarties kainos sumažinimo	35
3.2.2 Reikalavimas neatlygintinai pašalinti daikto trūkumus arba atlyginti išlaidas susijusias su trūkumų pašalinimu	36
3.2.3 Reikalavimas grąžinti sumokėtą kainą ir nutraukti sutartį	37
3.3 Reikalavimai dėl lizingo dalyko kiekio, asortimento, komplektiškumo, taros ir pakuotės	40
4 LIZINGO GAVĖJO TEISIŲ GYNIMAS SANTYKYJE SU LIZINGO DAVĖJU	44
4.1 Lizingo sutarties nutraukimo sąlygos.....	44
4.2 Lizingo sutarties nutraukimo pasekmės	51
4.2.1 Lizingo dalyko grąžinimas	53
4.2.2 Nuostoliai	54
4.2.3 Restitucijos taikymas.....	59
4.3 Lizingo sutarties pakeitimas.....	61
IŠVADOS	64
LITERATŪRA	66
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	72
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	73
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	74

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Lizingas, kaip finansavimo būdas laikomas paprastu, operatyviu ir patogiu institutu. Šiuolaikinėje verslo perspektyvoje siekiant plėtoti ir modernizuoti savo veiklą šį finansavimo būdą vis dažniau pasirenka įvairūs verslo subjektai. Lizingo santykiai yra plačiai paplitę visoje Europoje, virš 40 proc. verslo subjektų naudojami lizingo paslaugomis, o 2012 m. lizingo pagalba, virš 200 tūkstančių bilionų eurų buvo investuota į verslui reikalingą įrangą.¹ Lizingo paplitimas lemia ir lizingo sutarčių sudarymo skaičių, per 2014 m. Lietuvoje buvo įregistruota apie 1400 lizingo sutarčių, apie 150 lizingo sutarčių atsisakyta registruoti.² Šie skaičiai tik iš dalies atspindi lizingo santykių gausą, kadangi nėra prievolės registruoti visas lizingo sutartis. Lizingo paplitimas yra priemonės verslui vystyti savo veiklą, kuri suteikia galimybę įsigyti pageidaujamą prekę bei ja naudotis, rezultatas.³

Verslo subjektams lizingo sutartis yra palanki dėl galimybės naudotis daiktu iš karto, nesumokėjus visos kainos. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo sutartyje nuosavybės teisė atlieka prievolės užtikrinimo funkciją dažniausiai nėra reikalaujama papildomo užstato. Taip pat lizingo sutartis pasižymi lankstumu, t. y. mokėjimo grafika, pradinę įmoką ir periodinių įmokų dydį, sutarties laikotarpį sutarties šalys nustato pagal lizingo gavėjo finansines galimybes. Kadangi apyvartinės lėšos nėra įšaldomos, verslo subjektas gali lėšas investuoti kitur. Pastaruoju metu Lietuvoje itin didėja lizingo paslaugų paklausa.⁴ Lietuvos banko asociacijos duomenimis nuo 2013 m. ne tik sudaroma vis daugiau lizingo sutarčių, tačiau ir padidėjo lizingo portfelis. Nepaisant lizingo sutarčių privalumų ir atsižvelgiant į šių santykių aktualumą, atkreiptinas dėmesys, kad visas rizikas, susijusias su lizingo dalyku, prisiima lizingo gavėjas. Tuo tarpu lizingo davėjui teisinės pasekmės atsiranda tais atvejais, kai netinkamai vykdomi finansiniai įsipareigojimai.

Nagrinėjamos temos aktualumą lemia ir tai, kad tinkamas lizingo instituto normų aiškinimas ir taikymas teismų praktikoje iki šiol kelia daug klausimų teisės mokslininkams bei praktikams.⁵ Vienas aktualiausių klausimų yra lizingo davėjo ir lizingo gavėjo teisių gynimo būdai bei šių subjektų interesų pusiausvyra lizingo teisiniuose santykiuose. Viena vertus Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau - CK) šeštoje knygoje, kur yra reglamentuoti

¹ European leasing [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. sausio 29 d.] <http://www.leaseurope.org/>.

² Hipotekos įstaigos statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. sausio 29 d.] <https://www.hipotekosistaiga.lt/index.php?10379>

³ Lietuvos banko asociacijos duomenys. Lizingo rinkos naujienos [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. sausio 29 d.] <http://www.lba.lt/go.php/lizingas>.

⁴ Lisauskas, G. Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą. Vilnius: Jurisprudencija. 2002, T.34 (26), p.14.

⁵ Stripeikienė, J., Didžiulis, L. Aktualūs finansinės nuomos (lizingo) instituto taikymo klausimai. Privatinės teisės doktrina ir praktika. 2014. p. 319.

lizingo teisiniai santykiai, aiškiai nustatyti lizingo davėjo teisių gynimo būdai. Tačiau CK teisės normose, lizingo gavėjo teisių gynimo būdai nėra tiesiogiai įtvirtinti. Pažymėtina, kad dėl šių subjektų civilinių teisių gynimo būdų bei interesų pusiausvyros užtikrinimo susiformavusi nevieninga teismų praktika. Dėl egzistuojančio reglamentavimo ir teisės normų taikymo bei aiškinimo susiduriama su situacija, kad įstatymų leidėjas užtikrina tik vienos lizingo sutarties šalies – lizingo davėjo teisių apsaugą ir jų gynimo būdus, tuo tarpu lizingo gavėjas CK nustatytais pagrindais prisiima didžiąją dalį rizikų ir to pagrindu atsiduria nelygioje padėtyje lizingo teisiniuose santykiuose.

Atsižvelgiant į tai, kad lizingo institutas verslo santykiuose yra labai paplitęs ir vis dar sparčiai plinta, o praktikoje atsiranda daug sudėtingų situacijų, kurioms išspręsti nėra galimybės pritaikyti vieno sprendimo varianto, todėl gilesnė tokių klausimų kaip: lizingo sutarties sampratos; reikalavimų, kuriuos gali pareikšti lizingo gavėjas dėl prievolės perduoti lizingo dalyką nevykdymo, lizingo gavėjo teisių gynimo būdų dėl daikto kokybės ir kitų su lizingo dalyku susijusių trūkumų, lizingo sutarties nutraukimo pasekmių ir lizingo gavėjo teisių gynimo nutraukus lizingo sutartį, analizė ir išnagrinėjimas yra reikalinga ir aktuali.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Lietuvoje lizingo institutas įtvirtintas 2001 m. CK, todėl nėra šių dienų naujovė. Tačiau šį institutą nagrinėjančios teisės doktrinos nedaug, o teismų praktika yra nevieninga ir kintanti. Per pastaruosius penkis metus teismų praktikoje buvo priimta ypatingai reikšmingų nuostatų lizingo institutui, o ypač lizingo gavėjo teisių gynimui, kurios teisės doktrinoje nėra aptartos. Tačiau teismų praktika lizingo gavėjo teisių gynimo klausimais nėra vieninga, dažnai susiduriama su tokiais atvejais, kai lizingo gavėjas siekia apginti pažeistas teises, pareikšdamas reikalavimus, kurie susiklosčiusių santykių kontekste negali būti įgyvendinti. Dėl netinkamo teisių gynimo būdo pasirinkimo, lizingo gavėjo reikalavimai nėra tenkinami ir taip pažeidžiama pusiausvyrą tarp lizingo gavėjo ir lizingo davėjo teisėtų interesų. Kita vertus, ne tik civilinių teisių gynimo būdo pasirinkimas yra aktualus lizingo gavėjo teisių apsaugai. Didelę reikšmę turi teisės normų, reglamentuojančių lizingo institutą, aiškinimas ir taikymas. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje nėra teisės doktrinos, nagrinėjančios lizingo gavėjo teisių apsaugos probleminius aspektus, o teismų praktikoje tebeformuojamos lizingo instituto taikymo sąlygos ir analizuojami su šiuo institutu kylantys klausimai, darbo autorės nagrinėjama tema yra aktuali ir neišnagrinėta.

Svarbiausiais norminiais šaltiniais magistro baigiamojo darbo autorė išskiria Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą,⁶ 1988 m. gegužės 28 d. UNIDROIT Tarptautinio finansinio lizingo

⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

konvenciją⁷ (toliau – Otavos konvencija), 2008 m. UNIDROIT Modalinio lizingo įstatymą⁸ (angl. *Model leasing act*), toliau- Modalinio lizingo įstatymas), Europos civilinės teisės matmenys⁹ (angl. *Draft common frame of reference*; toliau - DCFR.). Nagrinėjamos ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vieningojo komercinio kodekso¹⁰ (angl. – *Uniform commercial code*; toliau - UCC) normos, kaip vienas svarbiausių norminių šaltinių, tarptautinio lizingo instituto vystymuisi, kuriame plačiai reglamentuotas lizingo institutas.

Baigiamojo darbo temai išanalizuoti bei atskleisti labai svarbi ir reikšminga specialioji literatūra. Lizingo sutarties sampratos, esmės, požymių, atskyrimo nuo kitų panašių civilinių sutarčių rūšių klausimai buvo nagrinėti V. Mizaro publikacijoje „Lizingo sutarties sampratos aiškinimas pagal Civilinį kodeksą“ (Vilnius: Justitia. 2003), G. Lisausko moksliniuose darbuose: „Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą“ (Vilnius: Jurisprudencija, 2002, T. 34(26).) ir „Finansinės nuomos ir tiesioginio lizingo santykis pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą“ (Vilnius: Jurisprudencija, 2003, T. 47 (39).), R. Juodkos publikacijoje „Lizingo teisinių santykių reguliavimas naujajame Civiliniame kodekse“ (Vilnius: Justitia, 2000, Nr. 4-5.), J. Stripeikienės ir L. Didžiulio straipsnyje „Aktualūs finansinės nuomos (lizingo) instituto taikymo klausimai“ (Privatinės teisės doktrina ir praktika, 2014.). Dėl reikalavimų esant daikto trūkumams, esminis buvo V. Mizaro publikacijos „Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse“ (Vilnius: Justitia, 2003, Nr.3-4.; Nr. 5 (47); Nr. 6(48).).

Darbe naudojama užsienio literatūra: Ch, Boobyer „Leasing and Asset Finance-The Comprehensive Guide for practitioners“, D. Faber, B. Schuijling „Financial leasing and Its Unification by UNIDROIT“, K. Lilleholt „Lease of Goods“.

Magistro darbo autorė temai atskleisti rėmėsi teismų praktika. Pagrindinis dėmesys skiriamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau -LAT) formuojamai praktikai, kuri dėl lizingo teisinių santykių yra labai reikšminga. Naujausia LAT praktika buvo naudinga nagrinėjant klausimus dėl lizingo sutarties nutraukimo padarinių, dvišalės restitucijos taikymo sąlygų ir kitų svarbių aspektų, kurie lėmė efektyvesnę lizingo gavėjo teisių gynimą. Paminėtinos LAT nutartys: LAT Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „4 vėjai ir KO“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, bylos Nr. 3K-3-99/2012., kurioje buvo nagrinėti nepagrįsto praturtėjimo kaip lizingo gavėjo teisių gynybės būdo ir restitucijos taikymo sąlygos. LAT

⁷ UNIDROIT Tarptautinio finansinio lizingo konvencija [interaktyvus]. 1988, [žiūrėta 2015 m. sausio 15d.]. <http://www.unidroit.org/leasing-ol/leasing-english>.

⁸ UNIDROIT Model Leasing Act [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015 m. vasario 3 d.]. <http://www.unidroit.org/english/documents/2008/study59a/s-59a-17-e.pdf>.

⁹ Von Bar, Ch.; Clive, E. *et al.* Principles, Definitions and Model Rules of European Private thesis. University of Nottingham, 2012.

¹⁰ Uniform Commercial Code [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.]. <https://www.law.cornell.edu/ucc>.

Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, bylos Nr. 3K-3-472/2012, teismas pateikė svarbius išaiškinimus dėl restitucijos ir civilinės atsakomybės aiškinimo ir taikymo lizingo sutarties nutraukimo atveju. Taip pat buvo nagrinėjama ir Lietuvos Respublikos Apeliacinio teismo ir Apygardos teismų praktika.

Tiriama problema. Siekiant nustatyti ar lizingo teisiniuose santykiuose lizingo gavėjas turi galimybę efektyviai apginti pažeistas teises ir užtikrinti teisėtus interesus, turime iširti: a) kokius civilinių teisių gynimo būdus gali taikyti lizingo gavėjas siekdamas atkurti pažeistas teises? b) ar teismų formuojama praktika lizingo teisiniuose santykiuose užtikrina pusiausvyrą tarp lizingo gavėjo ir lizingo davėjo teisių gynimo?

Baigiamojo darbo reikšmė. Lizingo teisiniuose santykiuose didžioji dalis rizikų tenka lizingo gavėjui, tačiau CK nėra įtvirtinti lizingo gavėjo teisių gynbos būdai. Tokiu teisiniu reglamentavimu, įstatymų leidėjas siekė apsaugoti lizingo davėją. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo santykiai plačiai paplitę ir itin aktualus verslo sektoriui, kyla nemažai ginčų susijusių su lizingo institutą reglamentuojančių normų taikymu. Kadangi teisės normos lizingo santykių visa apimtimi nereguliuoja, kilusių ginčų sprendimas paliekamas teismų nuožiūrai. Atsižvelgiant į tai, probleminių klausimų analizė ir sprendimo būdų teismų praktikoje nagrinėjimas bei doktrinos analizė suteiks aiškumo tolimesniam doktrinos vystymuisi. Probleminių klausimų išnagrinėjimas bei atskleidimas turi ir praktinę reikšmę, lizingo gavėjo teisių gynimo būdų analizė padės lizingo teisių santykių subjektams tinkamai įvertinti efektyviausius kilusių problemų sprendimų būdus. Susisteminta informacija apie egzistuojančią efektyvią teisių gynimo priemonių visumą gali paskatinti sudaryti naujas lizingo sutartis ir taip skatinti verslo subjektų veikos vystymąsi.

Tyrimo tikslas. Pagrindinis darbo tikslas atskleisti ir tinkamai pateikti lizingo gavėjo teisių gynimo būdų ypatumus, taikymo sąlygas, probleminius aspektus. Įvertinti ar taikant nustatytus lizingo gavėjo teisių gynimo būdus pasiekama lizingo gavėjo ir lizingo davėjo teisėtų interesų pusiausvyra.

Darbo uždaviniai. Tikslas išanalizuoti lizingo gavėjo teisių gynimo būdų ypatumus ir taikymo sąlygas gali būti pasiektas išanalizavus atskirus iš šio tikslo sekančius uždavinius:

- Atskleisti lizingo sutarties sampratą, esmę, dalyką, rūšis ir išskirti lizingo sutarties skiriamuosius požymius, kurių pagrindu lizingo sutartis gali būti atibojama nuo kitų panašių civilinių sutarčių rūšių;
- Nustatyti sąlygas reikalavimams pardavėjui ir lizingo davėjui pareikšti;
- Aptarti lizingo gavėjo teisių gynimo galimybes santykiuose su pardavėju esant lizingo dalyko trūkumams;
- Išanalizuoti lizingo sutarties nutraukimo atvejus ir lizingo gavėjo teisių gynimo galimybes dėl pasekmių kylančių dėl sutarties nutraukimo.

Tyrimo metodika. Siekiant atlikti visapusišką darbo temos analizę ir pasiekti iškeltą tikslą, kompleksiškai naudojami ir taikomi tokie mokslinio tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizės, istorinis, aprašomasis, sisteminis-loginis, lyginamasis ir apibendrinimo metodai.

Mokslinės literatūros analizės ir aprašomasis metodai vyrauja viso darbo apimtyje. Tuo tarpu istoriniu metodu naudojamosi siekiant atskleisti lizingo instituto teisinę prigimtį ir kilmę, nustatant juridinius faktus kurių pagrindu vystėsi lizingo institutas. Lyginamuoju analizės metodu atskleidžiamas lizingo instituto reglamentavimas tarptautiniuose teisės aktuose, atskirais atvejais ir kitų valstybių jurisdikcijose. Sisteminės-loginės analizės metodo pagalba nagrinėjami teisės aktai, analizuojamas bei vertinamas teisinis reglamentavimas, tarpusavio normų ryšiai, taip pat siekiama atskleisti teisės normų taikymo ypatumus teismų praktikoje ir jų aiškinimą teisės doktrinoje. Apibendrinimo metodu aptariama naudota literatūra ir daromos išvados. Naudojamosi ir kitais metodais, tačiau dėl jų nedidelės reikšmės darbo temos atskleidimui, atskirai neaptariami.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro trijų dalių struktūra: įvadas, dėstomoji dalies ir išvados. Dėstomąją dalį sudaro bendroji ir specialioji dalys.

Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje daug dėmesio yra skiriama paties lizingo kaip finansinės nuomos sąvokai bei jo skiriamiesiems požymiams, tuo pagrindu baigiamojo darbo bendrojoje dalyje siekiama atskleisti lizingo sutarties sampratą, esmę, teisinę prigimtį, nustatyti skiriamuosius požymius, kurių pagalba lizingo sutartis gali būti atskiriama nuo kitų panašių sutarčių rūšių, taip pat aptariamos lizingo subjektų teisės bei pareigos lizingo teisiniuose santykiuose.

Specialiąją dalį sudaro tris skyriai. Pirmasis skyrius skirtas atskleisti bendruosius civilinių teisių gynimo būdus ir atvejus kuomet lizingo gavėjas gali pareikšti reikalavimus tiek lizingo davėjui tiek pardavėjui. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo dalyko perdavimas yra svarbus

momentas nuo kuriuo kyla didžioji dalis rizikų tenka lizingo gavėjui, šioje dalyje bus aptarta, kokių priemonių gali imtis lizingo gavėjas siekdamas apginti savo teisėtus interesus, kai lizingo dalykas neperduodamas arba perduotas netinkamai. Antroje dalyje analizuojami, lizingo gavėjo, kaip pirkėjo teisių gynimo būdai. Šiame skyriuje aptariami reikalavimai, kuriuos lizingo gavėjas gali pareikšti dėl daikto kokybės, pakuotės, taros, asortimento, kiekio trūkumų bei kitų pažeistų teisių. Trečiajame skyriuje pagrindinis dėmesys skiriamas lizingo sutarties nutraukimui ir iš to kylančioms teisinėms pasekmėms. Analizuojama aktualiausia teismų praktika, restitucijos taikymo sąlygos bei lizingo dalyko vertės nustatymas ir pelno paskirstymas tarp šalių.

Išvados skirtos apibendrinti baigiamajame darbe išspręstus uždavinius ir problemas, pasiektus tikslus.

Ginamieji teiginiai. Išskiriami du baigiamojo darbo ginamieji teiginiai:

1) Lietuvos Respublikos teisės aktuose esamas lizingo teisinis reglamentavimas nepakankamas užtikrinant lizingo gavėjo teisių apsaugą bei veiksmingą gynybą.

2) Nevieningos teismų praktikos formuojami lizingo gavėjo teisių gynimo būdai užtikrina lizingo gavėjo ir lizingo davėjo teisių ir pareigų pusiausvyrą.

1 LIZINGO SUTARTIES SAMPRATA

1.1 Lizingo sutarties kilmė ir teisinė prigimtis

Lizingo institutas nėra šių dienų naujovė, dar Šumerų valstybėje buvo randamos šio instituto užuomazgos,¹¹ o moderniojo lizingo santykiai pradėjo vystytis Jungtinėse Amerikos Valstijose, vėliau išplito ir Europoje, o paskutiniame XX a. dešimtmetyje ir Vidurio bei Rytų Europos valstybėse, įskaitant ir Lietuvą.¹² Telekomunikacijų bendrovė “Bell” 1877 metais pirmoji pradėjo teikti lizingo paslaugas, pasiūlydama telefono aparatus ne pirkti, bet nuomoti. Lizingo (finansinės nuomos) institutas 1964 m. redakcijos Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹³ nebuvo reglamentuotas, tačiau lizingo teisiniai santykiai plėtojosi sutarčių laisvės principo pagrindu, kuris nurodo, jog civilinės teisės ir pareigos fiziniams ir juridiniams asmenims atsiranda ne tik iš įstatymuose numatytų sandorių, bet ir iš sandorių, nors įstatymuose nenumatytų, tačiau jiems neprieštarujančių.¹⁴ Lizingo santykių aktyvų vystymąsi, iki šio instituto reglamentavimo patvirtina ir tai, kad 1995 m. įkurta pirmoji lizingo bendrovė – Vilniaus banko lizingas, o 1998 m. buvo įsteigta Lietuvos lizingo asociacija, kurios esminis tikslas buvo atstovauti savo narių, lizingo bendrovių interesus bei kaupti lizingo statistinius duomenis.¹⁵ Lizingo instituto teisinio reguliavimo nebuvimas neužkirto kelio šiems santykiams vystytis ir dirbtinai nevaržė lizingo sutarties šalių galimybių leisdamas joms visus galimus klausimus aptarti pačioje lizingo sutartyje,¹⁶ tačiau kaip pažymėjo G. Lisauskas, tokia situacija lėmė tai, jog lizingo davėjas faktiškai turėjo itin palankias sąlygas derybose užsitikrinti savo finansinio intereso gynybą ir taip tapti „stipresniąją šalimi“. ¹⁷ Nelygi lizingo šalių padėtis lizingo santykiuose ir tikslas suteikti aiškumo painiems, o kartais net ir prieštarangiems lizingo santykiams,¹⁸ buvo pagrindinės priežastys, skatinančios svarstyti lizingo instituto įtvirtinimą CK. Taigi pamatus reglamentuoto lizingo instituto vystymuisi Lietuvoje padėjo 2001 m. redakcijos Civilinis kodeksas¹⁹, kuriame pirmą kartą Lietuvos teisinėje bazėje buvo įtvirtintas lizingo institutas. CK šeštosios knygos XXX skyriaus nuostatos, reglamentuojančios lizingo institutą

¹¹Porter, D. The Growth and Development of the Modern Leasing Industry. Euromoney Books. 1997, p. 1.

¹² Mizaras, V. Lizingo sutarties sampratos aiškinimas pagal Civilinį kodeksą. Vilnius: Justitia. 2003, p. 2.

¹³ Lietuvos TSR 1964 m. liepos 7 d. įstatymas. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1964, Nr. 19-138.

¹⁴ Juodka, R. Lizingo teisinių santykių reguliavimas naujajame Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia. 2000, Nr. 4-5, p. 2.

¹⁵ Lietuvos Respublikos centrinio banko internetinis puslapis [žiūrėta 2015 m. vasario 2 d.]. www.lb.lt

¹⁶ Juodka, R., *op. cit.*, p. 2-3.

¹⁷ Lisauskas, G. Finansinės nuomos ir tiesioginio lizingo santykis pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Vilnius: Jurisprudencija. 2003, t. 47 (39), p.110.

¹⁸ Juodka, R., *op. cit.*, p. 3.

¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

didžiaja dalimi perimtos iš 1988 m. UNIDROIT konvencijos dėl tarptautinio finansinio lizingo (toliau-Otavos konvencija). Lietuva nėra ratifikavusi Otavos konvencijos, todėl šis teisės aktas Lietuvoje tiesiogiai netaikomas. Lietuvos teisėje yra svarbių ypatumų šiek tiek komplikuojančių lizingo instituto taikymą, tačiau atsižvelgiant į tai, jog lizingo institutas daugiausiai paremtas Otavos konvencijos nuostatomis su lizingo instituto tikslais ir esme kylantys klausimai turi būti sistemaiškai aiškinami su Otavos konvencijos nuostatomis.²⁰

Otavos konvencija buvo pamatas lizingo (finansinės nuomos) tarptautiniam reguliavimui. priimtas Modalinis lizingo įstatymas, kurio tikslas vystyti lizingo instituto teisę ir santykius, palengvinant besivystančioms šalims naudojimąsi lizingu.²¹ Modelinio lizingo įstatymo 1 straipsnyje nurodyta, kad šis teisės aktas taikomas turto nuomai, kuri yra lizingo gavėjo pagrindinis interesas. DCFR 4 knygos b dalyje, taip pat reglamentuoja finansinę nuomą, tačiau čia nekalbama apie lizingo šalių veiksmus sutarties pažeidimo atveju, todėl nagrinėjamai temai aktualus ir DCFR 3 skyrius, reglamentuojantis prievolių nevykdymą. Šie teisės aktai yra rekomendacinio pobūdžio, todėl gali būti taikomi tik lizingo sutarties šalių sutarimu. Paminėtina, tačiau Lietuvos verslo sektoriaus praktiškai netaikoma Konvencija dėl tarptautinio intereso, susijusio su mobiliąja įranga (angl. *Convention on international interests in mobile equipment*)²² vadinama Keiptauno konvencija (toliau – Keiptauno konvencija). Keiptauno konvencija taikoma tik tam tikros kategorijos objektams (mobilioji įranga, sklandytuvai, orlaivių įrenginiai, kosminiai erdvėlaiviai ir kt.) ir iš jų kylančių gretutinių teisių reglamentavimui, kuriuo sukuriamas arba numatomas tarptautinis interesas. Keiptauno konvencija reglamentuoja ir finansinės nuomos institutą. Vienas svarbiausių norminių šaltinių tarptautiniam lizingo instituto vystymuisi –UCC, kuriame plačiai reglamentuotas finansinio lizingo institutas, nustatytos lizingo gavėjo ir davėjo teisės ir pareigos, sutarties pažeidimo samprata, vienašalio sutarties nutraukimas bei nuostolių atlyginimas. Tačiau šis teisės aktas susilaukė nemažai teisės mokslininkų kritikos dėl lizingo gavėjo mažesnės derybinės galios.²³

²⁰ Stripeikienė, J., Didžiulis, L., *supra note* 5, p. 319.

²¹ UNIDROIT secretariat. UNIDROIT Model Law on Leasing. Official commentary [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. <http://www.unidroit.org/preparatory-work-model-law-leasing-2010>.

²² The Cape Town Convention on International Interests in Mobile Equipment [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.]. <http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/2002-1-goode-e.pdf>.

²³ HECKMAN, A. Charles. Article 2A of the Uniform Commercial Code: government of the lessor, by the lessor, and for the lessor [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. kovo 2d.] www.heinonline.org.

1.2 Lizingo sąvoka, rūšys, dalykas

Lizingas (ang. *leasing*) – tai specifinė finansavimo forma jungianti pirkimo - pardavimo, ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus.²⁴ Lizingo bei finansinės nuomos sąvokos yra tapatinamos CK šeštosios knygos XXX skyriuje, reglamentuojančiame lizingo institutą. Tačiau, kaip pažymi G. Lisauskas, finansinės nuomos sąvokos vartojimas CK, reglamentuojančiame lizingo institutą apima tik finansinės nuomos sutarties sąvoką.²⁵ Darbe finansinės nuomos ir lizingo sąvokos bus vartojamos kaip sinonimai. Teisės moksle vyrauja skirtingos nuomonės į finansinės nuomos sampratą. Konservatyviojo požiūrio šalininkai, apsiriboja finansinės nuomos sutartimi ir finansinę nuomą laiko tam tikra nuomos rūšimi. Konservatyviojo požiūrio oponentai pabrėžia, kad finansinė nuoma savarankiškas trišalis sandoris, tačiau nepateikia nuoseklaus atsakymo, kaip trišalis finansinės nuomos sandoris gali būti sudarytas iš dviejų savarankiškų sutarčių.²⁶ Nei viena iš pateiktų nuomonių, savarankiškai negali pagrįsti ir atskleisti finansinės nuomos santykių, todėl aiškinant bei nagrinėjant finansinę nuomą šiek tiek skirtingais tikslais gali būti laikomasi jų abiejų.²⁷

Finansinė nuoma - tai sandoris, kuriuo kreditorius (lizingo davėjas) siekia finansuoti skolininko (lizingo gavėjo) priimtą investicinį sprendimą.²⁸ Nuo kitų finansavimo formų, lizingas (finansinė nuoma) skiriasi tuo, kad lizingo davėjas užtikrina lizingo gavėjui ekonominį lizingo dalyko valdymą, kurį pasirinko pats lizingo gavėjas, tačiau kreditorius (lizingo davėjas) siekdamas prievolės įvykdymo užtikrinimo išsaugoja nuosavybės teisę į lizingo dalyką. CK įtvirtinta klasikinė finansinės nuomos samprata, apibrėžiama trišaliu santykiu modeliu (tam tikrais atvejais gali būti ir dvišalis), tokia samprata įtvirtinta ir absoliučioje daugumoje pasaulio valstybių, įskaitant tokias labiausiai išsivysčiusias lizingo rinkas kaip JAV ir Didžioji Britanija.²⁹ Nagrinėjant finansinės nuomos trišalį santykių modelį, atskleidžiama finansinės nuomos sandorio esmė – lizingo davėjo finansinis interesas. Trišalių santykių susiklostymas lemia tam tikrų teisinių pareigų ir atsakomybės pasiskirstymą.³⁰ Finansinės nuomos sandoriui taip pat būdingas ir teisinės nuosavybės (*dominium directum*) ir ekonominės nuosavybės (*dominium*

²⁴ Jurevičienė, D. Lizingas. Visuotinė lietuvių enciklopedija. [T.] XIII, Leo - Magazyn. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 541-542.

²⁵ Lisauskas, G. Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą. *supra note* 4, p. 114.

²⁶ Lisauskas, G. Finansinės nuomos ir tiesioginio lizingo santykis pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. *supra note* 17, p. 110.

²⁷ *Ibid.*, p. 110

²⁸ Mizaras, V. *supra note* 12, p. 4

²⁹ Lisauskas, G. Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą. *op. cit.*, p. 115.

³⁰ Mizaras, V. *op. cit.*, p. 2.

utile) į daiktą dualizmas, apibrėžta vidinė finansavimo struktūra, todėl finansinės nuomos santykių negalime laikyti įprastiniais nuomos santykiais.³¹

CK 6.567 straipsnyje lizingo (finansinės nuomos) sutarties samprata apibrėžiama, kaip lizingo davėjo prievolė: 1) įgyti iš trečiojo asmens nuosavybės teise lizingo dalyką, kurį pasirenka lizingo gavėjas ir, 2) perduoti už užmokestį lizingo dalyką lizingo gavėjui valdyti ir naudoti verslo tikslais. Jeigu sutartyje nenumatyta kitaip, sumokėjus visą lizingo sutartyje numatytą kainą, daiktas pereina lizingo gavėjui nuosavybės teise.³² Nagrinėjant teisės normos apibrėžiančios finansinės nuomos sampratą, galima būtų išskirti finansinės nuomos sutarties esminę sąlygą – nuosavybės teisės perėjimą lizingo gavėjui. Tačiau Otavos konvencijos 1 str. 3 d. yra numatyta, kad „Konvencija taikoma neatsižvelgianti į tai, ar nuomininkas turi ar vėliau įgyja galimybę nusipirkti įrenginį“, o Modalinio lizingo įstatymo 2 straipsnyje numatyta, kad „finansinis lizingas - tai lizingas suteikiantis galimybę ar nesuteikiantis galimybės įsigyti visą ar dalį turto.“ Taigi tarptautiniuose teisės aktuose nuosavybės teisės perėjimas lizingo gavėjui nėra priskiriamas prie esminių finansinės nuomos sutarties sąlygų, o yra laikomas kaip lizingo gavėjo galimybė pasirinkti įsigyti turtą nuosavybės teise ar pasibaigus finansinės nuomos sutarčiai jį gražinti lizingo davėjui. Nuosavybės teisės perėjimo lizingo gavėjui, kaip esminės finansinės nuomos sąlygos nepriskiria ir Vytautas Mizaras analizuodamas finansinės nuomos požymius. Kaip bendrą taisyklę V. Mizaras išskyrė lizingo gavėjo galimybę sumokėjus visą sutartyje numatytą kainą įsigyti lizingo būdu nuomotą daiktą, taip pat pabrėždamas, kad nuosavybės teisės perdavimas lizingo gavėjui negali būti priskiriama nei prie esminių finansinės nuomos sąlygų nei prie esminių sutarties sąlygų.³³ V. Mizaro nuomonę palaiko ir J. Stripeikienė bei L. Didžiulis pabrėždami, kad CK 6.567 str. 1 d. įtvirtinta lizingo sąvoka apimanti nuosavybės perleidimo elementą, užgožia nuomos bruožus lizingo teisiniuose santykiuose, ko pagrindu kyla sunkumų atibojant lizingo sutartį nuo pirkimo – pardavimo išsimokėtinai (CK 6.411 str.) ir išperkamosios nuomos (CK 6.503 str.) sutarčių.³⁴ Analogiškas išaiškinimas dėl finansinės nuomos sutarties sampratos ir požymių yra pateiktas ir Lietuvos teismų praktikoje.³⁵

Lizingo rūšys. Teisės normos reglamentuojančios lizingo institutą, įtvirtintos CK yra taikomos tik finansiniam lizingui ir tik vienos iš šios formos rūšių - netiesioginiam (trišaliui) finansiniam lizingui.³⁶ Tačiau teisinėje literatūroje yra išskiriama ir daugiau lizingo sutarties rūšių. Finansinės nuomos sutartys gali būti klasifikuojamos remiantis įvairias kriterijais ir

³¹ Stripeikienė, J., Didžiulis, L. *supra note 5*, p. 319.

³² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74.

³³ Mizaras, V. *supra note 12*, p. 4.

³⁴ Stripeikienė, J., Didžiulis, L. *supra note 5*, p. 321.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“, (bylos Nr. 3K-3-472/2012).

³⁶ Mizaras, V. *supra note 12*, p. 8.

požymiais: pagal lizingo sutarties subjektus ir jų skaičių, lizingo sutarties objektą, lizingo sutarties trukmę ir kt. Teisės doktrinoje daugiausiai dėmesio skiriama dviem lizingo sutarties rūšims, turinčioms praktinę reikšmę. Pagal lizingo dalyko amortizaciją lizingas yra skiriamas į finansinį lizingą (*angl. finance leasing*) ir operatyvinį arba veiklos lizingą (*angl. operating leasing*). Išskiriami trys finansinio lizingo elementai: 1) lizingo gavėjas pats pasirenką lizingo dalyką ir pardavėją; 2) lizingo davėjas įsipareigoja įsigyti nuosavybės teise lizingo dalyką ir perleisti naudotis lizingo gavėjui;³⁷ 3) lizingo sutarties laikotarpis susijęs su lizingo dalyko visišku nusidėvėjimu. Tuo tarpu operatyvinis (veiklos) lizingas – pasižymi tuo, jog lizingo gavėjas lizingo dalyką įsigyja tik trumpam laikui ir prilyginamas paprastajai nuomai. Operatyviojo (veiklos) lizingo atveju lizingo davėjas išlieka ne tik teisiniu bet ir ekonominiu lizingo dalyko savininku, dėl to pareigos susijusios su daikto išlaikymu, remontu, draudimu ir pan. tenka lizingo davėjui.³⁸ Esminiu skirtumu tarp finansinio ir operatyviojo lizingo V. Mizaras išskiria tai, jog finansinis lizingas yra laikomas visiškos amortizacijos (nusidėvėjimo) lizingu, kai per visą lizingo sutarties laikotarpį sumokama visa ar beveik visa lizingo dalyko vertė, tuo tarpu operatyviojo (veiklos) lizingas - dalinės amortizacijos (dalinio nusidėvėjimo) lizingas, kai per visą lizingo sutarties terminą sumokama tik dalis lizingo dalyko vertės.³⁹

Pagal lizingo santykiuose dalyvaujančių subjektus, lizingas yra klasifikuojamas į tiesioginį lizingą ir netiesioginį lizingą. Įstatymų leidėjas reglamentuodamas klasikinį lizingo modelį, numatė tik netiesioginį lizingą, tačiau tai nereiškia, kad šalys negali sudaryti kitos rūšies lizingo sutarčių.⁴⁰ Netiesioginis lizingas pasižymi trišaliu santykių modeliu, kur lizingo davėjas įsigyja nuosavybės teise lizingo gavėjo pasirinktą daiktą iš nurodyto pardavėjo, ir įsipareigoja išnuomoti lizingo gavėjui. Pardavėjas lizingo teisiniuose santykiuose nėra laikomas lizingo sutarties šalimi, tačiau pardavėjui, kaip trečiajam asmeniui yra nustatytos tam tikros lizingo davėjo bei lizingo gavėjo teisės ir pareigos. G. Lisauskas pažymi, kad tik nagrinėjant finansinę nuomą, kaip trišalį santykį yra atskleidžiama jos esmė ir lizingo davėjo finansinis interesas.

Tiesioginiam lizingui būdingi dvišaliai santykiai, t. y. santykiai tarp lizingo davėjo ir lizingo gavėjo. Tiesioginio lizingo atveju, lizingo davėjas yra pats pagaminęs ar anksčiau įsigijęs nuomojamą turtą.⁴¹ CK 6.567 straipsnyje, kuriame apibrėžta finansinės nuomos samprata nurodyta, kad „šio skyriaus normos *mutatis mutandis* taikomos ir tais atvejais kai lizingo davėjas yra nuomojamo turto savininkas“.⁴² Tačiau daugelyje valstybių tiesioginis lizingas nėra laikomas

³⁷ Lisauskas, G. Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą. *supra note* 4 p. 15.

³⁸ Mizaras, V. *supra note* 12, p. 8.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Lisauskas, G. Finansinės nuomos ir tiesioginio lizingo santykis pagal Lietuvos respublikos Civilinį Kodeksą. *supra note* 17, p. 116.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74.

finansine nuoma, o priskiriamas nuomos sutarčiai ar pirkimo - pardavimo išsimokėtinai sutarčiai.⁴³ UCC, reglamentuojančiame finansinę nuomą, yra išskirta sąlyga, kad lizingo davėjas neparenka, nepagamina ir nepateikia lizingo dalyko. Nors tiesioginis lizingas daugelyje valstybių praktikoje nėra pripažįstamas finansine nuoma, Lietuvos praktikoje egzistuoja dvišalė finansinė nuoma – grįžtamasis lizingas. Grįžtamajam lizingui (angl. *sale and lease back*) taip pat būdingas dvišaliu santykiu modelis, tačiau grįžtamasis lizingas laikytinas finansiniu lizingu.⁴⁴ Grįžtamuju lizingu yra suteikiamas finansavimas daiktui, kuris įgytas nuosavybės teise iš paties lizingo gavėjo ir perduotas lizingo gavėjui naudotis. Grįžtamuju lizingu dažniausiai naudojasi subjektai patekę į ekonominę krizę ar susidūrę su finansiniais sunkumais. LAT pažymėjo, kad grįžtamasis lizingas kaip finansavimo instrumentas nėra nurodytas lizingo institutą reglamentuojančiose teisės normose ar kituose teisės aktuose, bet jis nėra draudžiamas. Kita vertus, G. Lisauskas pažymėjo, kad finansinės nuomos santykiuose, svarbu yra ne tik identifikuoti dvišaliai ar trišaliai santykiai, tačiau nepamiršti finansinės nuomos instituto tikslo – atleisti lizingo davėją nuo atsakomybės, išlaidų ir rizikos susijusios su lizingo dalyku bei jo išlaikymo, o visą naudą, išlaidas, rizikas perkelti lizingo gavėjui bei suteikti teisę tiesiogiai reikšti pretenzijas pardavėjui dėl lizingo dalyko⁴⁵.

Apibendrinant tai kas paminėta, CK įstatymų leidėjas nustatė tik minimalius, principinius sutartinių lizingo santykių klausimus, o visa kita, remiantis CK 1.156 str. įtvirtintu sutarties laisvės principu, paliko nustatyti pačių santykių dalyviams.⁴⁶

Lizingo sutarties dalykas. Įstatymas numato, kad lizingo dalyku gali būti, bet kokie nesunaudojamieji kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai, tačiau CK 6.568 str. 1 dalyje nurodyta, jog žemė ir gamtos išteklių nėra lizingo sutarties dalykas. V. Mizaras pažymi, kad lizingo dalykas iš dalies sutampa su nuomos dalyku, todėl jiems būdingi tie patys požymiai.⁴⁷ Tačiau nuomos sutarties dalyku, kitaip nei lizingo santykiuose, gali būti žemė. Iš lizingo dalyko žemė bei gamtos išteklių išskirti dėl to, kad nėra galimybės šiems objektams taikyti nusidėvėjimo (amortizacijos) nustatymo normatyvo.⁴⁸ Teisės doktrinoje netyla diskusijos dėl žemės iš lizingo dalyko išskyrimo, R. Juodka minėtos normos kontekste draudimą lizingo sutartimi perleisti naudotis žeme, žemę įvardija „šventa karve“, kurios liesti jokiais būdais negalima⁴⁹

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisėje įtvirtintas lizingo institutas lyginamosios teisėtyros prasme yra Otavos konvencijos „teisinis transplantas“, lizingo dalyką turėtume

⁴³ Lisauskas, G. Finansinės nuomos ir tiesioginio lizingo santykis pagal Lietuvos respublikos Civilinį kodeksą. *op cit.*, p. 116.

⁴⁴ Mizaras, V. *supra note* 12, p. 9.

⁴⁵ Lisauskas, G. Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą. *supra note* 4, p.16.

⁴⁶ Mizaras, V. *Ibid.*, p. 10.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Juodka, R. *Supra note* 14, p. 3.

sistemiškai aiškinti su Otavos konvencijos normomis⁵⁰ Otavos konvencijos preambulėje nurodyta, kad susitariančiosios šalys pripažįsta tarptautinio kilnojamojo turto lizingo teisinių kliūčių panaikinimo ir šalių interesų pusiausvyros išlaikymo svarbą ir tai yra vieną iš konvencijos pasirašymo priežasčių.⁵¹ Taigi pačioje preambulėje apibrėžiami lizingo santykiai, kaip santykiai dėl kilnojamojo turto. Otavos konvencijos 1 str. 1 (a) dalyje yra nustatyta, kad lizingo dalyku gali būti – įranga, gamybos priemonės (angl. *equipment*). Otavos konvencijoje reglamentuoti lizingo santykiai, skirti finansuoti lizingo gavėjo investicinį sprendimą įdiegti gamybos priemones ir jas naudoti pelnui gauti, todėl traktuojami kaip verslo santykiai. Vienas iš Otavos konvencijos kūrėjų - UNIDROIT sekretoriato tyrimų pareigūnas Martin J. Stanford pažymėjo, kad lizingo sutarčių dėl žemės buvo sudaroma labai mažai, o žemės, kaip civilinio objekto, diferencijuotas reglamentavimas skirtingose valstybėse lėmė, jog Otavos konvencija neapima žemės, kaip lizingo sutarties dalyko harmonizavimo.⁵² Otavos konvencijos parengiamuosiuose dokumentuose nurodoma, jog Otavos konvencijos pagrindinis tikslas harmonizuoti tarptautinius lizingo santykius, o tarptautiniai lizingo santykiai buvo harmonizuojami dėl įrangos ir gamybos priemonių. Remiantis tuo pagrindu, Otavos konvencijoje žemės išskyrimas iš lizingo dalyko nėra susijęs su imperatyviu draudimu sudaryti lizingo sutartis dėl žemės. Pažymėtina, kad ir Modalinio lizingo įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad lizingo dalyku gali būti įranga ir gamybos priemonės ir bet koks nekilnojamas turtas, nedarant išlygų dėl žemės. LAT dėl minėtų motyvų, nurodė, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nepakeitė pasirinkto lizingo instituto reglamentavimo ir neatsisakė draudimo sudaryti lizingo sutartis dėl žemės,“ [...] todėl CK 6.568 str. 1 dalies norma pripažįstama imperatyvia ir nėra teisinio pagrindo ją aiškinti *contra legem* vadovaujantis Modalinio lizingo įstatymo normomis.“⁵³

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta nėra pagrindo drausti žemės naudoti lizingo teisiniuose santykiuose, o priešingai nei vystoma teismų praktika, šią nuomonę palaiko teisės mokslininkai R. Juodka, A. Smaliukas. Teismų praktikoje laikomasi vieningos pozicijos, jog CK 6.568 str. 1 dalis yra imperatyvi norma, tuo pagrindu lizingo sutartis sudaryta dėl žemės, būtų pripažinta niekine ir negaliojančia *ab initio*.⁵⁴ Lizingas laikomas nuomos instituto *sui generis* dalis, todėl šis CK 6.568 str. 1 dalies taikymas nereiškia, kad žemė negali būti išperkamosios nuomos sutarties dalyku, tai yra kvalifikavimo klausimas.

⁵⁰ Smaliukas, A. Daiktinių ir prievolių teisių atribojimas, reglamentavimas [interaktyvus]. Konferencijos medžiaga. 2013, [žiūrėta 2015 m. vasario 23 d.], https://www.youtube.com/watch?v=vKJH_VPE8Sc.

⁵¹ 1988 m. UNIDROIT Tarptautinio finansinio lizingo konvencija [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. vasario 4 d.] <http://www.unidroit.org/leasing-ol/leasing-english>.

⁵² Explanatory Report on the Draft Convention on International Financial Leasing prepared by Martin J. Stanford, Research Officer, UNIDROIT. 1984 II. Uniform Law Review, 1984, p.77.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, (bylos Nr. 3K-7-2/2013). Teismų praktika. 2013, 39, p. 88-104.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“, (bylos Nr. 3K-3-472/2012).

1.3 Lizingo sutarties subjektų teisės ir pareigos

Lietuvos teisėje reglamentuotas trišalis lizingo santykių modelis, kurio subjektai yra lizingo davėjas, lizingo gavėjas bei pardavėjas. Lizingo davėjo ir pardavėjo pareigų tinkamas vykdymas tiesiogiai daro įtaką lizingo gavėjo teisių apsaugai. Todėl svarbu yra nustatyti kokius įsipareigojimus šalys turi lizingo gavėjui. Šiame poskyryje šalių pareigų pusiausvyrai atskleisti, aptariamoms ir lizingo gavėjo pareigos, tačiau nebus analizuojamos kiekvienai šaliai skirtų pareigų pagrindumas. Paminėtos lizingo sutarties šalių teisės ir pareigos yra įtvirtintos CK XXX skyriuje, reglamentuojančiame lizingo institutą. Remiantis CK 6.156 str. įtvirtintu sutarties laisvės principu, lizingo sutarties šalys savo nuožiūra turi teisę laisvai nustatyti tarpusavio teises ir pareigas. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo sutartys artėja prie standartinių sutarčių, sutartyse įtvirtintų teisių bei pareigų analizė nebus atliekama.

Lizingo davėjo ir pardavėjo pareigos. Finansinės nuomos instituto tikslas yra atleisti lizingo davėją nuo atsakomybės, išlaidų ir rizikos susijusios su lizingo dalyku bei jo išlaikymu, o visą naudą, išlaidas, rizikas perkelti lizingo gavėjui bei suteikti teisę tiesiogiai reikšti pretenzijas pardavėjui dėl lizingo dalyko.⁵⁵ Atsižvelgiant į šio instituto tikslą, lizingo teisiniuose santykiuose nėra teisių ir pareigų pusiausvyros tarp lizingo davėjo bei lizingo gavėjo. Teisės ir pareigos yra įtvirtintos CK, tačiau gali būti papildomai nustatomos sutartimi. Atsižvelgiant į lizingo sutarties specifiką, šalių sutarimu sutartyje dažniausiai papildomų pareigų numatoma lizingo gavėjui. Lizingo teisiniuose santykiuose lizingo davėjo pareigų numatyta mažiau nei lizingo gavėjui.

Lizingo institutui būdingas nuosavybės teisės į lizingo dalyką dualizmas t. y. lizingo davėjas įgyja daiktą ir išsaugo nuosavybės teisę į daiktą visą lizingo sutarties laikotarpį, o ekonominiu daikto valdytoju yra lizingo gavėjas. Pažymėtina, kad lizingo davėjas privalo įgyti lizingo dalyką, kurį nurodė lizingo gavėjas iš nurodyto pardavėjo nuosavybės teise, o ne kitais pagrindais (pvz. nuomos). Otavos konvencijos 1 str. 1 dalies *a* punkte ir Modalinio lizingo įstatymo 2 straipsnyje taip pat numatyta pareiga lizingo davėjui įsigyti lizingo dalyką nuosavybės teise. Tačiau lizingo davėjas, nors ir turintis nuosavybės teisę į lizingo dalyką, nėra atsakingas už lizingo dalyko trūkumus. Atsakomybė už lizingo dalyko trūkumus lizingo davėjui, kyla tais atvejais, kai lizingo davėjas pats rekomenduoja ar nurodo lizingo dalyką bei pardavėją. Tokiu atveju lizingo gavėjas reikalavimus gali reikšti tiek lizingo davėjui tiek pardavėjui. Pažymėtina, kad vienintelė lizingo davėjo pareiga, išskyrus sumokėti lizingo dalyko kainą, pardavėjui kylanti iš pirkimo - pardavimo sutarties yra pardavėjo informavimas, kad perkamas daiktas yra lizingo sutarties dalykas. Ši pareiga susijusi su pardavėjo prievole pristatyti daiktą ne

⁵⁵ Lissauskas, G. *supra note* 17, p. 116.

lizingo davėjui, o lizingo gavėjui. Informacija pardavėjui, kad perkamas daiktas yra lizingo dalykas taip pat reiškia, kad lizingo gavėjas, nors nėra pirkimo - pardavimo sutarties šalimi turi visas pirkėjo teises, ko pagrindu turi teisę reikšti reikalavimus dėl daikto trūkumų.

CK įtvirtinta, kad lizingo davėjas privalo suteikti galimybę lizingo gavėjui naudotis lizingo dalyku. Pažymėtina, kad pardavėjui faktiškai perdavus lizingo dalyką, lizingo davėjui kaip faktiniam daikto pirkėjui ir jo savininkui pagal CK 6.567 str. 1 dalį išlieka prievolė užtikrinti, kad įgytas daiktas tinkamai perduotas valdyti ir naudoti lizingo gavėjui. O jei ši prievolė tinkamai nevykdoma dėl aplinkybių, už kurias atsako lizingo davėjas – lizingo gavėjas turi teisę nutraukti lizingo sutartį, reikalauti atlyginti nuostolius ar sustabdyti periodinių įmokų mokėjimą (CK 6.570 str. 2 ir 3 dalys).⁵⁶

Jeigu lizingo davėjas pats išrinko pardavėją ar rekomendavo lizingo gavėjui pardavėją, tai solidariai atsakingi tampa pardavėjas ir lizingo gavėjas. Su lizingo dalyko pristatymu susijusi lizingo davėjo pareiga yra aiškinama kaip, prievolė suteikti galimybę šalių numatytu laiku ar terminu lizingo gavėjui valdyti ir naudotis lizingo dalyku. Ši pareiga sistemiskai turi būti aiškinama su kitomis lizingo davėjo pareigomis. Lizingo davėjas neįsigijęs daikto nuosavybės teise, negali užtikrinti lizingo gavėjui galimybės lizingo dalyku naudotis ir jį valdyti lizingo teisiniuose santykiuose. Lizingo davėjui taip pat numatytos su lizingo dalyku valdymu susijusios pareigos. Lizingo davėjas norėdamas įkeisti lizingo dalyką privalo gauti lizingo gavėjo rašytinį sutikimą. Susiklosčius aplinkybėms, kurių pagrindu lizingo davėjas turi teisę vienašališkai nutraukti lizingo sutartį, lizingo davėjas turi raštu įspėti lizingo gavėją apie galimas pasekmes, bei nustatyti protingą terminą pažeidimams ištaisyti.

Netinkamas lizingo davėjo pareigų įvykdymas yra lizingo gavėjo teisių pažeidimas ir tuo pagrindu lizingo gavėjui atsiranda iš teisių pažeidimo kylanti reikalavimo teisė.

Lizingo gavėjo pareigos. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo instituto esmė yra apsaugoti lizingo davėją nuo atitinkamų pareigų, lizingo gavėjo apsauga ir gynimas lizingo teisiniuose santykiuose praktiškai nėra reglamentuotas. Teismų praktikoje daugiau dėmesio skiriama lizingo gavėjo pareigoms, kadangi lizingo gavėjo pareigos nevykdymas ar netinkamas įvykdymas dažniausiai yra sąlyga lizingo davėjui vienašališkai nutraukti lizingo sutartį. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo davėjas turi pareigą nuosavybės teise įsigyti lizingo gavėjo pasirinktą daiktą ir užtikrinti lizingo dalyko perdavimą, lizingo gavėjui kyla prievolė šį daiktą priimti. Įstatymų leidėjas šios pareigos lizingo gavėjui teisės aktuose neįtvirtino, tačiau remiantis CK 6.570 straipsniu pardavėjas lizingo dalyką turi pristatyti į lizingo gavėjo verslo vietą, jeigu sutartyje nenumatyta kitaip. R. Juodka pažymi, kad ši CK nuostata yra nustatyta dėl lizingo santykių

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Europolimerai“, UAB „Omnitrans“ v. AB „NORD lizingas“, (bylos Nr. 3K-3-66/2013).

specifiškumo ir dėl tos priežasties, kad nuo daikto perdavimo momento lizingo gavėjui pereina ir atsitiktinės daikto žūties ir sugadinimo rizika.⁵⁷ Nuo lizingo dalyko perdavimo momento lizingo gavėjui tenka visos daikto išlaikymo ir remonto išlaidos.⁵⁸ Praktikoje susiklosto situacijos, kai lizingo gavėjui nepriėmus lizingo dalyko, jo būklė po tam tikro laiko neatitinka lizingo sutarties sąlygų. Čia susiduriama su problema dėl subjekto kuriam taikytina civilinė atsakomybė. Kai daiktas neperduotas nėra pagrindo nustatyti daikto išlaikymo bei remonto išlaidų perėjimo lizingo gavėjui. Tačiau būtina atkreipti dėmesį į CK 6.246 str. 1 dalies nuostatą, kurioje numatyta, jog civilinė atsakomybė atsiranda tokiais atvejais: 1) neįvykdoma įstatymo ar sutartyje numatyta prievolė (neteisėtas neveikimas); 2) atlikti veiksmai, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas); 3) pažeisti bendro pobūdžio prievolė elgtis atidžiai ir rūpestingai. Tokiu atveju, kai faktiškai lizingo dalykas nėra perduotas, tačiau lizingo gavėjui sąmoningai siekiant nepriimti lizingo dalyko ar elgiantis neatidžiai bei nerūpestingai, pastarajam atsiranda prievolė atsakyti už lizingo dalyko išlaikymo bei remonto išlaidas.

Priėmus lizingo dalyką lizingo gavėjui yra privaloma rūpestingai ir atidžiai naudotis daiktu ir jį išlaikyti, palaikyti jį tokios būklės, kokios jis buvo perduotas lizingo gavėjui atsižvelgiant į normalų daikto nusidėvėjimą (amortizaciją). Analogiška pareiga, tinkamai naudotis lizingo dalyku, lizingo gavėjui nustatyta Otavos konvencijos 9 str. 1 d. ir Modalinio lizingo įstatymo 18 straipsnyje. Prievolė lizingo gavėjui atlikti einamąjį kapitalinį remontą yra išimtis iš 6.492 str. 1 dalies, kur nurodyta, kad nuomotojas turi pareigą atlikti einamąjį kapitalinį remontą.⁵⁹ Nagrinėjant lizingo gavėjo atsakomybę dėl daikto žūties ar sugadinimo rizika, paminėtina LAT nutartis, kurioje teisėjų kolegija pažymėjo, kad lizingo gavėjas yra „ekonominis“ daikto savininkas, kuris nors ir neturi disponavimo teisės, tačiau pats sprendžia kaip naudoti gautą lizingo dalyką verslo tikslais ir gauti pelną „dėl to būtent jam, ne lizingo davėjui, tenka daikto atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizika, jo išlaikymo bei remonto išlaidos, pareiga rūpintis daikto būkle, atlyginti dėl lizingo sutarties dalyko naudojimo trečiųjų asmenų patirtą žalą. Lizingo gavėjas atsakingas už prievolių vykdymą, kurios atsiranda iš sutartinių santykių, susijusių su lizingo dalyko naudojimu, o taip pat jam tenka ir prievolių nevykdymo padariniai.“⁶⁰

Finansinės nuomos mokestis yra esminė finansinės nuomos sutarties sąlyga, be kurios sutartis tiesiog netektų prasmės. Nes lizingo sutarties tikslas lizingo gavėjo finansavimas už tai gaunant periodines įmokas. Ši pareiga yra numatyta CK 6.567 str. 1 dalyje, kur nustatyta, kad

⁵⁷ Juodka, R. *supra note* 14, p. 32.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74.

⁵⁹ Mizaras, V. *supra note* 12, p. 12.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos geležinkeliai“ v. UAB „Nordea Finance Lithuania“, (bylos Nr. 3K-3-73-686/2015).

lizingo davėjas perduoda daiktą valdyti bei naudoti verslo tikslais lizingo gavėjui už užmokestį. Minėta prievolė įtvirtinta ir Otavos konvencijos 1 str. 2 dalyje ir Modelinio lizingo įstatymo 2 straipsnyje, apibrėžiant finansinio lizingo sąvoką. Nuomos mokesčio nemokėjimas teismų praktikoje dažnai pripažįstamas, kaip lizingo sutarties esminis pažeidimas, ko pagrindu lizingo davėjas gali vienašališkai nutraukti sutartį. Dėl šios priežasties, pareiga mokėti periodines įmokas laikoma esmine lizingo gavėjui. Lizingo gavėjas turi teisę sustabdyti periodinius mokėjimus iki lizingo davėjas tinkamai įvykdys pareigą perduoti daiktą.

Lizingo teisiniai santykiai yra specifiniai tuo, kad lizingo davėjas perdavęs lizingo dalyką išlaiko nuosavybės teisės į lizingo dalyką, siekiant apsaugoti savo teises. Būtent tuo pagrindu CK 6.568 str. 3 dalyje, nustatyta pareiga lizingo gavėjui, prieš perleidžiant teisę naudotis lizingo dalyku ar kitokią iš lizingo sutarties atsirandančią teisę, gauti lizingo davėjo išankstinį rašytinį sutikimą. Analogiškas reglamentavimas įtvirtintas ir Otavos konvencijoje. Pažymėtina, kad nei Lietuvos teisės aktuose nei tarptautinės teisės aktuose nenumatyta, kokiais atvejais lizingo davėjo nesutikimas su lizingo dalyko perleidimu kitam subjektui yra neteisėtas ir pažeidžiantis lizingo gavėjo teisėtus interesus.

Lizingo gavėjo pareiga grąžinti lizingo dalyką yra įtvirtinta CK 6.574 straipsnyje, kur numatyta, kad tais atvejais kai lizingo sutartis nutraukta lizingo davėjas turi teisę reikalauti grąžinti jam sutarties dalyką. Tarptautiniuose teisės aktuose taip pat įtvirtina pareiga grąžinti lizingo dalyką nutraukus lizingo sutartį. Pažymėtina, kad minėta pareiga atsiranda tik nutraukus lizingo sutartį. Jeigu sutartis tinkamai vykdoma, lizingo davėjas neturi pagrindo reikalauti lizingo gavėjo grąžinti lizingo dalyką. Tinkamai įvykdžius sutartį lizingo gavėjui paliekama teisė nuspręsti dėl lizingo dalyko grąžinimo lizingo davėjui ar įsigijimo už numatytą likutinę vertę. Pažymėtina, kad tinkamai įvykdžius lizingo sutartį, lizingo dalyko grąžinimas nėra pareiga, o lizingo gavėjo teisė.

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta pažymėtina, kad lizingo teisiniuose santykiuose tarp lizingo gavėjo ir lizingo davėjo nėra užtikrinta nustatytų teisių ir pareigų pusiausvyra. Įstatymų leidėjas įtvirtino tik pagrindines prievoles šalims, suteikdamas lizingo institutui galimybę laisvai vystytis. Tačiau lizingo sutartis yra labai specifinis teisinis institutas, kuris verslo subjektų tinkamai išnaudojamas gali būti ypatingai naudinga institutu. Kita vertus ši sutartis yra pakankamai rizikinga lizingo gavėjo atžvilgiu. Todėl nagrinėdami naujausią teismų praktiką, susiduriame su situacija, kad įstatymų nustatytas lizingo instituto reglamentavimas yra nepakankamas sureguliuoti besivystančius modernius lizingo santykius, o teismų praktika atlieka pagrindinį vaidmenį, nustatant lizingo šalių teisių bei pareigų pusiausvyros. Tačiau lizingo sutartis yra ne tik naudinga ir plačiai besivystanti verslo praktikoje, neretai tampa sudėtinga lizingo sutartis atskirti nuo panašių sutarčių. Tinkamas sutartinių santykių kvalifikavimas lemia

subjektams kylančias teises ir pareigas, reglamentuoja šių santykių nutraukimo teises pasekmes ir suponuoja efektyvius teisių gynimo būdus. Atsižvelgiant į lizingo subjektams nustatytas teises ir pareigas, lizingo sutarties nutraukimo teises pasekmes, atitinkamiems teisiniams santykiams būdingus teisių gynimo būdus, kitame poskyryje aptariami esminiai kriterijai, kuriais remiantis lizingo santykiai gali būti atskirti nuo panašių sutarčių ir taip užtikrintos sutartinių santykių šalims tinkamos teisių gynimo galimybės.

1.4 Lizingo sutarties atskyrimas nuo panašių sutarčių

Sutarties laisvės principas - vienas svarbiausių civilinės teisės principų, suteikiančių teisę asmenims nustatyti tarpusavio teises ir pareigas bei sudaryti tokias sutartis, kurių nenumato CK. Dėl sutartinių santykių įvairovės susiduriama su situacija, kai tampa sudėtinga kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusius santykius. Tinkamas teisinių santykių kvalifikavimas turi didelę reikšmę sutarties šalių teisių gynimui ir apsaugai, nes kiekviena sutartis nustato tik jai būdingą šalių tarpusavio padėtį, teisėtų interesų apsaugą ir įgyvendinimą. Teisės doktrinoje vyrauja įvairios nuomonės dėl besiformuojančios praktikos lizingo, išperkamosios nuomos ir pirkimo - pardavimo išsimokėtinai institutų normų taikymo kontekste. Šiuose sutartyse yra aiški daiktinės teisės ir prievolinės teisės sankirta, nes šalia naudojimosi daiktu yra ir daikto perleidimo elementas. Verslo sutarčių praktika sukėlė daug diskusijų ir suformavo poreikį peržiūrėti doktrines įžvalgas dėl šių sutarčių aiškinimo ir praktinių situacijų analizės.

CK reglamentuojamos lizingo, pirkimo - pardavimo išsimokėtinai bei išperkamosios nuomos sąvokos turinio požiūriu suformuluotos labai panašiai,⁶¹ todėl atskirti minėtas sutartis, tam tikrais atvejais tampa sudėtinga. Dažnu atveju išperkamosios nuomos sutartis savo sąlygomis yra identiška lizingo sutarčiai, kuri kaip nurodoma Lietuvos teismų praktikoje artėja prie standartinių sutarčių. Teisingam santykių kvalifikavimui, taikytinas DCFR⁶² įtvirtintas absorbcijos principas, kuris nurodo, jog būtina nustatyti, kuris elementas - naudojimosi daiktu ar daikto perleidimas, dominuoja susiklosčiusiuose teisiniuose santykiuose.

V. Mizaras nagrinėdamas minėtų sutarčių atskyrimo kriterijus, esminiu kriterijumi išskyrė sutarties tikslą, kuriuo remiantis lizingo sutartis atribojama nuo kitų panašių sutarčių.⁶³ Atsižvelgiant į tai, kad lizingas dažnai tapatinamas su išperkama nuoma pažymėtina, kad lizingo sutartiniuose santykiuose, lizingo gavėjas siekia naudoti lizingo dalyką už sutarta atlygį, o nuosavybės teisės perėjimas laikomas lizingo gavėjo opcija, o ne pagrindiniu lizingo sutarties

⁶¹ Stripeikienė, J., Didžiulis, L. *supra note 5*, p. 322.

⁶² Von Bar, Ch.; Clive, E. *et al.* Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. University of Nottingham, 2012.

⁶³ Mizaras, V. *supra note 12*, p. 12.

požymiu.⁶⁴ Tuo tarpu išperkamosios nuomos sandorio tikslas yra įsigyti nuosavybės teise nuomos dalyką, kuris būna žinomas jau sutarties sudarymo pradžioje, o nuomos mokesčių sudaro ir nuomos dalyko pardavimo kaina.⁶⁵ V. Mizaras prie esminių, skiriančių šias sutartis požymių, priskiria ir lizingo davėjo finansinį interesą.⁶⁶ Taigi išperkamosios nuomos tikslas yra perleisti nuosavybę, o lizingo sutarties tikslas yra finansuoti naudojimąsi.⁶⁷ Kitose jurisdikcijose tokie santykiai vertinami arba išperkamąja nuoma arba pirkimu-pardavimu išsimokėtinai. Sutartys, kurių tikslas yra nuosavybės teisės perleidimas, negali būti kvalifikuojamos kaip finansinės ar kitos nuomos santykiai, o priskirtini pirkimo - pardavimo sutarčiai. Šis aiškinimas įtvirtintas tarptautiniuose dokumentuose ir būdingas daugeliui jurisdikcijų, tačiau Lietuvos praktikai vis dar nepriskirtinas.⁶⁸

Olandijos teisėje tokie santykiai kvalifikuojami kaip hibridinės sutartis t. y. nuoma (ol. *huur*) ir išperkamoji nuoma (ol. *huurkoop*). Šios sutartys charakterizuoja lizingo santykius ir jų teises pasekmes. Problemiška lizingo santykius apibrėžti nuomos sutartimi, nes nuomos santykiai yra priskiriami operatyviajam lizingui. Lizingo sutartyje numačius aiškų nuosavybės teisės perleidimo siekį, lizingo santykiai organizuojami išperkamosios nuomos pagrindu⁶⁹ Tačiau Olandija išperkamosios nuomos nepriskiria prie nuomos instituto, o priskiria - pardavimo išsimokėtinai santykiams, dėl požymių būdingų šiai sutarčiai - nuosavybės teisės neperleidimo pirkėjui, kol nėra įvykdytos visos numatytos prievolės.⁷⁰ J. Stripeikienė ir L. Didžiulis pažymi, kad Olandijos teisėje vystoma praktika išperkamąją nuomą priskirti pirkimo – pardavimo išsimokėtinai sutarčiai, taip atskiriant ją nuo nuomos sutarties. Lietuvoje tokia praktika negali būti pritaikoma. Lietuvos teisėje konkuruoja trys panašios sutartys, todėl atribojant lizingo sutartį nuo išperkamosios nuomos pagal nuosavybės perleidimo elementą, susiduriama su situacija, kai praktiškai neįmanoma atskirti išperkamosios nuomos nuo pirkimo – pardavimo išsimokėtinai.⁷¹

Prancūzijoje išperkamoji nuoma (*credit-bail*) traktuojama kaip nuoma, suteikianti galimybę nuomininkui, nuomos santykių pabaigoje pasinaudoti teise įsigyti nuosavybės nuomos pagrindais naudojamą daiktą. Prancūzijos teisėje kaip ir prieš tai minėtose tarptautiniuose teisės aktuose (Otavos konvencijoje, Modalinio lizingo įstatyme) galimybė įsigyti daiktą yra tik nuomininko opcija.⁷² Išskirtini trys kriterijai, kuriais remiantis atribojamos lizingo ir

⁶⁴ Mizaras, V. *supra note* 12, p. 14.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Stripeikienė, J., Didžiulis, L. *supra note* 5, p. 323.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Faber, D., Schuijling, B. Financial leasing and its Unification by Unidroit. Electronic journal of comparative law. 2010, 14.3:4-6.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Stripeikienė, J., Didžiulis, L. *op. cit.*, p. 323.

⁷² Boobyer, Cr. Leasing and Asset Finance- the Comprehensive guide for Practitioners. Euromoney Books. 2003, p. 198-199.

išperkamosios nuomos sutartys: pirma, lizingo sutartis gali būti tik komercinė, tuo tarpu išperkamosios nuomos santykių šalimis gali būti, bet kuris fizinis ar juridinis asmuo; antra, lizingo teisiniuose santykiuose nuosavybės teisė lizingo gavėjui neperduodama, tuo tarpu išperkamosios nuomos atveju, nuomininkui suteikiama teisė ją įsigyti ir trečia, lizingo kainą sudaro tik naudojimasis daiktu, o išperkamosios nuomos kainą sudaro ir paties daikto kaina ar jos dalis.⁷³ Analogiško požiūrio yra laikomasi ir DCFR ir Europos sąjungos civilinės teisės doktrinoje.⁷⁴ Apibendrinant paminėtina, kad Europos Sąjungoje vyrauja požiūris, kuris išperkamoją nuomą laiko labai panašia į lizingo santykius, tačiau priešingai nei Olandijos teisėje, išperkamoji nuoma priskiriama nuomos sutartims, o ne pirkimo - pardavimo išsimokėtinai. Esminiu kriterijumi leidžiančiu atskirti šias sutartis turime laikyti tai, kad finansinė nuoma priskiriama nuomos sutarčių rūšiai, todėl siekiant atriboti šias sutartis, turime skirti nuomą ir pirkimą-pardavimą išsimokėtinai.⁷⁵

Nustačius kriterijus, kurių pagrindu atribojamos pirkimo - pardavimo išsimokėtinai ir išperkamosios nuomos sutartys, išperkamoją nuomą ir lizingo sutartys reiktų atriboti per bendrosios ir specialiosios normos santykį. Lizingas laikomas išperkamosios nuomos porūšiu, dar gali būti įvardijamas, kaip specialioji (finansinė) išperkamoji nuoma.⁷⁶ Teismų praktikoje neretai nagrinėjamos bylos, kuriose ginčas kyla dėl šalių siekio perkvalifikuoti išperkamosios nuomos sutartį lizingo sutartiniais santykiais. Pavyzdžiui LAT nagrinėta ne viena byla, kuriose šalys siekė sudarytą žemės išperkamosios nuomos sutartį perkvalifikuoti lizingo sutartimi ir tuo pagrindu prašė teismo pripažinti tokią sutartį niekine bei negaliojančia motyvuodami, kad žemė negali būti lizingo sutarties dalykas. Teismui nustačius, kad tarp šalių susiklostę santykiai yra lizingo sutartiniai santykiai ir pripažinus ją niekine bei negaliojančia *ab initio*, sutartį pažeidusi šalis išvengtų ginčijamos sutarties nutraukimo padarinių, kurie visiškai atitiko lizingo sutarties nutraukimo pasekmes įtvirtintas CK 6.574 straipsnyje. Sutartį pripažinus niekine ir negaliojančia *ab initio*, sutarties šalių atžvilgiu būtų taikoma restitucija, siekiant atkurti padėtį buvusią iki sutarties sudarymo, tuo tarpu nutraukus sutartį ir taikant lizingo sutarties nutraukimo pasekmes, sutartį pažeidusi šalis turėtų pareigą atlyginti kreditoriaus nuostolius, netesybas. Tačiau, tokiu atveju būtų pažeista sutartinių santykių šalių teisėtų interesų pusiausvyra. Minėtoje byloje LAT nustatė, kad tarp šalių susiklostę santykiai turi kelių sutarčių rūšių požymių, dėl to

⁷³Rani, R. Lease financing, hire-purchase and factoring. I. Entrepreneurship and Small business Coursebook. University of Delhi. 2011, p. 233.

⁷⁴Stripeikienė, J., Didžiulis, L. *supra note 5*, p. 324.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Ibid.*, p. 326.

kvalifikuojama kaip mišri. Tai reiškia, kad atskiroms sutarties sąlygoms, kurios būdingos pavyzdžiui pirkimui-pardavimui išsimokėtinai, turi būti taikomos šio sutarties instituto normos.⁷⁷

Nustatyti tikrąją sandorio prigimtį ir kvalifikuoti teisinius santykius yra ne teismo teisė, o pareiga. Didelę reikšmę sandorio šalims, ypatingai skolininkui, turi ne paties sandorio kvalifikavimas, tačiau su tuo kylantys padariniai. Lizingo šalių teisių apsaugai užtikrinti yra ypatingai svarbus tinkamas teisinių santykių kvalifikavimas, nes nuo to priklauso kokios teisės normos taikomos susiklosčiusiems santykiams ir kokias apsaugos ribas šalims jos garantuoja.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, (bylos Nr. 3K-7-2/2013). Teismų praktika. 2013, 39, p. 88-104. Taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB lizingas“ v. BUAB „Remivilas“, (bylos Nr. 3K-3-154/2013).

2 LIZINGO GAVĖJO REIKALAVIMAI PARDAVĖJUI IR LIZINGO DAVĖJUI

Lietuvos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad lizingo teisiniai santykiai apima dvi savarankiškas sutartis – lizingo sutartį, kurios pagrindu lizingo davėjas privalo įsigyti daiktą nuosavybės teise bei perduoti jį lizingo gavėjui už užmokestį, ir pirkimo - pardavimo sutartį, kurios pagrindu lizingo davėjas įsigyja nuosavybės teise iš pardavėjo lizingo gavėjui perduodamą daiktą. Dažniausiai lizingo gavėjas pats išsirenka daiktą, o tuo pačiu – ir daikto pardavėją. Tačiau tam tikrais atvejais pardavėją išrenka arba pasiūlo lizingo davėjas. Nepriklausomai nuo subjekto, kuris pasirinko pardavėją ir lizingo dalyką, lizingo dalyko pristatymas bei kiti su lizingo dalyku susiję reikalavimai turi būti vykdomi tinkamai. Susiklosčius situacijai, kai nėra įvykdoma pareiga perduoti lizingo dalyką, ar ji vykdoma netinkamai kyla klausimas, kaip lizingo gavėjas gali apginti savo pažeistas teises ir užtikrinti teisėtus interesus bei kuriam subjektui – lizingo davėjui ar pardavėjui turi teisę pareikšti reikalavimus.

2.1 Bendrieji civilinių teisių gynimo būdai

Civilinių teisių gynimo samprata norminiuose teisės aktuose nėra apibrėžta, įstatymuose įtvirtinti tik civilinių teisių gynimo būdai. Teisės doktrinoje civilinių teisių gynimas apibrėžiamas skirtingai. Vienų autorių civilinių teisių gynimas apibrėžiamas, kaip priemonių visuma, kurios skirtos teisėtų interesų gynybai ir atkūrimui bei pripažinimui pažeistų ar ginčijamų teisių.⁷⁸ Kiti autoriai teisių gynimą sieja su tam tikrų priemonių taikymu tik jau esant pažeistoms teisėms, siekiant atkurti padėtį iki teisės pažeidimo.⁷⁹ Tuo tarpu užsienio valstybių teisės doktrinoje teisių gynimo sąvoka apibrėžiama, kaip apimanti ne tik reikalavimų pareiškimą teisių pažeidėjui. Čia taip pat priskiriamas ir visas procesas, kuriame nagrinėjami pažeidėjui pareikšti reikalavimai.⁸⁰ Terminas „teisių gynimas“ skirtingose jurisdikcijose vartojamas nevienodai, labiau paplitusi sąvoka „teisių įgyvendinimas“, o Vokietijos jurisdikcijoje – „vykdymas“.⁸¹ Lietuvos teismų praktikoje ir teisės doktrinoje civilinių teisių gynimo būdai apibrėžiami kaip asmens, kurio teisės pažeistos arba gresia pažeidimo pavojus, materialiojo pobūdžio reikalavimai skirti pažeistoms teisėms apginti ar teisių pažeidimo išvengti.⁸² Minėto apibrėžimo kontekste civilinių teisių gynimas yra apibūdinamas materialiuju reikalavimų pareiškimu, tačiau reikalavimas yra vienas

⁷⁸ Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации 2-ое изд. Москва: Проспект, 1999. p. 365.

⁷⁹ Mizaras V. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis (Moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009 p. 545.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia. 2003, p. 28.

iš civilinių teisių gynimo būdu, todėl civilinių teisių gynimo būdų negalime tapatinti tik su reikalavimais.

CK 1.138 straipsnyje yra pateikti tokie civilinių teisių gynimo būdai: 1) teisių pripažinimas; 2) iki teisės pažeidimo buvusios padėties atkūrimas; 3) kelio užkirtimas veiksmams, kurie pažeidžia teisę ar draudimas atlikti veiksmus, keliančius pagrįstą grėsmę žalai atsirasti; 4) reikalavimas dėl prievolės įvykdymo natūra; 5) teisinio santykio nutraukimas ar pakeitimas; 6) turtinės ar neturtinės žalos, netesybų išieškojimas; 7) valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktų pripažinimą negaliojančiais, prieštaraujančiais įstatymams CK nurodytais atvejais; 8) kiti įstatymų nurodytais būdais. Šioje teisės normoje įtvirtintas nebaigtinis civilinių teisių gynimo būdų sąrašas. Įstatymuose įtvirtinti ne tik konkretūs civilinių teisių gynimo būdai, tačiau ir taikymo sąlygos, t.y. gali būti pareikšti tokie reikalavimai, kurių taikymo galimybė konkreta atveju numatyta įstatyme ar šalių susitarimu.⁸³ Pavyzdžiui, CK 6.574 straipsnyje yra reglamentuoti du pagrindiniai lizingo davėjo teisių apsaugos būdai, kai lizingo gavėjas iš esmės pažeidžia sutartį: lizingo davėjas turi teisę reikalauti sumokėti periodines įmokas prieš terminą arba jis gali nutraukti sutartį.⁸⁴ Lizingo davėjo teisių gynimo būdai yra savarankiški ir nėra vienas kito taikymo sąlyga, todėl lizingo davėjas savo nuožiūra gali pasirinkti koks teisių gynimo būdas jam yra priimtinesnis, tačiau taikytini tik tuo atveju, kai lizingo gavėjas iš esmės pažeidžia sutartį.

Pažymėtina, kad konkretūs teisių gynimo būdai bei jų taikymo sąlygos nėra nustatytos lizingo gavėjo atžvilgiu. CK 6.573 str. 1 dalyje numatyta, kad lizingo gavėjas turi teisę pareikšti tiesiogiai pardavėjui visus reikalavimus, atsirandančius iš lizingo dalyko pirkimo – pardavimo sutarties (dėl turto kokybės ir komplektiškumo, perdavimo terminų ir kt.). Lizingo gavėjas turi visas pirkėjo teises ir pareigas bei su lizingo davėjo sutikimu nutraukti pirkimo – pardavimo sutartį. Teismų praktikoje nustatyta, kad lizingo gavėjas turi ir CK 6.334 straipsnyje įtvirtintas netinkamos kokybės daiktą nusipirkusio pirkėjo teises.⁸⁵ Tačiau lizingo gavėjo teisėti interesai negali apsiriboti ties lizingo dalyku, kaip ir kiekvienai sutarties šaliai svarbus yra tinkamas sutarties vykdymas, o sutarties nutraukimo atveju ir teisėtų interesų apsauga ir gynimas. CK nėra reglamentuota lizingo gavėjo teisių apsaugos būdų bei jų taikymo sąlygų. Atliktos teismų praktikos analizės metu, nustatyta, kad lizingo gavėjo teisių gynimo būdai bei jų taikymo specifika tebeformuojama. Per pastarąjį penkerių metų laikotarpį priimti teismų sprendimai iš esmės pakeitė lizingo gavėjo teisių gynimo būdų taikymo sąlygas ir specifiką. Priimtų sprendimų pagrindu užtikrinama lizingo gavėjo teisėtus interesus atspindinti teisių ir pareigų pusiausvyra.,

⁸³ Mizaras, V. *supra note* 79, p. 549.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

⁸⁵ Lietuvos aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 23 d. nutarties civilinėje byloje UAB „Refosa“ v. UAB „Veho“ ir UAB „Swedbank lizingas“, (bylos Nr.3K-3-133/2010).

Bendroji taisyklė, nustatyto teisinio reglamentavimo pagrindu numato, jog reikalavimus dėl daikto kokybės ir jo perdavimo lizingo gavėjas gali pareikšti tik pardavėjui. Tuo tarpu lizingo davėjui gali būti pareikšti reikalavimai dėl jam tenkančių pareigų pažeidimo. Kita vertus lizingo santykiai yra specifiniai ir čia numatyta galimybė pareikšti reikalavimus dėl daikto ir jo perdavimo ir lizingo davėjui. Nustatyti atsakingą subjektą bei taikyti tinkamą civilinių teisių gynimo būdą yra lizingo gavėjo prerogatyva. Nuo šio sprendimo priklauso teisių gynimo efektyvumas. Pagal Civilinio proceso kodekso⁸⁶ (toliau-CPK) 17 straipsnį teismai savo nuožiūra negali keisti šalies pasirinkto teisių gynimo būdo, nes privalo užtikrinti proceso šalių lygiateisiškumą, išskyrus atvejus, kai reikia apginti viešąjį interesą. Atsižvelgiant į tai, susiduriame su lizingo gavėjo teisių apsaugos problema, lizingo gavėjo teisių apsaugos būdų ir jų taikymo sąlygų neapibrėžtumo kontekste. Nustatant ir taikant gynimo būdus, turi būti atsižvelgiama į abiejų šalių interesų užtikrinimą, tai reiškia, kad ir sutartį pažeidusi šalis turi teisę reikalauti atsižvelgti į jos teisėtus interesus.⁸⁷

2.2 Reikalavimai dėl pažeistos prievolės perduoti lizingo dalyką

Prievolė tinkamai perduoti lizingo dalyką turi daug svarbių aspektų lizingo teisiniuose santykiuose. Nuo perdavimo momento tam tikros pareigos pereina lizingo gavėjui, tačiau atitinkamai lizingo gavėjas įgauna teisę reikšti reikalavimus pardavėjui dėl lizingo dalyko kokybės bei kitų trūkumų. Lizingo dalyko perdavimas – pardavėjo pareiga. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog įstatymų leidėjas numato, kad analogiškai reikalavimai dėl lizingo dalyko bei jo perdavimo gali būti pareikšti ir lizingo davėjui. Įstatymų leidėjo įtvirtintas trišalis lizingo santykių modelis, kur lizingo santykių šalimis yra trys subjektai: pardavėjas, lizingo davėjas bei lizingo gavėjas. O nors pirkimo - pardavimo sutartis ir lizingo sutartis yra atskiros sutartys, tačiau turi būti aiškinamos sistemiškai. Todėl šiame poskyryje analizuojami atvejai:

- 1) lizingo gavėjo teisė reikšti reikalavimus pardavėjui dėl prievolės perduoti lizingo dalyką įvykdymo;
- 2) lizingo gavėjo teisė reikšti reikalavimus lizingo davėjui dėl prievolės perduoti lizingo dalyką įvykdymo.

Esminis pirkimo - pardavimo sutarties bruožas yra perduoti daiktą pirkėjui, o lizingo teisiniuose santykiuose - lizingo gavėjui. Lizingo santykiuose pirkimo - pardavimo sutarties specifiška yra ta, kad pardavėjas perduoda faktinį daikto valdymą lizingo gavėjui, tačiau pirkimo - pardavimo sutartį pasirašo ir nuosavybės teisę perduoda lizingo davėjui. Taigi, pardavėjo

⁸⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁸⁷ Mikelėnas, V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia 1996, p. 508.

pareigos perduoti daiktą lizingo gavėjui tinkamas įvykdymas siejamas su dviem sąlygomis: pirma, pardavėjas turi perduoti daiktą lizingo gavėjui valdyti arba pardavėjas duoda sutikimą lizingo gavėjui dėl daikto valdymo; antra, pardavėjas turi pašalinti visas lizingo gavėjo daikto valdymo teisės kliūtis.⁸⁸ Šios sąlygos kildinamos iš pardavėjo pareigą perduoti daiktą reglamentuojančio CK 6.317 str. 4 dalies. Tais atvejais kai tai numatyta sutartyje ar CK 6. 570 straipsnyje, pardavėjas perduodamas lizingo dalyką turi perduoti su lizingo dalyku susijusius dokumentus ir pardavėjo nuosavybės teisę patvirtinančius dokumentus.⁸⁹

Lizingo sandoriams būdingas ne tik ekonominis naudingumas, kuris reiškiasi ne įgyjant daiktą, o jį naudojant (ang. *Leasship not Ownership*), bet ir lizingo gavėjo mokėjimų finansavimas iš gaunamų pajamų, kurių pagrindu išsaugomos apyvartinės lėšos (angl. *pay as you earn*).⁹⁰ Todėl lizingo gavėjui yra labai svarbus lizingo dalyko perdavimo momentas, nes tai tiesiogiai yra susiję su lizingo gavėjo verslo vystymu bei lėšų gavimu lizingo sutarties periodinėms įmokoms padengti. Pareiga perduoti lizingo gavėjui valdyti daiktą tenka ir lizingo davėjui, tačiau šios pareigos turinys, kitaip nei pardavėjo atžvilgiu, siejamas ne su faktiniu lizingo dalyko perdavimu, o su lizingo dalyko nuosavybės teisės apribojimais. Taigi lizingo sutarties pagrindu lizingo davėjas turi užtikrinti galimybę naudotis lizingo gavėjui lizingo dalyku. Pažymėtina, kad lizingo dalyko perdavimas nėra lizingo davėjo esminis interesas, tai laikytina priemonė, kurios pagrindu lizingo davėjas suteikia finansavimą lizingo gavėjui. Taigi lizingo dalyko perdavimas yra esminė pardavėjo pareiga, kylanti iš pirkimo - pardavimo sutarties, o šios pareigos neįvykdžius, sutartis gali būti vienašališkai nutraukta, o lizingo gavėjas turi teisę reikalauti kilusių nuostolių atlyginimo.

Praktikoje neretai susiduriama su aplinkybėmis, kai lizingo dalykas nėra pristatomas, ar pristatomas nesilaikant šalių nustatyto termino ir kitų sutartyje nustatytų sąlygų, todėl tenka nagrinėti situacijas kokius teisės gynybos būdus lizingo gavėjas tokiais atvejais gali taikyti. Pirkimo – pardavimo, bei finansinės nuomos sutartyse lizingo dalyko pristatymo terminas gali būti numatytas ir kaip esminė, ir kaip neesminė sutarties sąlyga. O jeigu sutartyje pristatymo terminas nenustatytas, turi būti vadovaujamosi protingumo principu, t. y. daiktą perduoti per protingą terminą nuo sutarties sudarymo momento. Protingas terminas nustatomas pagal konkrečias aplinkybes, daikto rūšį, terminus nustatomus analogiškėmis aplinkybėmis.⁹¹ Atsižvelgiant į CK 6.319 str. 1 d. nuostatą, kurioje numatyta, kad pardavėjas turi perduoti daiktą per terminą nustatytą sutartyje, lizingo gavėjas turi remtis pirkimo - pardavimo ir finansinės nuomos sutarčių sąlygomis reikalavimams pardavėjui ir/ar lizingo davėjui pareikšti.

⁸⁸ Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia. 2003, Nr.4-5, p. 14.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Mizaras, V. *supra note* 12, p. 3.

⁹¹ Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. *op. cit.*, p. 14.

Pardavėjo atsakomybė laiku nepristačius lizingo dalyko numatyta CK 6.260 straipsnyje. Minėta norma nustato, kad pardavėjas laiku nepristatęs daikto atsako už lizingo gavėjui dėl termino praleidimo kilusius nuostolius ir dėl prievolių įvykdymo negalimumo, kuris atsirado dėl termino praleidimo. Pirkimo - pardavimo santykiuose pirkėjui suteikiama teisė, minėtų aplinkybių kontekste, atsisakyti priimti daiktą ir reikalauti atlyginti nuostolius.⁹² Tačiau lizingo teisiniuose santykiuose lizingo gavėjas gali atsisakyti priimti daiktus ar nutraukti sutartį tik su lizingo davėjo sutikimu.⁹³ Jeigu lizingo dalyko pristatymo terminas yra esminė sutarties sąlyga, lizingo gavėjas turi teisę kreiptis į lizingo davėją prašydamas sutikimo vienašališkai nutraukti sutartį. Lizingo davėjui davus sutikimą, lizingo gavėjas remiantis CK 6.217 str. 2 dalimi gali vienašališkai nutraukti sutartį. Tačiau sutarties nutraukimas neatleidžia pardavėjo nuo prievolės atlyginti kilusius nuostolius. Kai pristatymo terminas nėra esminė sąlyga ir sutarties nutraukimo padariniai gali būti neproporcingai dideli šalių atžvilgiu, todėl tokiais atvejais vienašalis sutarties nutraukimas praktikoje nėra dažnai taikomas. Tam įtaką daro ir įstatymų leidėjo įtvirtintas imperatyvas, gauti lizingo davėjo sutikimą. Tokiu atveju lizingo gavėjas, siekdamas apsaugoti savo teisėtus interesus gali pareikšti reikalavimus dėl nuostolių atlyginimo pardavėjui. Lizingo gavėjas turi teisę reikalauti įvykdyti prievolę natūra, t. y. perduoti daiktus, tačiau kai lizingo dalykas yra daiktas apibrėžtas individualiais požymiais ir daikto perduoti neįmanoma, tai lizingo gavėjas gali pareikšti reikalavimus atlyginti nuostolius bei, gavus lizingo davėjo sutikimą, nutraukti sutartį. Lizingo gavėjas nėra įpareigotas reikalauti įvykdyti prievolę natūra prieš pateikiant reikalavimus atlyginti nuostolius ar nutraukiant sutartį, jis turi teisę savarankiškai pasirinkti savo teisių apsaugos būdą.⁹⁴

Tais atvejais, kai lizingo gavėjui daiktas neperduotas ir dėl to negali būti naudojamas verslo tikslais, lizingo gavėjas gali sustabdyti periodinių įmokų mokėjimą iki lizingo dalykas bus perduotas.⁹⁵ Pažymėtina, kad lizingo gavėjas sustabdyti įmokų mokėjimą lizingo davėjui gali ne tik tuo atveju, kai lizingo dalykas neperduotas, tačiau ir tais atvejais, kai lizingo dalykas perduotas, tačiau lizingo gavėjas neturi galimybės jo tinkamai naudoti verslo tikslais. Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad daikto perdavimas yra vykdomas ne vien fizinio jo perdavimo būdu. Pagal CK 4.50 straipsnį daikto perdavimu turi būti sudaroma galimybė lizingo gavėjui naudotis daiktu pagal paskirtį, atsižvelgiant į daikto būklę ir teisinį statusą. Todėl prievolės perduoti daiktą tinkamas įvykdymas lizingo santykiuose reiškia, kad lizingo gavėjas gali

⁹² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia. 2003, Nr.5 (47), p. 16.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

netrukdomai naudoti išnuomotą ir perduotą turtą verslo tikslais.⁹⁶ DCFR 3:102 str. 1 dalyje yra įtvirtinta, kad lizingo davėjas (angl. *lessor*) turi užtikrinti, kad lizingo dalykas atitiktų sutarties sąlygas nuo lizingo santykių pradžios. Šios normos komentare nurodoma, kad lizingo davėjas turi užtikrinti, kad lizingo dalykas atitiktų lizingo sutarties sąlygas ne tik lizingo santykių pradžioje, bet ir visą lizingo sutarties laikotarpį.⁹⁷ Tuo tarpu lizingo sutartyse šalys numato, kad lizingo davėjas turi pareigą perduoti daiktą lizingo gavėjui naudotis verslo tikslais, todėl remiantis, minėta DCFR nuostata, lizingo davėjas turi užtikrinti galimybę lizingo gavėjui, visą sutarties laikotarpį naudotis lizingo dalyku. Minėta galimybė siejama ne su daikto savybėmis, tačiau su teisiniu jo statusu bei teise disponuoti daiktu. Tokia lizingo davėjo pareiga, nors ir nėra tiesiogiai įtvirtinta įstatymuose, gali būti kildinama iš lizingo instituto esmės ar nustatoma šalių sutartyje. Nustačius, kad lizingo davėjas netinkamai vykdė prievolę perduoti daiktą, lizingo gavėjas, remiantis įstatymo nustatyta teise, gali bet kuriuo metu sustabdyti mokėjimus lizingo davėjui. Teisės doktrinoje bei praktikoje diskusijų kelia klausimas ar lizingo gavėjas turi teisę reikalauti lizingo davėjo nuostolių atlyginimo, atsiradusių dėl netinkamo prievolės įvykdymo perduoti lizingo dalyką naudojimui verslo tikslais. CK normos, reglamentuojančios lizingo institutą, nenumato tokios lizingo gavėjo galimybės. Pažymėtina, kad tokia atsakomybė tiesiogiai nėra nustatyta Otavos konvencijoje ir Modalinio lizingo įstatyme. Lizingo gavėjas remiantis CK 6.64 straipsniu, kuriame nustatyta, kad skolininkas turi teisę reikšti reikalavimus lizingo davėjui dėl nuostolių, kilusių iš netinkamo prievolės įvykdymo, atlyginimo.

Apibendrinant tai, kas paminėta, pardavėjo bei lizingo gavėjo prievolės perduoti lizingo dalyką skiriasi savo turiniu. Lizingo davėjo pareigos perduoti lizingo dalyką turinys apibrėžiamas kaip lizingo dalyko įsigijimas nuosavybės teise iš nurodyto pardavėjo bei kiti iš nuosavybės teisės kylantys įpareigojimai susiję su galimybe lizingo gavėjui naudoti daiktą visą lizingo sutarties laikotarpį. Tuo tarpu pardavėjo pareigos perduoti lizingo dalyką turinys yra faktinis lizingo dalyko pristatymas į lizingo gavėjo verslo vietą bei galimybės naudoti daiktą pagal paskirtį užtikrinimas. Lizingo gavėjo teisių gynimo būdai priklausomai nuo subjekto pažeidusio pareigą perduoti lizingo dalyką yra skirtingi. Lizingo davėjui neįvykdžius ar

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 7 d. nutartis byloje „DNB lizingas“ v. UAB „Vagonera“, (bylos Nr. 2A-830/2013). Tarp šalių kilo ginčas dėl vienašalio lizingo sutarties nutraukimo, dėl nevykdomų prievolių. Lizingo davėjas - DNB bankas vienašališkai nutraukė lizingo sutartį, dėl lizingo gavėjo UAB „Vagonera“ lizingo įmokų nemokėjimo. Byloje nustatyta, kad lizingo dalykas- vagonai, perduoti lizingo gavėjui, tačiau lizingo gavėjas įmokų pagal sutartį nemokėjo. Krovinių vežimo geležinkeliais susitarimo (SMGS) Privačių prekinių vagonų ir geležinkelio išnuomotų vagonų vežimo taisyklėmis, nuosavą vagoną teikti vežti gali tik vagono savininkas. Lizingo davėjas neišdavė įgaliojimo lizingo gavėjui, kurio pagrindu lizingo gavėjas galėtų naudotis vagonais verslo tikslais. Todėl teismas nustatė, kad lizingo gavėjas pagrįstai sustabdė mokėjimus lizingo davėjui, o lizingo davėjas netinkamai įvykdė lizingo dalyko perdavimo prievolę, todėl neturėjo teisės vienašališkai nutraukti lizingo sutartį.

⁹⁷ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline edition [interaktyvus]. Study group on a European Civil Code and the Research group on EC Private law. 2009, [žiūrėta 2015 m. vasario 19 d.]. http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf p. 1490.

netinkamai įvykdžius pareigą perduoti lizingo dalyką naudotis verslo tikslais, lizingo gavėjas pažeistas teises gali apginti sustabdydamas lizingo įmokų mokėjimus. Taip pat jei lizingo gavėjas neturi galimybės naudotis lizingo dalyku ir tai yra lizingo davėjo prievolės neįvykdymo pasekmė, dėl kurių lizingo gavėjas patiria nuostolius, lizingo gavėjas turi teisę reikalauti jų atlyginimo iš lizingo davėjo, kaip iš kreditoriaus pažeidusio sutartį. Pažymėtina, kad gali būti atlyginti tik tie nuostoliai, kurie yra sutarties pažeidimo pasekmė (lot. *condition sine qua non*). Taip pat lizingo gavėjas dėl negalėjimo naudotis lizingo dalyku, gali vienašališkai nutraukti lizingo sutartį. Tuo tarpu pardavėjui pažeidus pareigą perduoti lizingo dalyką, lizingo gavėjas turi teisę reikalauti atlyginti iš pareigos pažeidimo kilusius nuostolius arba esant lizingo davėjo sutikimui, vienašališkai nutraukti sutartį. Pažymėtina, kad pardavėjo pareiga perduoti daiktą apima ir jo pareigą patvirtinti šio daikto nuosavybės teisę, kaip nurodė V. Mizaras, tai pardavėjo prievolė garantuoti ne tik fizinę, bet ir teisinę daikto kokybę.⁹⁸ Kadangi nuosavybės teisė į lizingo dalyką lieka lizingo davėjui, lizingo gavėjo teisėtiems interesams yra aktuali daikto fizinė kokybė. Sutartimi, o jeigu joje nenumatyta, tai įstatymu yra nustatyta pareiga pardavėjui perduoti reikalavimus atitinkančius daiktus. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo sutartis yra sudaroma lizingo gavėjo verslui vystyti, lizingo gavėjo interesas yra ne tik gauti lizingo dalyką numatytu terminu, tačiau ir gauti lizingo dalyką tokį, kuris gali būti naudojamas pagal paskirtį, atitiktų kokybės, asortimento, taros bei pakuotės reikalavimus. Pagal atliktą teismų praktikos analizę pažymėtina, kad sutartinių santykių praktikoje dažnai susiklosto aplinkybės, kai pardavėjas neužtikrina sutartimi sulgytų lizingo dalyko savybių. Atsižvelgiant į tai, kad pardavėjo bei lizingo dalyko pasirinkimui tam tikrais atvejais įtaką gali padaryti lizingo davėjas, kitoje dalyje bus aptarti atvejai, kuomet lizingo gavėjas dėl daikto trūkumų gali pareikšti reikalavimus pardavėjui, kokiais – lizingo davėjui.

2.3 Subjektų atsakomybė už lizingo dalyko trūkumus.

CK 6.317 ir 6.333 straipsniuose yra įtvirtinta pardavėjo prievolė perduoti daiktus, kurie atitinka pirkimo - pardavimo sutartyje nustatytus kokybės reikalavimus ir daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus. Reikalavimai daiktui gali būti nustatyti sutartimi ir įstatymu, pastarasis įvardijamas garantija pagal įstatymą.⁹⁹ DCFR 3:102 str. 2 dalyje nustatyta, kad lizingo dalykas turi atitikti sutartyje numatytus reikalavimus, kurie įvardijami kaip lizingo dalyko kokybė, kiekis, įpakavimas bei pristatymo būdas, komplektiškumas ir kt.¹⁰⁰ Nacionalinėje

⁹⁸Mizaras, V. *supra note* 94, p. 10.

⁹⁹ Mizaras, V. *supra note* 88, p. 16.

¹⁰⁰ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline edition [interaktyvus]. Study group on a European Civil Code and the Research group on EC Private law.

teisėje daiktų kokybė yra vienas iš esminių reikalavimų pardavėjui perduodant daiktus,¹⁰¹ kuriai įstatymo nustatyti du reikalavimai – atitikti sutarties nustatytas sąlygas, ir jei yra specifinius reikalavimus daikto kokybei. CK 6.333 straipsnis nustato, kad daikto kokybės trūkumas nustatomas ir tais atvejais, kai lizingo gavėjas neturi galimybės naudoti daikto pagal įprastą ar specialią paskirtį, nors lizingo gavėjas protingai galėjo tikėtis, kad daiktas turi savybes atitinkamai paskirčiai naudoti. Taigi lizingo dalyko kokybė gali būti aptarta sutartyje, tokiu atveju nustatant daikto trūkumus vadovaujamosi konkrečiomis sutarties sąlygomis. Įstatyme numatyta, kad pardavėjui perdavus daiktą, kurio kiekis, dydis ar svoris neatitinka sąlygų, nustatytų sutartyje arba perduotas visai kitos rūšies daiktas, tai tokie neatitikimai laikomi daikto kokybės trūkumu.¹⁰² Kita vertus, neretai praktikoje susiduriama su aplinkybėmis, kai sutartimi nėra aptarti reikalavimai daikto kokybei, todėl daikto kokybės trūkumai turi būti nustatomi vadovaujantis CK 6.333 str. 4 dalyje įtvirtintais objektyviais kriterijais. CK 6.333 str. 4 dalies normoje yra įtvirtinta, kad pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokios kokybės daiktus, kad juos būtų galima naudoti tam, kam jie paprastai naudojami. Tai reiškia, kad pardavėjas turi suteikti informaciją pirkėjui, kokiems tikslams naudoti yra skirti perkami daiktai.¹⁰³ Tuo tarpu, jeigu lizingo gavėjas yra nurodęs konkretų perkamo dalyko naudojimo tikslą, pardavėjas turi pareigą perduoti tokį dalyką, kuris gali būti naudojamas pagal nurodytą paskirtį.¹⁰⁴ Atsakomybė už netinkamos kokybės daiktus pardavėjui kyla tuomet, kai jis nėra minėtų trūkumų aptaręs prieš sudarant sutartį. Lizingo teisinių santykių specifika pasižymi tuo, kad pirkimo - pardavimo sutartį dėl lizingo gavėjo nurodyto daikto pasirašo lizingo davėjas, todėl kyla klausimas, ar tais atvejais kai pardavėjas aptaria daikto trūkumus su lizingo davėju, lizingo gavėjas netenka teisės reikšti reikalavimus dėl aptartų trūkumų? Lizingo davėjas nėra atsakingas už daikto trūkumus, kadangi lizingo gavėjas nurodo ne tik pardavėją, tačiau ir lizingo dalyką, kurį turi nuosavybės teise įgyti lizingo davėjas. Todėl lizingo sutarties šalys turi bendradarbiauti, todėl lizingo gavėjui kyla pareiga, domėtis daikto kokybe, paskirtimi, specifiniais požymiais, atsižvelgiant į tai, kad pirkimo - pardavimo sutartis pasirašoma lizingo davėjo, lizingo davėjas turi tarpininkauti tarp lizingo gavėjo ir pardavėjo tam tikrai informacijai gauti. Kaip minėta, lizingo davėjas įgydamas nuosavybės teise daiktą, turi informuoti pardavėją, jog daiktas taps lizingo dalyku, tokiu atveju pardavėjas taip pat yra suinteresuotas, kad svarbi informaciją apie daiktą ir jo savybes pasiektų lizingo gavėjo, atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjas turi visas pirkėjo teises ir gali reikšti

2009, [žiūrėta 2015 m. vasario 19 d.] http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf. p. 1490.

¹⁰¹ Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia. 2003, Nr. 6(48), p.10.

¹⁰² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74.

¹⁰³ Mizaras, V. *cit. op.*, p. 12.

¹⁰⁴ *Ibid.*, p. 14.

reikalavimus dėl daikto.

Atsakomybė lizingo davėjui dėl lizingo dalyko numatyta CK 6.571 str. 3 dalyje, kurioje įtvirtinta, kad lizingo davėjas atsako už lizingo dalyko trūkumus tais atvejais, kai: pirma, lizingo gavėjas pasiklioivė lizingo davėjo patyrimu bei žiniomis ir antra, lizingo davėjas darė įtaką lizingo gavėjui renkantis lizingo dalyką bei pardavėją. Pirmuoju atveju lizingo davėjas, remdamasis sukauptomis žiniomis bei patirtimi jau vystomoje praktikoje, konkrečiai siūlo lizingo gavėjui tiek pardavėją tiek lizingo dalyką. Taip pat praktikoje gali susiklostyti tokie atvejai, kai pats lizingo davėjas verčiasi prekyba ir gamina daiktus, dėl kurių sudaroma lizingo sutartis. Antruoju atveju atsakomybė lizingo davėjui kyla tais atvejais, kai lizingo gavėjo pasirinkimui buvo daroma įtaka. Įtakos darymas gali pasireikšti įvairiais būdais, dažniausiai praktikoje pasitaikantys atvejai, kai lizingo davėjas rekomenduoja rinktis konkretų pardavėją siūlydamas palankesnes pirkimo - pardavimo sąlygas, mažesnę lizingo dalyko kainą dėl verslo santykių su pardavėju ir pan. Svarbi aplinkybė, lizingo davėjo atsakomybei yra tai, kad lizingo gavėjas turi pareigą įrodyti, kad pasirinko pardavėją bei lizingo dalyką remdamasis, ar pasirinkimą lėmė lizingo davėjo patyrimas, žinios ar kita suteikta informacija bei pasiūlytos sąlygos. Lizingo davėjas negali užtikrinti lizingo dalyko kokybės, tokia apimtimi kaip pardavėjas, atsižvelgiant į tai, kad lizingo davėjas nuosavybės teise į daiktą išsaugo siekdamas užtikrinti lizingo sutarties vykdymą. Jeigu lizingo gavėjo pasirinkimui įtakos turėjo lizingo davėjo patyrimas, žinios ar kitos sąlygos, tai lizingo gavėjas esant lizingo dalyko trūkumams gali pasirinkti kam reikšti reikalavimus ar lizingo davėjui ar pardavėjui. CK 6.573 str. 3 dalyje įtvirtinta solidari lizingo davėjo ir pardavėjo atsakomybė, taip užtikrinant efektyvią lizingo gavėjo teisių apsaugą.

Pažymėtina, kad pareigą įrodyti, kad nustatyti daikto trūkumai atsirado iki daikto perdavimo momento tenka lizingo gavėjui. Teismų praktikoje yra nustatyta, kad svarbus yra ne tik daikto kokybės trūkumo nustatymas, tačiau ir svarbus faktorius yra ir daikto kokybės trūkumų dydis, kuriuo remiantis lizingo gavėjas turi pasirinkti labiausiai jo teises atkurianti gynybos būdą.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *A. D. Č. v. UAB „Vytaras“* (bylos Nr. 3K-3-239/2006).

3 LIZINGO GAVĖJO TEISIŲ GYNIMO BŪDAI SANTYKYJE SU PARDAVĖJU

3.1 Lizingo gavėjo, turinčio pirkėjo teises, teisių gynybos būdai

CK 6.334 straipsnyje yra įtvirtinti pirkėjo teisių gynybos būdai, kai pardavėjas neužtikrina daikto kokybės reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjui yra suteikiamos visos pirkėjo teisės, tai lizingo gavėjas, siekdamas apginti savo teisėtus interesus, gali reikšti analogiškus reikalavimus pardavėjui. Lizingo gavėjęs įgijęs netinkamos kokybės daiktą, vadovaudamasis CK 6.334 str. 1 dalyje yra nurodytais gynybos būdais, gali pareikšti tokius reikalavimus pardavėjui:

- 1) pakeisti daiktą tinkamos kokybės daiktu;
- 2) sumažinti daikto kainą;
- 3) neatlygintinai pašalinti trūkumus, arba atlyginti išlaidas susijusias su šių trūkumų pašalinimu;
- 4) su lizingo davėjo sutikimu vienašališkai nutraukti sutartį ir taikyti restituciją, kai netinkamos kokybės daikto perdavimas yra esminis sutarties pažeidimas.¹⁰⁶

Nustatyti teisių gynimo būdai yra alternatyvūs, tai reiškia, kad siekiant apginti pažeistas teises turi būti reiškiamas vienas iš reikalavimų teisėtam interesui užtikrinti. Keli teisių gynimo būdai tų pačių pažeistų teisių apsaugai identiškomis aplinkybėmis, dėl parduoto daikto kokybės trūkumų negali būti taikomi, atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjas neturi teisinio pagrindo reikalauti, jog pardavėjas atsakytų ir kitu būdu, nes prievoliniai santykiai jau yra pasibaigę.¹⁰⁷ Modalinio lizingo įstatymo 7 str. 1 dalyje taip pat nurodyta, jog pardavėjui negali būti pareikšti nauji reikalavimai remiantis analogiškėmis aplinkybėmis.¹⁰⁸ Pažymėtina, kad lizingo gavėjas turi teisę pasirinkti kokių teisių apsaugos būdu naudotis. Tačiau teismų praktikoje nustatyta, kad vienašalis sutarties nutraukimas, kaip teisių apsaugos būdas, yra *ultima ratio* priemonė, kai pažeistų teisių nėra galimybės atstatyti kitais t. y. CK 6.334 str. 1 d. 1-3 punktuose nustatytais būdais.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Refosa“ v. UAB „Veho“ ir UAB „Swedbank lizingas“ (bylos Nr. 3K-3-133/2010); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje A. D. Č. v. UAB „Vytaras“ (bylos Nr. 3K-3-239/2006).

¹⁰⁸ UNIDROIT Model Leasing Act [interaktyvus]. 2008, [žiūrėta 2015 m. vasario 22 d.]. <http://www.unidroit.org/english/documents/2008/study59a/s-59a-17-e.pdf>.

3.2 Reikalavimai dėl daikto kokybės

Sutarties šalys negali nustatyti sutarties sąlygų, kurios ribotų pardavėjo atsakomybę už daiktų trūkumus, nes tokios sąlygos prieštarauja CK 6.334 str. 4 dalyje įtvirtintam imperatyvui ir būtų pripažįstamos niekinėmis bei negaliojančiomis. CK 6.334 straipsnio prasme atsakomybė turi būti aiškinama ne tik kaip civilinė atsakomybė, bet ir apimanti civilinių teisių gynimo būdus, kurie gali būti taikomi perdavus netinkamos kokybės daiktą.¹⁰⁹ Įstatyme yra įtvirtinta, kad pardavėjo atsakomybė dėl daikto kokybės gali būti panaikinta ir tokia sutarties sąlyga nebūtų pripažįstama niekine, jeigu pardavėjas iki sutarties sudarymo ar jos sudarymo metu atskleidė daikto trūkumus. Taip pat pardavėjas nėra atsakingas už daikto kokybės trūkumus, kai jis nėra profesionalas, t. y. nesiverčia prekyba, nėra tiekėjas, gamintojas ar platintojas.¹¹⁰

Reikalavimai dėl daikto kokybės gali būti nurodomi sutartyje, tačiau tai nėra esminė sutarties sąlyga, todėl kai sutartyje kokybė neaptarta turi būti remiamasi bendraisiais kokybės reikalavimais nustatytais CK 6.333 straipsnyje. Lizingo gavėjui įrodinėjant daikto kokybės trūkumus, turi būti nustatyti sutartyje aptarti reikalavimų lizingo dalykui pažeidimai, o jeigu sutartyje reikalavimai lizingo dalykui neaptarti, nustatinėjami įstatymų nustatytų bendrųjų reikalavimų pažeidimai. Remiantis CK 6.338 str. 3 dalimi, kai lizingo dalykui yra išduota daikto kokybės garantija, lizingo gavėjas reikalavimus dėl daikto trūkumų gali pareikšti, jeigu trūkumus nustatė garantijos termino metu.

Lizingo gavėjas siekdamas pasirinkti tinkamiausią teisių apsaugos būdą, prieš reikšdamas reikalavimus dėl lizingo dalyko trūkumų turi juos tinkamai įvertinti. Taigi, lizingo gavėjas turi nustatyti ar lizingo dalykas apibūdinamas individualiais ar rūšies požymiais (CK 4.4 str. 2 d.); taip pat svarbu nustatyti ar daikto trūkumai yra esminiai ar neesminiai.¹¹¹ Apibrėžiant trūkumus esminiais ar neesminiais, turi būti įvertintos visos situacijos aplinkybės, atsižvelgiama ar daikto trūkumai gali būti pašalinti be neproporcingų išlaidų ir laiko sąnaudų, ar daikto trūkumai pasireiškia periodiškai ar vieną kartą, įvertinti ar yra tikimybė, jog pasireikš pakartotinai ir svarbiausia aplinkybė, kuri turi būti nustatyta ar trūkumai gali būti pašalinami.¹¹² Lizingo gavėjui nustačius, jog daikto, kuris gali būti apibrėžiamas rūšies požymiais, trūkumai yra esminiai, jų negalima ištaisyti be proporcingų išlaidų arba apskritai nėra tokios galimybės, turi teisę pareikšti reikalavimus pardavėjui dėl daikto pakeitimo tinkamos kokybės daiktu.

Daikto pakeitimo, gabenimo išlaidos tenka pardavėjui. Pardavėjas turi atlyginti visus nuostolius, kurie atsiranda dėl netinkamos kokybės daikto perdavimo, kiek šie nuostoliai nėra

¹⁰⁹ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 18.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*, p. 15

¹¹² *Ibid.*

padengiami tinkamos kokybės daiktu.¹¹³ Pažymėtina, kad reikalavimai gali būti reiškiami tik dėl tų trūkumų, kurie nebuvo nustatyti ar žinomi daikto perdavimo metu.

3.2.1 Reikalavimai dėl sutarties kainos sumažinimo

Reikalavimus dėl daikto pirkimo kainos sumažinimo lizingo gavėjas turi teisę reikšti remiantis CK 6.334 str. 1 d. 2 punkte nustatytu pagrindu. Teismų praktikoje ir teisės doktrinoje yra pabrėžiama, kad CK 6.334 str. 1 dalyje įtvirtinti teisių gynimo būdai yra savarankiški teisių gynimo būdai ir jie nelaikytini civiline sutartine atsakomybe, tačiau gali būti su ja derinami.¹¹⁴ Lizingo gavėjas, nustatęs daikto trūkumus, gali pažeistas teises ginti ne tik CK 6.334 straipsnio 1 dalyje įtvirtintais teisių gynimo būdais, tačiau turi teisę reikalauti, kad pardavėjas atlygintų nuostolius ar netesybas kilusias dėl daikto trūkumų.

Lizingo gavėjas, nustatęs daikto trūkumus, kurie nesudaro kliūčių naudotis daiktu pagal paskirtį, turi teisę pareikšti reikalavimus pardavėjui dėl daikto kainos sumažinimo, jeigu minėti trūkumai nebuvo žinomi bei įvertinti sutarties sudarymo ar daikto kainos nustatymo metu. Teisė reikalauti sumažinti lizingo dalyko kainą, nepriklauso nuo to ar prieš tai nustatyta kaina buvo sumokėta.¹¹⁵ Analogiška teisės norma įtvirtinta ir Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo - pardavimo sutarčių¹¹⁶ (toliau – Vienos konvencija) 50 straipsnyje, kuris reglamentuoja atitinkamos pirkėjo teisės turinį, nurodant, kad jeigu prekės neatitinka sutarties, neatsižvelgiant į tai, ar kaina jau buvo sumokėta, pirkėjas gali sumažinti kainą tokiu pat dydžiu, kokiu būtų sumažėjusi prekės vertė jei prekės trūkumai būtų nustatyti sutarties sudarymo ar daikto perdavimo metu. Lizingo gavėjas pareikšdamas reikalavimus dėl lizingo dalyko kainos sumažinimo, turi pareigą įrodyti daikto trūkumus, kuriais remiantis grindžia savo reikalavimus. Taip pat lizingo gavėjas, reikalaujamas sumažinti daikto kainą, turi įvertinti daikto vertės dydį, t. y. kokia kaina pardavimo metu buvo adekvati daikto kokybei ir tokios kokybės daikto rinkos vertei.¹¹⁷ Daikto vertės dydis nustatomas atsižvelgiant į tai, kokia būtų daikto kaina, jeigu trūkumai būtų nustatyti daikto perdavimo metu. Daikto kaina gali būti sumažinama įvertinant skirtumą tarp sutartimi nustatytos kainos ir tos vertės, kuri nustatyta daiktui su trūkumais. Būtina nustatyti ir lizingo gavėjo iš daiktų jau gautą naudą.¹¹⁸ Pardavėjui sumažinus kainą, lizingo davėjas turi sumažinti periodinių įmokų dydį lizingo gavėjui. Teismų praktikoje dažnai

¹¹³ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 15.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *L. M., L. M. v. V. K., R. K.*, (bylos Nr. 3K-7-39/2012).

¹¹⁵ Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. *Op. cit.*, p. 15.

¹¹⁶ 1980 m. Jungtinių tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo. Valstybės žinios, 1995-12-15, Nr. 102-2283.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ruukki Lietuva“ v. UAB „Laugina“*, (bylos Nr. 3K-3-182/2009.) Teismų praktika. 2009.

¹¹⁸ Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. *Op. cit.*, p. 16.

nagrinėjamos situacijos, kai lizingo gavėjas pareiškia reikalavimus dėl automobilio, kuris yra lizingo dalykas, kainos sumažinimo tokia suma, kuri buvo sumokėta už automobilio remontą. Apygardos teismas nagrinėdamas analogišką ginčą, nustatė, kad defektai išryškėję per trumpą, 40 dienų naudojimosi laiko tarpą laikomi lizingo dalyko trūkumu, už kurį atsakingas pardavėjas. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjas automobilį suremontavo savo lėšomis, o išlaidos pripažįstamos realiomis, lizingo dalyko kaina turi būti sumažinama, tokia suma, kuri buvo sumokėta už automobilio remontą.¹¹⁹

3.2.2 Reikalavimas neatlygintinai pašalinti daikto trūkumus arba atlyginti išlaidas susijusias su trūkumų pašalinimu

Reikalavimus pardavėjui dėl daikto trūkumų pašalinimo ar išlaidų tiems trūkumams pašalinti lizingo gavėjas gali pareikšti vadovaujantis CK 6.334 str. 1 d. 3 punktu. Šios normos paskirtis yra kompensuoti lizingo gavėjo faktiškai patirtas išlaidas šalinant daikto kokybės trūkumus. Reikalavimus pašalinti daikto trūkumus ar atlyginti išlaidas trūkumams šalinti, lizingo gavėjas gali pareikšti tais atvejais, kai daikto trūkumus įmanoma pašalinti, suremontuojant daiktą, pakeičiant detales, sudedamąsias dalis ir pan. Nustačius, kad trūkumų šalinimas pareikalaus neproporcingai didelių išlaidų,¹²⁰ gali būti pasirinkti kiti CK 6.334 str. 1 dalyje įtvirtinti teisių apsaugos būdai. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad pardavėjas trūkumus turi ištaisyti per protingą terminą taip siekiant užtikrinti lizingo gavėjo teisėtus interesus naudotis daiktu. Protingas terminas nustatomas atsižvelgiant į visas reikšmingas situacijos aplinkybes.

Praktikoje dažnai susiklosto situacijos, kai lizingo davėjas ištaiso daikto trūkumus siekdamas patirti kuo mažiau nuostolių bei toliau efektyviai naudotis daiktu, tačiau pardavėjas atsisako arba ginčija atlyginti dėl trūkumų šalinimo kilusias išlaidas. Lizingo gavėjas ir pardavėjas siekdami užtikrinti savo interesus, kaip sutarties šalys turi pareigą bendradarbiauti, todėl lizingo gavėjas nustatęs daikto trūkumus apie tai privalo informuoti pardavėją. Šalys gali susitarti dėl daikto trūkumo šalinimo ar išlaidų atlyginimo. Tačiau jeigu pardavėjas atsisako bendradarbiauti lizingo gavėjas, prieš ištaisydamas daikto trūkumus, raštu turi pateikti pretenziją pardavėjui ir nurodyti protingą terminą per kurį turėtų ištaisyti daikto trūkumus. Pardavėjui atsisakius daikto trūkumus ištaisyti ar per protingą terminą nesiimant jokių veiksmų, lizingo gavėjas trūkumus gali ištaisyti savo iniciatyva ar trečiųjų asmenų padedamas ir tokiu atveju įgyja teisę reikalauti, kad pardavėjas atlygintų trūkumų šalinimo išlaidas. Pardavėjas turi pareigą

¹¹⁹ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 26 d. sprendimas civilinėje D. P. v. UAB „Swedbank lizingas“, (byloje Nr. 2A-1167-173/2014).

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje AB „Vakarų laivų gamykla“ v. AB „Nordea Finance Lithuania“ (bylos Nr. 3K-3-19/2010).

atlyginti tik protingas ir būtinas išlaidas daikto trūkumams šalinti.¹²¹

3.2.3 Reikalavimas grąžinti sumokėtą kainą ir nutraukti sutartį

Lizingo gavėjas su lizingo davėjo sutikimu gali vienašališkai nutraukti pirkimo - pardavimo sutartį ir pareikšti reikalavimus dėl kainos grąžinimo lizingo davėjui CK 6.334 str. 4 dalies pagrindu. Vienašališkas sutarties nutraukimas yra *favor contractus* principo išimtis. Teismų praktikoje įtvirtinta, kad sutarties nutraukimo taikymui turi būti konstatuotas pakankamas įstatyminis ir faktinis pagrindas.¹²² Lizingo gavėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį remiantis CK 6.334 str. 4 dalimi, kai nustatoma trijų sąlygų visuma: pirma, daikto trūkumai yra esminis sutarties pažeidimas; antra, kitų teisės gynimo būdų apginti jo teisėms nepakanka; trečia, lizingo davėjas sutinka, kad pirkimo - pardavimo sutartis būtų nutraukta.

Esminiu sutarties pažeidimas, pagal CK 6.217 straipsnį gali būti laikomas dviem pagrindais: pirma, kai pažeidimas laikomas esminiu pagal įstatymą; antra, kai šalys pačios susitaria, ką jos laikys esminiu pažeidimu. Šalys, nustačiusios sutartyje, sąlygas esminiam sutarties pažeidimui kvalifikuoti, turi vadovautis sutarties nuostatomis. Pagal įstatymą nustatant ar daikto trūkumas yra esminis sutarties pažeidimas turi būti įvertinti CK 6.217 str. 2 dalyje vertinamieji kriterijai. Pažymėtina, kad analogiškai kriterijai esminiam sutarties pažeidimui nustatyti įtvirtinti UNIDROIT principų 7.3.1. str. 2 d. *a* punkte ir PECL 8:103 str. *b* punkte. Sutarties pažeidimo pripažinimas esminiu pažeidimu yra fakto klausimas, todėl įstatyme nustatyti tik kriterijai į kuriuos turi atsižvelgiama sprendžiant šį klausimą.¹²³ Teismų praktikoje įtvirtinta nuostata, kad vertinant pažeidimą pagal CK 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kriterijus „turi būti nustatomas kuo didesnis atotrūkis tarp sutarties neįvykdymo ir pažadėto vykdymo, tuo didesnė tikimybė, kad sutarties nevykdymas esant ginčui bus pripažintas esminiu.“¹²⁴ Lizingo gavėjas sutarties pažeidimą dėl daikto trūkumo pripažindamas esminiu turi įvertinti, ar buvo suvaržyti jo asmeniniai interesai; ar negavo didžiają dalimi to, ką pagal sutartį per visą jos terminą pagrįstai tikėjosi gauti. Taip pat ar lieka neįgyvendinti lizingo gavėjo teisėti, pagrįsti lūkesčiai dėl numatytų sutarties vykdymo rezultatų tik dėl pardavėjo veiksmų, ar ir dėl kitų priežasčių. Svarbu atsižvelgti į sutarties vykdymo praktiką bei nustatyti ar sutarties

¹²¹ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 16

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *N.S. v. I.R.* (bylos Nr. 3K-3-287/2009).

¹²³ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras šeštoji knyga Prievolių teisė. Vilnius: Justitia. 2003.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilvatėja“ v. Vilniaus miesto savivaldybė* (bylos Nr. 3K-3-89/2014).

netinkamą vykdymą lėmė sąmoningi pardavėjo veiksmai, ar jo aplaidumas.¹²⁵ Sprendžiant ar lizingo gavėjas negavo to, ko pagrįstai tikėjosi pagal sutartį gauti, reikia įvertinti tokius veiksnius: dėl pažeidimo kilusius praradimus, ar nuostolių atlyginimas nebūtų adekvati pažeistų teisių gynbos priemonė; ar pažeidimo faktas suteikia pagrindo lizingo gavėjui manyti, kad sutartis nebus tinkamai vykdoma ir ateityje.¹²⁶ Lizingo gavėjas vienašališkai nutraukti sutartį gali, kai nustatyti „sutarties nutraukimo pagrindai realūs, jų tikrumas įrodytas, ir jie turėtų reikšti, kad sutarties tolesnis galiojimas sukeltų lizingo gavėjui sutarties sudarymo metu nenumatytus turtinio ar asmeninio pobūdžio didelius praradimus.“¹²⁷ Nustatyti daikto trūkumai yra tokie, kurie negali būti pašalinti, o netinkamos kokybės daiktas negali būti pakeistas tinkamos kokybės daiktu arba pardavėjas atsisako pašalinti daikto trūkumus ar atlyginti trūkumų šalinimo išlaidas, pakeisti nekokybiškus daiktu kokybiškais.¹²⁸ Lizingo gavėjas gali vienašališkai nutraukti sutartį ir tais atvejais, kai pardavėjas per protingą terminą nepašalina daikto trūkumų ar nepakeičia tinkamos kokybės daiktu.¹²⁹ Lizingo gavėjas turi teisę nedelsiant nutraukti sutartį, kai sutartyje nustatytas griežtas daiktų perdavimo termino laikymasis turi esminę reikšmę, o atsižvelgiant į pardavėjo elgesį vykdant sutartines prievoles lizingo gavėjas neturi pagrindo tikėtis, jog daiktų trūkumai bus pašalinti arba daiktų trūkumų šalinimas sukels didelių nepatogumų.¹³⁰ Jeigu pardavėjas nesutinka, kad sutarties pažeidimas buvo esminis, leidžiantis ją vienašališkai nutraukti, teismas patikrina sutarties nutraukimo teisėtumą.

Sutarties nutraukimas, kaip minėta, yra *ultima ratio* priemonė lizingo gavėjo interesams apsaugoti. Prieš vienašališkai nutraukiant sutartį, turi būti nustatyta ar kitomis teisių gynimo priemonėmis gali būti apsaugoti lizingo gavėjo interesai. Tačiau ši nuostata neįpareigoja lizingo gavėjo taikyti kitus teisių apsaugos būdus, kai yra akivaizdu, jog dėl sutarties pažeidimo lizingo gavėjas savo teises apginti gali tik nutraukiant sutartį. Tokios aplinkybės susiklosto tais atvejais, kai sutartyje numatyta, kad daiktas turi funkcionuoti pagal specialią paskirtį, tačiau perduotas daiktas tai paskirčiai nėra pritaikomas ir negali būti naudojamas. Taip pat paminėtini atvejai kai sutartyje nustatyti griežti terminai daikto perdavimui, juos pažeidus sutarties įvykdymas gali būti neaktualus, todėl kitais teisių gynimo būdais negali būti užtikrintas lizingo gavėjo teisėtas interesas. Tačiau esant tokioms aplinkybėms, kai daikto trūkumai per protingą terminą gali būti ištaisyti, lizingo gavėjas turi pareikšti reikalavimus, kurie užtikrintų lizingo gavėjo ir pardavėjo

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilvatėja“ v. Vilniaus miesto savivaldybė* (bylos Nr. 3K-3-89/2014).

¹²⁶ Balčikonis, R. *Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2004, p. 96.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilvatėja“ v. Vilniaus miesto savivaldybė* (bylos Nr. 3K-3-89/2014).

¹²⁸ Mizaras V. *supra note* 101, p. 17.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*

interesų pusiausvyrą, pvz.: neatlygintinai pašalinti daikto trūkumus, atlyginti trūkumų pašalinimo išlaidas, pakeisti nekokybišką daiktą kokybišku, atlyginti nuostolius. Tais atvejais, kai lizingo gavėjas pareiškė reikalavimus dėl daikto kokybės, tačiau atsisako pašalinti trūkumus, lizingo gavėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį. Vilniaus apygardos teismas nagrinėjo ginčą, kur lizingo dalykas, automobilis, perduotas su kokybės trūkumais, kurie sutarties sudarymo metu nebuvo atskleisti.¹³¹ Automobilio apžiūros metu nustatyta, kad automobilis buvo patyręs didelę avariją, kurios metu buvo labai apgadintas. Šių aplinkybių pagrindu, lizingo gavėjas prašė teismo nutraukti pirkimo - pardavimo sutartį, ir priteisti iš pardavėjo sumokėtą kainą lizingo davėjui bei atlyginti kilusius nuostolius. Lizingo gavėjo reikalavimai buvo patenkinti. Tais atvejais, kai nustatomi daikto trūkumai, dėl kurių sutartis nustatytais sąlygomis nebūtų sudaryta, lizingo gavėjas pažeistas teises gali ginti su lizingo davėjo sutikimu vienašališkai nutraukdamas sutartį.

Visais atvejais lizingo gavėjas vienašališkai nutraukti sutartį gali tik gavęs lizingo davėjo sutikimą. Otavos konvencijos 10 str. 2 dalyje taip pat nustatyta, kad lizingo gavėjas vienašališkai nutraukti sutartį gali tik su lizingo davėjo sutikimu. Lizingo davėjo sutikimas sutarčiai nutraukti gali būti įvardijamas, kaip tam tikras saugiklis lizingo davėjo interesams užtikrinti, nes nutraukus pirkimo - pardavimo sutartį gali kilti ginčai tarp lizingo davėjo ir pardavėjo. Todėl lizingo davėjas turi įvertinti visas aplinkybes bei nutraukimo atveju kylančias pasekmes ir pareikšti pritarimą ar nepritarimą pirkimo - pardavimo sutarčiai nutraukti. Kai kuriuose jurisdikcijose (pavyzdžiui Prancūzijoje, Vokietijoje, Šveicarijoje) yra numatyta galimybė lizingo gavėjui nutraukti sutartį be lizingo davėjo sutikimo, tačiau numatytas reikalavimas informuoti lizingo davėją apie sutarties nutraukimą.¹³² Tačiau kaip lizingo gavėjas gali apsaugoti savo pažeistas teises, kai lizingo davėjas nepitaria vienašališkam sutarties nutraukimui? Tokios aplinkybės gali susiklostyti tais atvejais, kai lizingo davėjas palaiko verslo ryšius su pardavėju ir sutarties nutraukimas būtų nenaudingas lizingo davėjo interesams. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo davėjas turi pareigą perduoti lizingo gavėjui daiktą naudotis verslo tikslais ir susiklosčius aplinkybėms kai dėl daikto kokybės trūkumų naudojimas nėra galimas, lizingo gavėjas gali sustabdyti periodinių įmokų mokėjimą lizingo davėjui kol tinkamas naudojimui daiktas bus perduotas lizingo gavėjui. Lizingo davėjas turi tik finansinį interesą lizingo teisiniuose santykiuose, todėl esant tokioms aplinkybėms sieks tinkamai vykdyti daikto perdavimo pareigą. Lizingo davėjui sutinkant nutraukti sutartį, pardavėjui turi būti pareikšti

¹³¹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-598-431/2014.

¹³² Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline edition [interaktyvus]. Study group on a European Civil Code and the Research group on EC Private law. 2009, [žiūrėta 2015 m. vasario 19 d.]. http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf p. 1541-1543.

reikalavimai dėl daikto kainos gražinimo lizingo davėjui.¹³³

3.3 Reikalavimai dėl lizingo dalyko kiekio, asortimento, komplektiškumo, taros ir pakuotės

Lizingo gavėjas turi pirkėjo reikalavimo teisę ir tais atvejais kai yra pažeistos sutarties nuostatos dėl daikto kiekio, asortimento, komplektiškumo, taros bei pakuotės. Minėti reikalavimai daiktui gali būti nustatyti sutartimi, o bendrieji reikalavimai yra reglamentuojami ir CK šeštosios knygos teisės normomis. Esant sąlygoms pardavėjo atsakomybei kilti dėl reikalavimų daiktui pažeidimo, išskiriamos bendrosios taisyklės į kurias būtina atsižvelgti taikant teisių gynimo būdus.¹³⁴ Taigi pardavėjui gali būti pareikšti reikalavimai dėl trūkumų, kurie atsirado iki daikto perdavimo lizingo gavėjui (CK 6.318 str. 2 d.). Tačiau apsiriboti nuosavybės perėjimo momentu negalima, nes pardavėjas atsako ir už tuos daikto trūkumus, kurie atsirado iki sutarties sudarymo arba yra pardavėjo prievolės pažeidimo padarinys.¹³⁵ Kita vertus pardavėjui nekyla atsakomybė dėl tokių daikto trūkumų, kurie buvo lizingo gavėjui buvo žinomi, t. y. jeigu pardavėjas informavo apie daikto trūkumus lizingo gavėją, arba lizingo gavėjas priimdamas daiktą, remiantis subjektyviais ir objektyviais kriterijais turėjo galimybę minėtus trūkumus nustatyti. Lizingo gavėjas nustatęs daikto trūkumus turi per protingą terminą apie tai informuoti pardavėją ir nurodyti kokių reikalavimų jis neatitinka. CK 6.327 straipsnyje nėra nustatytas konkretus terminas per kurį turi būti informuotas pardavėjas, terminui apibrėžti nustatyta protingo termino taisyklė.¹³⁶

Daikto kiekis yra esminė pirkimo - pardavimo sutarties sąlyga, todėl kiekvienoje sutartyje turi būti nustatyta ir sutarties šalims žinoma, kitaip sutartis pripažįstama nesudaryta. Pardavėjas sutartį dėl daikto kiekio gali pažeisti perduodamas per mažai ar per daug daiktų.¹³⁷ Nuo to, koku būdu pardavėjas pažeidė daikto kiekio reikalavimus, priklauso lizingo gavėjo teisių gynimo būdai. CK 6.330 straipsnyje yra įtvirtintos teisinės pasekmės, kurios gali kilti pardavėjui perdavus mažesnę ar didesnę kiekį daiktų. CK 6.330 str. 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad pardavėjui perdavus mažesnę kiekį daiktų, pirkėjas turi teisę reikalauti perduoti trūkstamus daiktus, atsisakyti priimti daiktus ir gražinti sumokėtą daikto kainą. Lizingo gavėjo teisė pasirinkti teisių gynbos būdą nėra absoliuti dėl teisinių ir faktinių pagrindų.¹³⁸ Lizingo gavėjui efektyviu teisių apsaugos būdas yra reikalavimo teisė perduoti trūkstamus daiktus, nes atsisakyti sutarties lizingo gavėjas gali tik esant lizingo davėjo pritarimui. Jeigu daiktas apibrėžtas

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *G. M. įmonė v. UAB „Afīn Baltica“* (bylos Nr. 3K-3-31/2010).

¹³⁴ Mizaras, V. *supra note* 94, p. 18.

¹³⁵ *Ibid.* p. 18-19.

¹³⁶ *Ibid.* p. 19-20.

¹³⁷ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 8.

¹³⁸ *Ibid.*

individualiais požymiais ar sutarties įvykdymas natūra nėra įmanomas, lizingo gavėjas gali naudotis teisių apsaugos būdais įtvirtintais CK 6.60 str. 1 dalyje ar CK 6. 213 str. 2 dalyje. Atsižvelgiant į tai, kad sutarties atsisakymas reiškia sutartinių santykių nutraukimą, pažymėtina, kad sutarties nutraukimas yra *ultima ratio* priemonė pažeistoms teisėms apginti, todėl lizingo gavėjas, kaip ir kitos sutarties šalys turi siekti išsaugoti sutartį ir išlaikyti sutarties šalių interesų pusiausvyrą. Reikalavimas nutraukti sutartį dėl netinkamo kiekio pristatymo turi būti pareikštas nustatčius analogiškas sąlygas kaip ir dėl daikto kokybės trūkumų, t. y. sutarties pažeidimas yra esminis, pažeistoms teisėms apginti kiti teisių apsaugos būdai nepakankami ir yra lizingo davėjo sutikimas nutraukti pirkimo sutartį. Pavyzdžiui sutarties nutraukimas dėl reikalavimo daikto kiekiui pažeidimo, gali būti pateisinamas tais atvejais kai daikto perdavimas yra siejamas su tam tikru terminu, kuriam praėjus pirkimo - pardavimo sutarties tinkamas įvykdymas netenka lizingo gavėjo suinteresuotumo.

Tais atvejais kaip pardavėjas pristato daugiau prekių nei nustatyta sutartyje, lizingo gavėjas privalo apie tai informuoti pardavėją. Pardavėjui nesuteikus informacijos lizingo gavėjui, kaip pasielgti su daiktais kurie viršija nustatytą kiekį, lizingo gavėjas turi teisę atsisakyti priimti visus daiktus, atsisakyti priimti tuos daiktus kurie viršija kiekio reikalavimą, priimti daiktus kurie viršija kiekio reikalavimą ir sumokėti už juos tokią kainą, kuri nustatyta sutartyje. Lizingo gavėjas gali atsisakyti priimti daiktus, kurie viršija kiekio reikalavimą ar visus daiktus kurie pristatyti be lizingo davėjo pritarimo, jeigu lizingo gavėjas nepareiškia reikalavimo nutraukti pirkimo - pardavimo sutartį, o reikalauja įvykdyti pardavėjo prievolę - pristatyti sutartą kiekį prekių.

Pardavėjui perdavus daiktus, neatitinkančius asortimento reikalavimų, atsiranda teisiniai padariniai, kurie nustatyti CK 6.332 straipsnyje. Daiktų asortimentas, tai daiktų apibūdinimas pagal tam tikrus požymius, jais remiantis daiktas gali būti atskiriamas nuo tos pačios ar kitos rūšies daiktų.¹³⁹ Daiktų asortimentas gali būti aptartas sutartyje arba suderintas šalių kitais būdais, todėl pardavėjas turi vykdyti prievolę – perduoti tokiais požymiais apibrėžtą daiktą, dėl kurių buvo susitarta. Lizingo gavėjo teisių apsaugos būdas, pardavėjui perdavus netinkamo asortimento daiktus, priklauso nuo to ar visi perduoti daiktai ar dalis jų neatitinka asortimento reikalavimų. CK 6.332 str. 1 dalyje numatyta, kad lizingo gavėjas gali atsisakyti priimti daiktus, kurie neatitinka asortimento reikalavimų ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą. Minėtas teisių apsaugos būdas taikomas tais atvejais, kai visi daiktai neatitinka asortimento reikalavimų ir kai sutarties nutraukimui pritaria lizingo davėjas. To paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinti alternatyvūs teisių gynimo būdai, kai ne visi perduoti daiktai atitinka asortimento reikalavimus. Tokiais atvejais lizingo gavėjas turi teisę pasirinkti kokiu iš CK 6.332 str. 2 dalyje įtvirtintų teisių

¹³⁹ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 9.

apsaugos būdu naudosis, siekdamas apsaugoti teisėtus interesus. Lizingo gavėjas turi teisę priimti asortimentą atitinkančius daiktus ir atsisakyti priimti asortimento neatitinkančius daiktus; atsisakyti priimti visus daiktus; pareikalauti, kad pardavėjas pakeistų asortimento neatitinkančius daiktus, daiktais kurie atitinka asortimentą ir priimti visus perduotus daiktus. Atsisakymas priimti visus daiktus be reikalavimo pakeisti asortimentą atitinkančiais daiktais, traktuojamas kaip sutarties nutraukimas, todėl šis teisių apsaugos būdas siejamas su prievole gauti lizingo davėjo sutikimą. Lizingo gavėjo pasirinkimas, kuriuo teisių gynimo būdu pasinaudoti, nėra ribojimas, tačiau savo teises turi įgyvendinti sąžiningai ir protingai.¹⁴⁰ Visais atvejais, kai lizingo gavėjas atsisako priimti visus ar dalį asortimento neatitinkančių daiktų ir pareikalauja pardavėjo pakeisti asortimentą atitinkančiais daiktais, turi teisę sustabdyti lizingo įmokų mokėjimą lizingo davėjui.

Pardavėjas taip pat turi pareigą perduoti daiktus atitinkančius komplektiškumo reikalavimus. Šio prievolės pažeidimo padariniai įtvirtinti CK 6.341 straipsnyje. Lizingo gavėjas gali pasirinkti kokiu iš nustatytų teisių gynimo būdu pasinaudos. Pagal CK 6.341 str. 1 dalį lizingo gavėjas dėl netinkamo daiktų komplektiškumo gali reikalauti sumažinti daikto kainą arba reikalauti, kad pardavėjas sukomplektuotų daiktus. Kai lizingo gavėjas nustato papildomą terminą daiktui sukomplektuoti, šiam terminui nepraėjus negali pasinaudoti kitais CK 6. 341 straipsnyje įtvirtintais teisių gynimo būdais.¹⁴¹ Pardavėjui per protingą terminą neįvykdžius ar atsisakius vykdyti komplektiškumo reikalavimus, lizingo gavėjas turi teisę reikalauti, kad pardavėjas daiktus neatitinkančius komplektiškumo reikalavimų pakeistų į daiktus atitinkančius komplektiškumo reikalavimus. Lizingo gavėjas turi teisę, įvertinęs šį pažeidimą kaip esminį sutarties pažeidimą, su lizingo davėjo pritarimu atsisakyti sutarties ir reikalauti kainos grąžinimo lizingo davėjui. Lizingo gavėjas negali taikyti reikalavimo teisės pakeisti nekomplektišką daiktą komplektiškumo reikalavimus atitinkančiu daiktu, kai pirkimo - pardavimo sutarties dalykas yra individualiais požymiais apibrėžtas daiktas, daikto komplektiškumo trūkumai yra neesminiai, nedideli, todėl daikto pakeitimas pareikalautų neproporcingų išlaidų. Sutartyje gali būti numatyta, kad daikto komplektiškumas griežtai turi atitikti reikalavimus, o šios nuostatos pažeidimas laikomas esminiu, tokiu atveju lizingo gavėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu tam pritaria lizingo davėjas.

Sutartyje šalys gali nenumatyti, kad daiktai turi būti perduodami atitinkamoje pakuotėje ar taroje, tačiau tai gali lemti daikto pobūdis. CK 6.342 straipsnyje yra numatyta, kad pardavėjas gali daiktą perduoti be pakuotės ar taros, kai daikto pobūdis to nereikalauja ar sutarties šalys taip susitarė. Pardavėjui perdavus daiktą pažeidžiant pakuotės ir taros reikalavimus kyla teisiniai

¹⁴⁰ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 12.

¹⁴¹ Mizaras, V. *supra note* 101, p. 23.

padariniai, nustatyti CK 6.343 straipsnyje. Lizingo gavėjas nustatęs, kad perduoti daiktai neatitinka tokio pobūdžio daiktams įprasto pakuotės ar taros reikalavimo apie tai, per protingą terminą turi pranešti pardavėjui. Tais atvejais, kai apie netinkamą daikto pakuotę ar tarą pardavėjas žinojo arba turėjo žinoti, protingo termino kriterijus netaikomas. Lizingo gavėjas remiantis CK 6.343 str. 1 dalyje įtvirtintu teisių gynimo būdu, gali atsisakyti priimti daiktus ir pareikalauti, kad pateiktų juos supakuotus arba pateiktų pakuotę ar tarą. Lizingo gavėjui CK 6.343 str. 2 dalyje įtvirtinta teisė, nustačius taros ar pakuotės reikalavimo pažeidimus, taikyti tokius teisių gynimo būdus, kokiais gali pasinaudoti, kai perduodamas netinkamos kokybės daiktas (CK 6.344 str. 1 d.).¹⁴² Įstatymų leidėjas įtvirtindamas analogiškus teisių gynimo būdus pakuotės ir taros reikalavimo pažeidimą prilygino daikto kokybės reikalavimo pažeidimui.¹⁴³

¹⁴² Mizaras, V. *supra note* 101, p. 24-25.

¹⁴³ *Ibid.*, p. 25.

4 LIZINGO GAVĖJO TEISIŲ GYNIMAS SANTYKYJE SU LIZINGO DAVĖJU

4.1 Lizingo sutarties nutraukimo sąlygos

Tinkamas sutartinių įsipareigojimų vykdymas yra šalių pareiga, o vienos šalies pareiga vykdyti prievolės atitinka kitos šalies reikalavimo teisę, kuri ginama įstatymu. CK 6.59 straipsnyje yra įtvirtintas draudimas, išskyrus įstatymų ar sutarties numatytus atvejus, vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę ir/ar pakeisti jos sąlygas. Ši taisyklė turi išimčių: CK 6.204 įtvirtinta teisė kreipiantis į kitą sutarties šalį ar teismą ir pakeisti sutarties sąlygas, kai įvykdymas tampa sudėtingesnis nei kitai šaliai; o CK 6.217 straipsnyje įtvirtinta teisė nutraukti sutartį tais atvejais kai sutarties pažeidimas laikomas esminiu. Kertiniai sutarčių teisės principai *pacta sunt servanda* (sutartinių santykių šalys privalo vykdyti prisiimtas prievolės) ir *favor contractus* (sutartinių santykių išsaugojimas) numato, kad sutarties nutraukimas yra išimtinis teisių gynimo būdas, kai kitais teisių gynimo būdais nėra galimybės apginti pažeistų teisių, todėl sutarties nutraukimas yra *ultima ratio* priemonė.¹⁴⁴ LAT praktikoje nustatyta, kad „civilinės apyvartos stabilumas, kaip būtina visuomenės ekonominio gyvenimo raidos prielaida yra viešasis interesas, o sutartiniuose teisiniuose santykiuose prioritetą turi būti teikiamas sutarties išsaugojimui, o ne jos nutraukimui.“¹⁴⁵ *Favor contractus* principas labai svarbus sutartiniuose santykiuose, tačiau negali būti suabsoliutinamas. Sutarties nutraukimas taikomas kreditoriaus teisių gynimo būdu, tačiau turi būti paisoma ir skolininko interesų.¹⁴⁶ Lizingo sutarties nutraukimas reglamentuojamas CK 6.574 straipsnyje, ši teisės norma turi būti taikoma ir aiškinama sistemiškai su bendrosiomis teisės normomis reglamentuojančiomis sutarčių nutraukimą ir civilinių teisių subjektams nustatytais teisės principais.¹⁴⁷

Lietuvos teisėje įtvirtinta galimybė vienašališkai nutraukti sutartį nesikreipiant į teismą, tačiau tik esant esminio sutarties pažeidimo atveju. Neteisminis sutarties nutraukimas yra įtvirtintas ir Vokietijoje, tačiau čia labai svarbu laikytis teisės aktų numatytos sutarties

¹⁴⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimą civilinėje byloje J. Z. V. UAB „Baldras“, valstybės įmonė Registrų centro Klaipėdos filialas, (bylos Nr. 3K-P-346/2004).

¹⁴⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danske lizingas“ v. ŽŪB „Vadokliai“, (bylos Nr. 3K-40/2014); (taip pat ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje N. S. v. I. R., (bylos Nr. 3K-3-287/2009); 2009 m. liepos 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Ruukki Lietuva“ v. UAB „Laugina“, (bylos Nr. 3K-3-182/2009)).

¹⁴⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje R. S. v. L. L. K., (bylos Nr. 3K-3-443/2013).

¹⁴⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danske lizingas“ v. ŽŪB „Vadokliai“, (bylos Nr. 3K-3-40/2014).

nutraukimo procedūros.¹⁴⁸ Pažymėtina, kad DCFR 3:502 str. 1 dalis, taip pat numato galimybę neteismine tvarka kreditoriui vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu skolininko prievolės neįvykdymas yra esminis. Minėto straipsnio antroje dalyje vienos šalies negavimas to, ko pagal sutartį pagrįstai tikėjosi gauti, apibrėžiamas esminiu prievolės neįvykdymu. DCFR įtvirtina atvejus, kuriais kreditorius gali vienašališkai nutraukti sutartį neteismine tvarka. Konkrečių sąlygų nustatymas padeda užtikrinti abiejų šalių interesų balansą, nes draudžia kreditoriui nutraukti sutartinius santykius, kai jo interesai gali būti apsaugoti kitais teisių apsaugos būdais, pvz.: sumažinant daikto kainą.¹⁴⁹ Teisė vienašališkai nutraukti sutartį yra įtvirtinta ir Vienos konvencijoje,¹⁵⁰ UNIDROIT principuose.¹⁵¹

Siekiant teisėtai nutraukti sutartį, turi būti laikomasi tam tikrų sąlygų, t. y. materialinės sutarties nutraukimo sąlygų, kurios yra pagrindas taikyti sutarties nutraukimą, kaip teisių gynimo būdą, ir procedūrinių sąlygų, tai įstatymų nustatyta tvarka, kurios turi būti laikomasi siekiant teisėtai nutraukti sutartį.¹⁵² Sutarties šalis turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį nesikreipiant į teismą, kai sutartis yra neįvykdoma ar vykdoma netinkamai ir šis pažeidimas pripažįstamas esminiu sutarties pažeidimu, t. y. vienašalis sutarties nutraukimas galimas tik esant tam tikroms sąlygoms. Vienašalio sutarties nutraukimo sąlygas ir tvarka yra nustatyta CK 6.217 straipsnyje, tačiau lizingo sutarties šalys vienašališkai nutraukti sutartį gali esant sąlygoms, kurios nustatytos ir lizingo sutarties nutraukimą reglamentuojančioje teisės normoje. Taigi, CK 6.574 straipsnyje nustatyta, kad „kai lizingo gavėjas iš esmės pažeidžia sutartį, lizingo davėjas turi raštu pareikalauti, kad per protingą terminą lizingo gavėjas šį pažeidimą pašalintų, jeigu atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes tai yra įmanoma. Jeigu lizingo gavėjas to nepadaro, lizingo davėjas turi teisę reikalauti sumokėti periodines įmokas prieš terminą arba nutraukti lizingo sutartį.“¹⁵³ Šia teisės norma nustatytas toks atvejis, kai lizingo sutartį pažeidžia lizingo gavėjas ir taip pat apibrėžiamos lizingo gavėjo civilinės atsakomybės ribos. Svarbu paminėti, kad lizingo davėjas turi teisę nutraukti lizingo sutartį, kai sutarties pažeidimas yra *esminis* ir yra įvykdęs pareigą, nustatyti protingą terminą lizingo gavėjui pažeidimams pašalinti. LAT šią normą aiškina kaip imperatyvią ir nurodo, kad šalys laisvos susitarti tik dėl kitokių lizingo sutarties pažeidimo atvejų, pavyzdžiui kai sutartį pažeidžia lizingo davėjas ir yra galimas vienašalis sutarties

¹⁴⁸ Ambrasienė, D., *et al.* Lyginamoji Sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste. Vilnius: Justitia, 2013, p. 322 .

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ 1980 m. Jungtinių tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo. Valstybės žinios, 1995-12-15, Nr. 102-2283. 49 straipsnio 1 dalies a punktas ir 64 straipsnio 1 dalies a punktas.

¹⁵¹ UNIDROIT principles of international commercial contracts [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.]. <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2004>.

¹⁵² Mizaras V. *supra note* 79, p. 559.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

nutraukimas (CK 6.217 str. 5 dalis).¹⁵⁴ Atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjas lizingo sutarties nutraukimą sieja su esminiu sutarties pažeidimu, CK 6.574 straipsnis turi būti sistemiškai aiškinamas ir taikomas su CK 6.217 straipsniu, kuriame įtvirtinti esminio sutarties pažeidimo kriterijai.

Esminis sutarties pažeidimas kaip vienašalio sutarties nutraukimo pagrindas yra įtvirtinta ir tokiose *soft law* instrumentuose kaip DCFR, UNIDROIT principuose.

Sutarties pažeidimą kvalifikuojant esminiu pagal DCFR III. - 3:502 str. 2 dalį turi būti nustatyti tokie kriterijai: 1) kreditorius negauna to, ko pagrįstai tikėjosi gauti, išskyrus kai skolininkas sutarties sudarymo metu nenumatė tokio rezultato; 2) prievolė neįvykdyta tyčia arba dėl didelio neatsargumo, dėl ko kreditorius pagrįstai mano, jog prievolė ir ateityje nebus vykdoma.

Vienos konvencijos 25 straipsnyje apibrėžiama esminio sutarties pažeidimo samprata, kuri siejama su žala, kilusia iš sutarties pažeidimo ar jos nevykdymo, dėl kurios sutarties šalis netenka to, ko pagrįstai galėjo tikėtis iš sutarties įvykdymo, jeigu tokio rezultato analogiškais aplinkybėmis nebūtų numatęs ir protingas asmuo (lot. *bonus pater familias*).

UNIDROIT principų 7.3.1 str. 2 dalyje esminiam sutarties pažeidimui nustatyti yra išskiriami tokie kriterijai: a) nukentėjusi šalis, dėl sutarties pažeidimo negavo to, ko pagrįstai tikėjosi gauti įvykdžius sutartį, išskyrus jeigu tokio rezultato nenumatė ar negalėjo numatyti; b) sutartyje nustatytas griežtas neįvykdytų sąlygų laikymasis ir šių sąlygų pažeidimas pripažįstamas esminiu pagal sutartį; c) sutartis neįvykdyta tyčia arba dėl didelio neatsargumo; d) dėl sutarties neįvykdymo, nukentėjusi šalis pagrįstai mano, jog ir ateityje sutartis nebus vykdoma; e) sutarties nutraukimo atveju pažeidusi sutartį šalis patirs neproporcingų išlaidų dėl pasiruošimo vykdyti prievolę ar jos vykdymo.

Taigi, DCFR ir Vienos konvencijoje apibrėžiama esminio sutarties pažeidimo samprata, tuo tarpu UNIDROIT principuose yra įtvirtintas nebaigtinis sąrašas kriterijų, į kuriuos turi būti atsižvelgiama nustatant ir/ar vertinant ar sutarties pažeidimas esminis.¹⁵⁵

Pažymėtina, kad CK 6.217 str. 2 dalyje įtvirtinti kriterijai esminiam sutarties pažeidimui nustatyti yra inspiruoti UNIDROIT principų 7.3.1 str. 2 dalies nuostatų, todėl Lietuvos teisės normos turi būti analizuojamos šių principų kontekste, bei lyginant su Vienos konvencijos nuostatomis.¹⁵⁶

Daugelyje valstybių jurisdikcijų yra įtvirtinta galimybė vienašališkai nutraukti sutartį,

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Danske lizingas“ v. ŽŪB „Vadokliai“* (bylos Nr. 3K-3-40/2014).

¹⁵⁵ Vogenauer, S.; Kleinheisterkamp, J. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Oxford: Oxfors University Press, 2009, p. 821.

¹⁵⁶ Ambrasienė, D., *supra note* 148, p. 329.

esant sutarties neįvykdymo atveju, neteisimine tvarka.¹⁵⁷ Pažymėtina, kad sutarties nutraukimo pagrindas ne visur siejamas su esminiu sutarties pažeidimu, kai kur toks reikalavimas nėra taikomas. Pavyzdžiui, Vokietijoje vienašališkai nutraukiant sutartį nėra reikalavimo, kad sutarties pažeidimas būtų esminiu, sutartis negali būti nutraukta tai atvejais, kai sutarties pažeidimas ar jos neįvykdymas pripažįstamas neesminiu, nereikšmingu.¹⁵⁸ Tuo tarpu Prancūzijos, Liuksemburgo teisėje nėra numatyta galimybė vienašališkai nutraukti sutartį ne teismo tvarka, tai siejama su teismo prievole patikrinti ar prievolės pažeidimas pakankamai rimtas taikyti šiam civilinių teisių gynimo būdai.¹⁵⁹ Kita vertus, šiose valstybėse nėra uždrausta susitarti dėl neteisminio sutarties nutraukimo procedūros, o Prancūzijos CK pakeitimuose numatoma įtvirtinti civilinių teisių gynbos būdą - vienašališkai nutraukti sutartį neteisimine tvarka.¹⁶⁰

Lietuvos teisėje sutarties nutraukimas gali būti taikomas teismine ir ne teismine tvarka. Visais atvejais sutartis nutraukiama teismo tvarka, kai vienai šaliai įvykdyti sutartį tampa sudėtingiau nei kitai šaliai (CK 6.204 str.). Lizingo institutą reglamentuojančios teisės normos nustato teisę šalims vienašališkai nutraukti sutartį, kai sutarties pažeidimas yra laikomas esminiu sutarties pažeidimu (CK 6.217 straipsnis). Šalys abipusiu sutarimu gali nustatyti sąlygas, kurių pagrindu sutartis gali būti nutraukta. Ar pažeidimais laikomas esminiu, nustatoma remiantis CK 6.217 str. 2 dalyje įtvirtintais kriterijais. Šioje dalyje įtvirtinti tokie kriterijai: 1) nukentėjusioji šalis iš esmės negavo to, ko pagrįstai tikėjosi, išskyrus tuos atvejus, kai šalis nenumatė ar negalėjo numatyti tokio rezultato; 2) ar sutartyje nustatytų sąlygų griežtas laikymasis turi esminės reikšmės; 3) prievolė neįvykdyta tyčia ar dėl neatsargumo; 4) dėl sutarties neįvykdymo, nukentėjęs asmuo pagrįstai mano, jog ateityje prievolė nebus vykdoma; 5) prievolės neįvykdžiusi šalis, rengėsi ją įvykdyti ir dėl sutarties nutraukimo patirtų didelių nuostolių.

CK 6. 217 str. 2 d. 1 punkte nustatytam „esminio negavimo“ kriterijui¹⁶¹ išanalizuoti turi būti vadovaujama keliais principais. Atsižvelgiant į tai, kad esminis pažeidimas yra tuomet, kai šalis negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, didžiausia reikšmė yra skiriama tam, dėl ko šalys susitarė, t. y. nustatomas šalių susitarimo turinys.¹⁶² Sutarties šalims nesutariant dėl sutarties sąlygų turinio, vadovaujantis sąžiningumo bei sisteminio sutarties sąlygų aiškinimo principais, tokios sąlygos turi būti aiškinamos pagal bendrąsias sutarčių aiškinimo taisykles (CK 6.193

¹⁵⁷ Ambrasienė, D., *supra note* 148, p. 326.

¹⁵⁸ Beale, H. *et al.* Cases, Materials and Text on Contract Law. Second edition. Oxford and Portland, Oregon: Hard Publishing, 2010, p. 938-944.

¹⁵⁹ Ambrasienė, D., *op.cit.*, p. 327.

¹⁶⁰ Beale, H. *op. cit.*, p. 938-944.

¹⁶¹ Ambrasienė, D., *op.cit.*, p. 327.

¹⁶² Vogenauer, S.; Kleinheisterkamp, J. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). Oxford: Oxfors University Press, 2009, p. 823.

str.).¹⁶³ Siekiant nustatyti ar šalis iš tikrųjų negavo to, ko pagrįstai tikėjosi gauti iš sutarties, turi būti naudojamas objektyvusis testas, kuriuo nustatomas pažeidimo rimtumas.¹⁶⁴ Subjektyvus testas nepagrįstai apsunkintų sutartį pažeidusios šalies interesus, todėl CK 6.217 str. 2 d. 1 punkto norma gali būti aiškinama sistemiškai UNIDROIT principų 7.3.1. str. 1 d. *a* punktu, kur įtvirtintas objektyvusis testas – „galėjo tikėtis“ (angl. *was entitled to expect*).¹⁶⁵ Turi būti nustatoma ne tik kokius pažeidimus įvykdė skolininkas, tačiau ir kokias pasekmes tai sukėlė kreditoriui, t. y. taikomas protingumo panaudojimo testas.¹⁶⁶ Šiuo testu nustatoma ar kreditorius galėjo protingai panaudoti netinkamą sutarties įvykdymą, jeigu nustatoma, kad gali, tai kiti civilinių teisių gynimo būdai labiau užtikrina sutarties šalių interesų pusiausvyrą. LAT praktikoje nustatyta, kad turi būti vertinama ar buvo suvaržyti asmeniniai nukentėjusios šalies interesai, ar negavo to, ko pagrįstai tikėjosi pagal sutartį gauti, taip pat svarbu nustatyti ar šias kilusias pasekmes lėmė tik sutartį pažeidusios šalies veiksmai.¹⁶⁷

Svarbi nuostata skolininko, tuo pačiu ir lizingo gavėjo teisių apsaugai yra ta, kad esminiu sutarties pažeidimu nebus laikomas pažeidimas, kurio rezultato skolininkas nenumatė ar negalėjo protingai numatyti. CK 6.217 str. 2 d. 1 punktas siejamas su pasekmėmis, o ne su pačiu pažeidimu. Atsižvelgiant į tai, skolininkas gali remtis suteikta išimtimi siekiant išvengti pasekmių, kylančių dėl sutarties nutraukimo.

CK 6.217 str. 2 d. 2 punkte įtvirtintas kriterijus dėl griežto sutarties sąlygų laikymosi. Analogiškas kriterijus įtvirtintas ir UNIDROIT principų 7.3.1. str. 1 d. *b* punkte. Šis kriterijus turi būti vertinamas siekiant nustatyti ar sutarties pažeidimas esminis, todėl šis kriterijus vertinamas sistemiškai su esminio negavimo kriterijumi.¹⁶⁸ Tuo tarpu CK 6.217 str. 2 d. 3 punkte įtvirtintas kriterijus dėl sutartį pažeidusios šalies tyčios ar didelio neatsargumo yra pripažįstamas turintis mažesnę reikšmę nustatant ar pažeidimas yra esminis kitų kriterijų kontekste.¹⁶⁹ Šis kriterijus atlieka papildomą funkciją, t. y. jeigu sutarties neįvykdymas neatitinka CK 6.217 str. 2 d. 1-2 punktuose ir 4-5 punktuose nustatytų esminiam sutarties neįvykdymui keliamų kriterijų, sutarties neįvykdymas, vis tiek gali būti laikomas esminiu, jeigu atliktas tyčia ar nerūpestingai.¹⁷⁰

6.217 str. 2 d. 4 punkte įtvirtintas kriterijus ypač aktualus vertinant ar sutarties pažeidimas yra esminis, kai sutartis yra vykdoma dalimis ar tam tikrą laiką, tai reiškia, jog

¹⁶³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Swedbank lizingas“ v. RUAB „Jondras“*, (bylos Nr. 3K-3-238/2014).

¹⁶⁴ Vogenauer, S.; *supra note* 162, p. 824.

¹⁶⁵ Ambrasienė, D., *supra note* 148, p. 327.

¹⁶⁶ Vogenauer, S., *op. cit.*, p. 824.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimas civilinėje byloje *J. Z. V. UAV „Baldras“*, valstybės įmonės Registrų centro Klaipėdos filialas, (bylos Nr. 3K-P-346/2004).

¹⁶⁸ Ambrasienė, D., *op. cit.*, p. 332.

¹⁶⁹ Vogenauer, S.; *op. cit.*, p. 824.

¹⁷⁰ Ambrasienė, D., *op. cit.*, p. 333.

dalį prievolės yra įvykdyta, tačiau netinkamai.¹⁷¹ Siekiant įvertinti ar sutarties netinkamas vykdymas suteikia pagrindo manyti, kad sutartis nebus įvykdyta ateityje, turi būti naudojamas objektyvumo testas, t. y. svarbu nustatyti ar tinkamo sutarties įvykdymo nesitikėtų protingas asmuo.¹⁷²

Didelę reikšmę skolininko, tame tarpe ir lizingo gavėjo, teisių gynybai turi 6.217 str. 2 d. 5 punkte įtvirtintas kriterijus, kuris įpareigoja įvertinti skolininko padėtį, jeigu sutartis bus nutraukta. Tačiau skolininkas turi įrodyti, kad rengėsi įvykdyti sutartį ar ją vykdė ir nutraukimo atveju, dėl šio pasirengimo ar vykdymo, patirtų didelių nuostolių.

LAT nustatė, kad CK 6.217 str. 2 dalyje įtvirtinti kriterijai negali būti laikomi priešastimi sutarčiai nutraukti, nutraukimo pagrindai turi būti realūs, jų tikrumas įrodytas, o sutarties galiojimas sukeltų nukentėjusiai šaliai sutarties sudarymo metu didelius praradimus.¹⁷³

Atsižvelgiant į esminio sutarties pažeidimo kriterijus, kurie turi būti įvertinti ir nustatyti siekiant tinkamai vienašališkai nutraukti sutartį pažymėtina, jog vienašalis sutarties nutraukimas yra dažniau taikomas kaip kreditoriaus teisių gynimo būdas, tačiau gali būti taikomas ir lizingo gavėjo teisių gynimui. Atliktos teismų praktikos analizės, dėl lizingo teisinių santykių, pagrindu pažymėtina, kad lizingo gavėjas dažniausiai yra sutarties pažeidėjas, o pats pažeidimas pasireiškia – lizingo įmokų nemokėjimu. Tuo tarpu lizingo gavėjas lizingo sutartį nutraukia nedažnai. Lizingo gavėjas nutraukti sutartį gali remiantis bendrosiomis sutarties nutraukimo taisyklėmis arba esant aplinkybėms numatytoms lizingo sutartyje. Neretai susiduriama su situacija, kai lizingo davėjas piktnaudžiauja savo teisėmis ir nutraukia lizingo sutartį nenustatęs esminio sutarties pažeidimo, ko pagrindu lizingo gavėjas patiria didelių nuostolių. Todėl sutarties nutraukimas nėra pagrindinė ir efektyviausia lizingo gavėjo teisių apsaugos teisinė priemonė.

Lizingo gavėjui turi būti prieinami teisių apsaugos būdai, tokiais atvejais: 1) kai lizingo davėjas neteisėtai nutraukia sutartį; 2) sutarties nutraukimas nėra pats efektyviausias ginčo tarp šalių sprendimo būdas ir gali sukelti neproporcingų išlaidų. Lizingo gavėjas, nesutikdamas dėl pažeidimo kvalifikavimo esminiu sutarties pažeidimu, turi teisę kreiptis į teismą ir pareikšti reikalavimus dėl vienašalio sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu. Esant bet kurios šalies prieštaravimams, teismas patikrina sutarties nutraukimo teisėtumą. LAT nagrinėta byla, kai lizingo davėjas nutraukė lizingo sutartį, dėl to jog, lizingo gavėjas 20 dienų pavėlavo sumokėti periodinę įmoką. Lizingo gavėjas vykdydamas lizingo sutartį, sutarties nutraukimo metu buvo

¹⁷¹ Ambrasienė, D., *supra note* 148, p. 333.

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimą civilinėje byloje J. Z. V. UAB „Baldras“, valstybės įmonė Registrų centro Klaipėdos filialas, (bylos Nr. 3K-P-346/2004).

išpirkęs didžiąją dalį (apie 75 procentus) lizingo dalyko vertės. Tačiau pasikeitus ekonominei padėčiai ir sumažėjus gaunamoms pajamoms, vėlavo sumokėti mėnesinę įmoką. Lizingo sutartis buvo nutraukta, tuo pagrindu lizingo gavėjas kreipėsi į lizingo davėją siekdamas atnaujinti sutartį, tačiau lizingo davėjas pareiškė reikalavimą atlyginti nuostolius bei grąžinti lizingo dalyką, t. y. nesutiko išsaugoti lizingo sutarties. Pažymėtina, kad lizingo davėjas nutraukė sutartį vadovaudamasis sutartyje nustatyta sąlyga, kurioje numatyta, kad lizingo sutartis gali būti vienašališkai nutraukta, jeigu lizingo gavėjas per 20 dienų nesumokės, bet kokių, pagal sutartį jam tenkančių mokėjimų. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad lizingo sutartis nutraukta teisėtai, nepažeidžiant įstatyme nustatytų imperatyvų. Apeliacinės instancijos teismas pripažino lizingo sutarties nutraukimą neteisėtu pabrėždamas, kad lizingo sutarties nutraukimas pripažįstamas teisėtu, tuo atveju, kai nustatomos dvi sąlygos, t. y. lizingo gavėjo esminis sutarties pažeidimas ir šis pažeidimas nebuvo pašalintas, per papildomai nustatytą, protingą terminą. Taip pat pažymėjo, kad šalys gali susitarti koku atveju gali būti sutartis nutraukta vienašališkai, tačiau tokia sutarties sąlyga negali prieštarauti CK 6.574 straipsnyje įtvirtintam imperatyvui, t. y. lizingo gavėjo sutarties pažeidimas turi būti pripažintas esminiu. LAT šioje situacijoje paliko nepakeistu apeliacinės instancijos teismo nutartį ir nurodė, kad sutarties nutraukimas šiuo atveju yra neproporcingas sutarties pažeidimo teisiniu padariniui.¹⁷⁴ Taigi, lizingo gavėjas savo teises ginti gali tiek bendradarbiaudamas su lizingo davėju, tiek kreipiantis į teismą dėl sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu. Teisių gynimo būdas negali būti siejamas su sutarties pažeidimu ar jo pobūdžiu. Lizingo gavėjas dažniausiai sutartį pažeidžia nemokėdamas periodinių įmokų, tačiau koks vėlavimas sumokėti gali būti pripažįstamas esminiu, kai įmoka vėluojama sumokėti vieną mėnesį ar tris? Koku būdu lizingo gavėjui apsaugoti savo teisėtus interesus esant nemokumo problemoms? Esminis sutarties pažeidimas nustatomas tik įvertinus visas sutartinių santykių aplinkybes, lygiai taip pat pasirenkamas ir civilinių teisių gynimo būdas. Kai lizingo gavėjas nesumoka įmokų atitinkamai trumpą laiko tarpą, atsižvelgiant į prieš tai vykdomas sutartines prievoles, lizingo davėjas, prieš nutraukdamas lizingo sutartį sąlyginai yra įpareigotas bendradarbiauti su lizingo gavėju. Nors lizingo davėjas turi teisę dispozityviai pasirinkti elgesio variantą, šis įpareigojimas paaiškinamas tuo, kad lizingo davėjui nutraukus sutartį kai lizingo gavėjo pažeidimas yra formaliai esminis, lizingo gavėjui tenka neproporcingi nuostoliai. Lizingo davėjas turi atsižvelgti ir įvertinti lizingo gavėjo prašymus sustabdyti periodinių įmokų mokėjimus, pratęsti sutarties laikotarpį, pakeisti periodinės įmokos dydį. Kitu atveju lizingo gavėjui kreipiantis į teismą dėl sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu, tokį lizingo gavėjo prašymą teismas gali patenkinti ir lizingo davėjui

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danske lizingas“ v. ŽŪB „Vadokliai“, (bylos Nr. 3K-3-40/2014).

tenka prievolė atlyginti nuostolius, kilusius dėl neteisėto sutarties nutraukimo. Taigi, sutarties šalys turi atsižvelgti į teismų praktikoje suformuluotą taisyklę, kad sutarties nutraukimas yra kreditoriaus civilinių teisių gynimo būdas, tačiau visais atvejais turi būti atsižvelgiama į skolininko teisėtus interesus.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta kyla klausimas, kokiais civilinių teisių gynimo būdais gali naudotis lizingo gavėjas, kai lizingo davėjas pažeidžia sutartį ir kai lizingo gavėjas nustato, kad lizingo davėjo sutarties pažeidimas yra esminis. Lizingo gavėjo teisių apsauga prasideda nuo sutarties sudarymo ir sutartinių sąlygų nustatymo. Šalys yra laisvos susitarti, kokiomis sąlygomis sutartis gali būti vienašališkai nutraukta, tačiau šios sąlygos negali prieštarauti įstatymuose įtvirtintoms imperatyvioms normoms. Jeigu sutartyje nenustatyta, kokiais atvejais lizingo gavėjas turi teisę nutraukti lizingo sutartį, turi būti vadovaujamas įstatymo nuostatomis. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjas prisiima didžiąją dalį rizikos lizingo teisiniuose santykiuose ir lizingo sutarties nutraukimas gali sukelti neproporcingus nuostolius, šis teisių gynimo būdas lizingo gavėjo nėra dažnai taikomas. Pažymėtina, kad „lizingo davėjas, kaip lizingo dalyko pirkėjas ir jo savininkas, turi prievolę užtikrinti, kad įgytas lizingo dalykas bus tinkamai perduotas valdyti ir naudoti lizingo gavėjui, o jei ši pareiga tinkamai nevykdoma dėl aplinkybių, priklausančių nuo lizingo davėjo – lizingo gavėjas turi teisę: nutraukti lizingo sutartį, reikalauti atlyginti nuostolius ar sustabdyti periodinių įmokų mokėjimą (CK 6.570 str. 2, 3 dalys).“¹⁷⁵ Lizingo davėjui pažeidus prievolę įsigyti lizingo dalyką nuosavybės teise ar užtikrinti lizingo dalyko perdavimą lizingo gavėjui, lizingo gavėjas vadovaujantis CK 6.217 straipsnyje įtvirtintais kriterijais turi įvertinti, ar lizingo davėjo sutarties pažeidimas pripažįstamas esminiu. Lizingo gavėjas nustatęs, kad pažeidimas yra esminis turi laikytis sutarties nutraukimo tvarkos, t. y. informuoti lizingo davėją apie ketinimą nutraukti sutartį ir nustatyti protingą terminą trūkumams ištaisyti. Lizingo davėjui nepašalinus trūkumų, lizingo gavėjas turi teisę vienašališkai nutraukti lizingo sutartį.

4.2 Lizingo sutarties nutraukimo pasekmės

Lizingo sutarties nutraukimo pasekmės yra įtvirtintos CK 6.574 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad lizingo gavėjas turi gražinti lizingo dalyką ir atlyginti tokio dydžio nuostolius, kurie gražintų lizingo davėją į tokią padėtį, kokia būtų buvusi jeigu sutartis būtų tinkamai įvykdyta, t. y. šiame CK straipsnyje įtvirtinta vienašalė restitucija. Ši nuostata dažnai perkeliama ir į lizingo sutartį. LAT praktikoje yra išaiškinta, kad CK 6.574 straipsniu yra nustatyta ne tik

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Europolimerai“, UAB „Omnitrans“ v. AB „NORD lizingas“* (bylos Nr. 3K-3-66/2013).

lizingo davėjo nuostolių dydžio kriterijus, tačiau ir lizingo gavėjo civilinės atsakomybės ribos.¹⁷⁶ Pagal teismų praktikoje formuojama taisyklę, lizingo sutarties nutraukimo pasekmės priklauso nuo to ar šalys susitarė, dėl nuosavybės teisės perėjimo lizingo gavėjui. Jeigu šalys numatė, jog lizingo dalykas, įvykdžius lizingo sutartį, pereis lizingo gavėjui ir lizingo dalyko kaina įskaityta į periodines įmokas, tai vienašalė restitucija, nustatyta CK 6.574 straipsnyje, laikoma dviguba civiline atsakomybe lizingo gavėjui. Šios normos pagrindu, teismų praktikoje ilgą laiką buvo laikomasi pozicijos, kad nutraukus lizingo sutartį lizingo gavėjas turi grąžinti lizingo dalyką, atlyginti nuostolius ir neturi teisės atgauti įmokų sumokėtų pagal lizingo sutartį, neatsižvelgiant į susitarimą dėl nuosavybės teisės perėjimo/neperėjimo. Iki 2012 m. nutraukus lizingo sutartį, lizingo davėjui likdavo visos iki sutarties nutraukimo sumokėto lizingo gavėjo įmokos, lizingo dalykas turėjo būti grąžintas teisėtam jo savininkui, o lizingo gavėjui papildomai kildavo pareiga sumokėti iki sutarties nutraukimo nesumokėtas įmokas, t. y. atlyginti nuostolius bei netesybas. Net ir sumokėjus didelę dalį lizingo sutarties įmokų, grąžinus lizingo dalyką bei padengus nesumokėtas iki lizingo sutarties nutraukimo įmokas, teismų praktikoje nebuvo nustatyta šalių nelygybė ar teisių disproporcija. Lizingo davėjo finansinės padėties pagerėjimas ir nelygybė buvo pateisinamas lizingo gavėjo neteisėtais veiksmais pažeidžiant sutartį ir dėl to jam kylančia civiline atsakomybe. Lizingo davėją grąžinti į tokią padėtį, kurioje jis būtų, jeigu sutartis būtų įvykdyta tinkamai galėjo tik įmokų iki sutarties nutraukimo padengimas, tuo tarpu lizingo dalyko grąžinimas lizingo davėjui buvo traktuojamas, kaip pasekmė dėl lizingo sutarties nutraukimo. Tačiau naujausioje teismų praktikoje dėl lizingo sutarties nutraukimo pasekmių yra įtvirtinta ypatingai svarbių nuostatų, ginančių lizingo gavėjo teisėtus interesus, nustatant sąlygas lizingo gavėjui pareikšti reikalavimus dėl restitucijos taikymo ir susigrąžinti dalį įmokų, jeigu į sutarties kainą buvo įtraukta daikto išpirkimo vertė. Tai reiškia, kad nutraukus lizingo sutartį, teisiniai padariniai kyla priklausomai nuo to, kokios sąlygos šalių buvo sutartos dėl nuosavybės teisės perėjimo. Atsižvelgiant į tai kas paminėta, išskiriami pagrindiniai lizingo sutarties nutraukimo padariniai: lizingo dalyko grąžinimas lizingo davėjui; nuostolių atlyginimas bei restitucija. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo sutarties nutraukimo pasekmės įtvirtintos įstatyme iš esmės numatytos lizingo gavėjui, kitame poskyryje, aptariama kokių civilinių teisių gynimo būdų turi teisę imtis lizingo gavėjas, siekdamas išvengti dvigubos civilinės atsakomybės, tuo pačiu nepažeidžiant teisingos lizingo gavėjo ir lizingo davėjo tarpusavio interesų apsaugos vienašalio lizingo sutarties nutraukimo atveju.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje. AB „SEB lizingas“ v. BUAB „SAAS Capital Management Group“ (bylos Nr. 3K-3-367/2013).

4.2.1 Lizingo dalyko grąžinimas

Tais atvejais, kai lizingo gavėjas iš esmės pažeidžia sutartį ir per papildomai nustatytą terminą tų trūkumų nepašalina, lizingo davėjas gali pasirinkti vieną iš CK 6.574 straipsnyje įtvirtintų lizingo davėjo teisių gynybos būdų: reikalauti sumokėti periodines įmokas prieš terminą arba vienašališkai nutraukti sutartį. Kai lizingo davėjas vienašališkai nutraukia lizingo sutartį, tuo pačiu įgyja teisę reikalauti, kad lizingo gavėjas grąžintų lizingo dalyką. Būtent dėl šios priežasties, lizingo davėjas išsaugo nuosavybės teisę į lizingo dalyką lizingo sutartinių santykių laikotarpiu. Praktikoje faktiškai nuolat lizingo davėjas reikalauja grąžinti lizingo dalyką todėl, nutraukus lizingo sutartį, lizingo gavėjui ši pareiga dažnai aiškinama kaip kylanti ir be lizingo davėjo reikalavimo. Apygardos teismų praktikoje dažnai nagrinėjami atvejai, kai lizingo dalyko grąžinti nėra įmanoma, pavyzdžiui daikto sugedimo, žuvimo metu. Tokiu atveju lizingo davėjas netenka teisės reikalauti grąžinti daiktą, o pareiškia reikalavimą tik nuostoliams atlyginti. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjas prisiima visą daikto žuvimo, sugedimo riziką, tokie nuostoliai laikomi pagrįstais.¹⁷⁷ Lizingo davėjo nuostoliai apskaičiuojami atsižvelgiant į tai ar lizingo davėjas pasilieka lizingo dalyką ir į lizingo dalyko vertę. Taigi nutraukus lizingo sutartį dėl esminio jos pažeidimo, lizingo davėjui turi būti atlyginama tai, ką jis pagrįstai tikėjosi gauti, jeigu sutartis būtų tinkamai įvykdyta, t. y. lizingo gavėjas yra įpareigotas grąžinti daikto vertę, kurią lizingo davėjas sumokėjo pardavėjui arba grąžinti pati daiktą, sumokėti palūkanas bei netesybas.

Lizingo dalyko grąžinimo sąlygos ir terminai yra nustatomos šalių sutarimu, todėl šiuo atveju labai svarbus šalių bendradarbiavimas ir sąžiningumas.¹⁷⁸ Lizingo šalių sąžiningumas grąžinant bei priimant lizingo dalyką, lizingo dalyko grąžinimo termino nustatymas, lizingo dalyko vertės nustatymas grąžinimo metu bei lizingo dalyko perdavimo kito asmens nuosavybės metu tiesiogiai siejamas su nuostolių lizingo davėjui dydžiu, todėl tiesiogiai daro įtaką lizingo gavėjo civilinės atsakomybės apimčiai.

Lizingo gavėjas, siekdamas apginti savo teisėtus interesus, grąžinant lizingo dalyką turi teisę inicijuoti ar savarankiškai nustatyti lizingo dalyko vertę grąžinimo momentu. Tačiau teismų praktikoje yra išaiškinta, kad turto vertės nustatymas lizingo dalyko grąžinimo ar lizingo sutarties nutraukimo momentu yra reikšmingas tik tuo atveju, kai lizingo davėjas lizingo dalyką ketina ne parduoti, tačiau pasinaudoti kitais turto naudojimo būdais.¹⁷⁹ Toks teismų praktikos išaiškinimas siejamas su tuo, kad lizingo dalyko vertės nustatymas grąžinimo momentu

¹⁷⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB banko“ v. A. D (bylos Nr. 2A-988-661/2015).

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-419-124/2014.

neįpareigoja lizingo davėjo parduoti daiktą būtent už nustatytą vertę. Tačiau praktikoje dažnai susiklosto situacijos, kai lizingo davėjas parduoda daiktą, o lizingo gavėjas ginčija pardavimo kainą. Tokiais atvejais lizingo dalyko vertės nustatymas grąžinimo momentu yra įrankis lizingo gavėjui, ginčo dėl nuostolių dydžio su lizingo davėju atveju, įrodyti tikrąjį nuostolių dydį. Lizingo dalyko vertės nustatymas neįpareigoja lizingo davėjo parduoti dalyką už tą kainą, kuri yra nustatyta, tačiau tai yra orientacinė vertė, kuri lizingo gavėjui palengvina įrodinėjimo procesą dėl lizingo sutarties nutraukimo teisinių pasekmių, sprendžiant dėl lizingo davėjo sąžiningumo parduodant daiktą, kuris tam tikrais atvejais lemia nuostolių dydį.¹⁸⁰

4.2.2 Nuostoliai

Teismų praktikoje, sprendžiant klausimus dėl lizingo sutarties nutraukimo teisinių pasekmių, teismams kyla pareiga nagrinėti nuostolių atlyginimo klausimą. Todėl teismų praktikoje remiantis CK 6.574 straipsniu nustatytas nuostolių dydžio kriterijus, t. y. lizingo davėjas iš lizingo gavėjo gali reikalauti tiek nuostolių, kad jie padengtų lizingo davėjo išlaidas, susijusias su lizingo sutarties dalyko įsigijimu, bei lizingo gavėjui suteiktą finansavimą, atėmus iš lizingo sutarties iki jos nutraukimo gautą naudą.¹⁸¹ Lizingo davėjo nuostoliais pripažįstama ta suma, kurią lizingo davėjas tikėjosi gauti tinkamai vykdant sutartį, iš jos išskaičius lizingo gavėjo sumokėtas periodines įmokas ir grąžinto lizingo dalyko vertę.¹⁸² Vertinant iš ko susideda nuostoliai, lizingo davėjui nutraukus lizingo sutartį dėl esminio sutarties pažeidimo, būtina atsižvelgti į lizingo sutarties šalių interesų ir siekiamų tikslų ypatumus. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo davėjo nuosavybės teisė atlieka tik lizingo sutarties įvykdymo užtikrinimo funkciją, lizingo davėjo nuostoliai gali būti dengiami realizavus lizingo dalyką. Lizingo dalyko realizavimas ar antrinis išnuomojimas nėra lizingo davėjo veikla, todėl reikalauja papildomų laiko ir finansinių sąnaudų, kurie taip pat pripažįstami nuostoliais.¹⁸³ Taigi, lizingo davėjas, nutraukęs lizingo sutartį, turi teisę reikalauti grąžinti lizingo dalyką ir jį realizuoti, o jei jo realizavimo vertės nepakanka nuostoliams padengti, lizingo davėjas turi teisę pateikti

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje. *AB „SEB lizingas“ v. BUAB „SAAS Capital Management Group“*, (bylos Nr. 3K-3-367/2013).

¹⁸¹ Grikienytė, A. Lizingo sutartis –už ir prieš. Juristo patarimai[interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015 m. kovo 22 d.] http://www.buhalteris.lt/lt/?cid=94441&new_id=650471.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-472/2012).

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Swedbank lizingas“ v. UAB „SAAS Capital Management Group“* (bylos Nr. 3K-3-1/2012).; taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje. *AB „SEB lizingas“ v. BUAB „SAAS Capital Management Group“* (bylos Nr. 3K-3-367/2013).

reikalavimus lizingo gavėjui dėl likusių nuostolių atlyginimo.¹⁸⁴ Būtent dėl to, kad nuo lizingo dalyko realizavimo vertės priklauso likusių nuostolių atlyginimo dydis, lizingo gavėjas turi suinteresuotumą lizingo dalyko realizavimo procesu. Siekiant užtikrinti sąžiningo lizingo gavėjo teisėtus interesus, naujausioje LAT praktikoje nustatyta, kad lizingo davėjo, reiškiančio reikalavimus grąžinti lizingo dalyką bei atlyginti nuostolius, teisės yra varžomos tam, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui dėl susiklosčiusios lizingo gavėjui nepalankios padėties. Taigi, lizingo sutarties šalims, o nagrinėjant nuostolių klausimą ypatingai lizingo davėjui keliami sąžiningumo, bendradarbiavimo reikalavimai. Lizingo davėjo siekis parduoti daiktą kuo didesne kaina tiesiogiai lemia lizingo gavėjo civilinės atsakomybės apimtį, todėl labai svarbus lizingo gavėjui.

Sąžiningumas pagal CK 6.4 straipsnį ir 6.158 straipsnį laikomas imperatyvia pareiga, bet kurių prievolių santykių šalims. Sąžiningumo pareigos imperatyvus pobūdis kildinamas iš CK 6.158 straipsnio nuostatos, kuri draudžia šalims tarpusavio susitarimu šią pareigą pakeisti ar panaikinti. Kai yra nustatoma, kad lizingo davėjas, nesilaikydamas sąžiningumo pareigos, naudojasi savo teisėmis ir nutraukė lizingo sutartį dėl esminio sutarties pažeidimo, tačiau siekiant išvengti nuostolių, neįgyvendino visų galimų ir būtinų priemonių, teismas vadovaujantis CK 6.253 str. 5 dalimi ir CK 6.259 straipsniu turi atsisakyti ginti nesąžiningo lizingo davėjo teises ir taikyti CK įtvirtintus sąžiningos sutarties šalies, visiško atleidimo nuo civilinės atsakomybės ar tokios atsakomybės mažinimo pagrindus.¹⁸⁵ Analogiškai lizingo davėjo teisių įgyvendinimo apribojimai įtvirtinti Otavos konvencijos 13 str. 6 dalyje, kuri nustato, kad lizingo davėjas negali reikalauti atlyginti nuostolių tiek, kiek jis nesiėmė visų protingų veiksmų nuostoliams, galintiems kilti dėl sutarties nutraukimo, sumažinti.¹⁸⁶ Taigi lizingo davėjo nesąžiningumas yra pagrindas nuostolių mažinimui. Lizingo davėjas, perėmęs lizingo dalyką, kartu prisiima ir pareigą realizuoti jį už maksimalią kainą, dėl to sąžiningumo reikalavimas saisto šalis ne tik sutarties sudarymo, sutarties vykdymo metu, tačiau ir nutraukus lizingo sutartį.¹⁸⁷ Vertinant ar sutarties šalys nepažeidė sąžiningumo pareigos, turi būti atsižvelgta į bendradarbiavimo pareigą, kuri laikoma viena iš sąžiningumo principo išraiškų sutartiniuose santykiuose. Bendradarbiavimo pareigos vykdymas labai reikšminga aplinkybė, sprendžiant nuostolių atlyginimo kitai sutarties šaliai klausimą. Siekiant nustatyti nuostolių dydį, vertinamos tokios aplinkybės: ar nuostolių patyrusi šalis savo veiksmais ar neveikimu padarė įtaką nuostolių atsiradimui, jų padidėjimui; ar kreditoriaus nepakankamas bendradarbiavimas gali būti pagrindu jo kaltei konstatuoti; ar tarp

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB lizingas“ v. UAB „Altėja“ ir UAB „Baldų simfonija“, (bylos Nr. 3K-3-397/2013).

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartiscivilinėje byloje UAB „Strategy and management group“ v. UAB „Swedbank lizingas“ (bylos Nr. 3K-3-155/2014).

kreditoriaus nepakankamo bendradarbiavimo ir atsiradusios žalos egzistuoja priežastinis ryšys.¹⁸⁸ LAT vienoje iš bylų pripažino, kad lizingo davėjas nepakankamai bendradarbiavo su lizingo gavėjo laiduotoja, todėl pripažino jo kaltę dėl nuostolių atsiradimo. Šioje byloje lizingo gavėjo laiduotoja, po lizingo sutarties nutraukimo, pateikė siūlymą lizingo davėjui įsigyti lizingo dalyką, tačiau lizingo davėjas šio siūlymo nesvarstė, šio pasiūlymo pagrindu jokių sprendimų nepriėmė, o lizingo dalyką pardavė trečiajam asmeniui ir dėl to patyrė nuostolių. LAT nurodė, kad lizingo davėjas pažeidė bendradarbiavimo pareigą, nes lizingo davėjas nesvarstydamas laiduotojos siūlymo pirkti lizingo dalyką, eliminavo galimybę rasti abiem šalims priimtinausią ir ekonomiškiausią susidariusios situacijos sprendimo būdą.¹⁸⁹ LAT civilinėje byloje dėl vienašalio lizingo sutarties nutraukimo teisėtumo bei vėlesnių veiksmų atitikimo sąžiningumo kriterijams ir įstatymo nuostatomis yra pažymėjęs, kad „lizingo sutarties šalių elgesys, nutraukus lizingo sutartį, pripažįstamas sąžiningu, kai lizingo gavėjas nevilkina lizingo sutarties dalyku buvusio daikto grąžinimo lizingo davėjui, bet priešingai, imasi būtinų priemonių operatyviai sugrąžinti daiktą jo teisėtam savininkui, o lizingo davėjas deda visas būtinas ir protingas pastangas daiktui realizuoti už didžiausią įmanomą kainą arba naujai lizingo sutarčiai dėl to paties daikto sudaryti ir taip sumažinti savo galimus nuostolius ir pan.“

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta lizingo davėjo atžvilgiu sąžiningumo pareigos nustatymas ir užtikrina lizingo gavėjo teisę į teisingą nuostolių dydžio nustatymą. Lizingo gavėjui kilus įtarimų dėl lizingo davėjo nesąžiningumo ar tais atvejais kai lizingo davėjas atsisako bendradarbiauti, lizingo gavėjas turi teisę kreiptis į teismą dėl nuostolių dydžio sumažinimo. Atlyginti nuostoliai proporcingai mažinami lizingo davėjo kaltei pažymėtina, kad lizingo gavėjas gali būti ir visiškai atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės.

Nedažnai susiklostanti, tačiau LAT nagrinėta situacija, kai lizingo dalyko vertė grąžinimo momentu viršija visos lizingo sutarties kainą. Tokiu atveju kyla klausimas, kas turi teisę gauti lizingo dalyko vertės padidėjimą, kai visi lizingo davėjo nuostoliai po vienašalio sutarties nutraukimo yra padengti. Lizingo gavėjas prašė teismo priteisti iš lizingo davėjo nepagrįstai įgytas lėšas, kurias grindė tuo, jog lizingo sutarties sudarymo metu lizingo dalyko (prekybos centro komplekso) vertė buvo 3.600.000 Lt., lizingo sutarties nutraukimo dieną, nustatyta lizingo dalyko vertė siekė – 6 080 000 Lt, lizingo gavėjas sutartinių santykių metu sumokėjo lizingo davėjui 810 308 Lt įmokų. Lizingo sutarties vykdymo metu lizingo dalyko vertė pabrango, o grąžinus turtą dėl sutarties nutraukimo lizingo davėjui, pakilusi turto kaina lieka lizingo davėjui. Apygardos teismas nagrinėdamas minėtą situaciją, priteisė lizingo gavėjui lizingo dalyko vertės padidėjimą, atskaičius lizingo davėjo nuostolius ir grąžinus šį į tokią padėtį,

¹⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje. *AB „SEB lizingas“ v. BUAB „SAAS Capital Management Group“* (bylos Nr. 3K-3-367/2013).

¹⁸⁹ *Ibid.*

kokią būtų buvusi, jei sutartis būtų įvykdyta. Daikto vertės padidėjimo atitekimą lizingo davėjui, apygardos teismas pripažino nepagrįstu praturtėjimu argumentuodamas tuo, jog daikto lizingo davėjas negerino, į šį turtą neinvestavo, turto nevaldė, neprižiūrėjo, t. y. jokios įtakos daikto vertės padidėjimui nedarė. Teismas priteisė lizingo gavėjui iš lizingo davėjo be teisinio pagrindo įgytas lėšas. LAT minėtu atveju pateikė išaiškinimą dėl turto vertės padidėjimo, kur nurodė lizingo gavėjas yra ekonominis daikto savininkas, tačiau teisiniu daikto savininku išlieka lizingo davėjas. LAT pažymi, kad iš CK 6.567 str. 1 dalies bei lizingo sutarties nuostatų, lizingo gavėjui žinoma, kad sutartimi nustatčius lizingo dalyko perėjimą lizingo gavėjui, nuosavybės teisė pereina tik sumokėjus visas įmokas. Lizingo davėjas išsaugo nuosavybės teisę į lizingo dalyką, siekdamas užtikrinti lizingo gavėjo pareigų įvykdymą. Tačiau nuosavybės teisė, kuri lizingo teisiniuose santykiuose atlieka užtikrinamąją funkciją, negali būti suabsoliutinama ir negali būti aiškinama taip „[...] kad daikto vertės padidėjimas rinkoje dėl nuo šalių nepriklausančių aplinkybių reikštų lizingo gavėjo naudą net ir tada, kai lizingo sutartis nutraukiamas dėl jo kaltės.“ Teisėjų kolegija nurodo, jog toks aiškinimas iškreiptų teisinį reguliavimą ir prieštarautų principui, kad niekas negali gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų.

Pažymėtina, kad įprastai daikto vertės rinkoje teigiamų ir neigiamų pasikeitimų rizika, tenka teisiniam daikto savininkui. Tuo tarpu lizingo teisiniuose santykiuose daikto rinkos pasikeitimo rizika netiesiogiai tenka lizingo gavėjui, pagal prievolės kylančias iš lizingo sutarties. Lizingo gavėjas turi prievolines teises, kurių vertė priklauso nuo daikto vertės rinkoje ir įmokėtų įmokų pagal sutartį.¹⁹⁰ Teisėjų kolegija nurodo, kad lizingo gavėjui susidūrus su mokumo problemomis, jis turi teisę, bendradarbiaudamas su lizingo davėju, lizingo sutartį perleisti trečiajam asmeniui ir taip išvengti nuostolių dėl galimo sutarties nutraukimo.¹⁹¹

Tokio LAT išaiškinimo pagrindu lizingo davėjui suteikiamas didelis pranašumas prieš lizingo gavėją, kadangi visa neigiamų pasekmių rizika perkeliama lizingo gavėjui, tuo tarpu teigiamų pasekmių rizika perkeliama teisiniam lizingo dalyko savininkui. Tokia teismų praktikos nuostata kelia diskusijų dėl kelių aspektų. Lizingo davėjas siekia naudos iš finansinės veiklos, todėl jo pagrindinis interesas lizingo teisiniuose santykiuose yra gauti naudą iš suteikto finansavimo lizingo gavėjui. Lizingo sutarties šalys sutartimi nustato kokias palūkanas lizingo gavėjas privalo mokėti už suteiktą finansavimą ir taip konkrečiai apibrėžia lizingo davėjo naudą. Sutarties nutraukimo atveju, nustatytas palūkanų dydis už visą sutarties laikotarpį tampa nuostoliais, kurių atlyginimo lizingo davėjas gali reikalauti iš lizingo gavėjo. Tuo tarpu lizingo gavėjo atžvilgiu yra nustatoma, kad lizingo dalyku lizingo gavėjas gali naudotis daiktu verslo tikslais ir gauti iš to naudą. Nauda nėra apibrėžiama, konkrečiai nustatoma ar kitaip ribojama.

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „4 vėjai ir KO“ v. UAB „Swedbank lizingas“* (bylos Nr. 3K-3-99/2012). Teismų praktika. 2012, 37.

¹⁹¹ *Ibid.*

Lizingo davėjas išlaiko nuosavybės teisę į lizingo dalyką siekdamas užtikrinti sutarties įvykdymą, t. y. atlieka užtikrinamąją funkciją, būtent dėl to sudarant lizingo sutartį nėra reikalaujama papildomo daikto įkeitimo. Tokią funkciją daikto įkeitimas atlieka kreditavimo ar paskolos teisiniuose santykiuose, kuriuose nustatyta, kad pagal CK 4.222 straipsnį realizavus įkeistą turtą gauta suma viršija reikalavimus, skirtumas privalo būti grąžintas kredito gavėjui. Atsižvelgiant į tai, kad lizingas yra laikomas kreditavimo forma, nėra pagrindo lizingo dalyko vertės padidėjimą perduoti lizingo davėjui.

Svarbi aplinkybė, jog lizingo gavėjas turi neginčijamą teisę į lizingo dalyko vertės padidėjimą, kai sutartis yra tinkamai įvykdoma. Taigi, tokiu atveju, teisės į lizingo dalyko vertės padidėjimą netekimas dėl esminio sutarties pažeidimo tampa papildoma sutarties nutraukimo pasekme, kuri nėra numatyta CK 6.574 straipsnyje. Tuo tarpu, LAT praktikoje nuolat pažymima, kad CK 6.574 straipsnyje yra numatytos ne tik lizingo davėjo teisių gynbos būdai, tačiau ir apibrėžiamos lizingo gavėjo civilinės atsakomybės ribos. Minėtame straipsnyje yra įtvirtintas ir visiško nuostolių atlyginimo principas, kuris reiškia, kad lizingo gavėjas pažeidęs sutartį turi prievolę atlyginti lizingo davėjo patirtus nuostolius. Tačiau lizingo dalyko vertės padidėjimas nėra tai, ko lizingo davėjas galėjo pagrįstai tikėtis gauti, jeigu sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Todėl lizingo dalyko vertės padidėjimas negali būti perduotas lizingo davėjui, nes taip pažeistų ne tik visiško nuostolių atlyginimo principą, tačiau ir iškreiptų civilinės atsakomybės sampratą, kuri atliktų ne tik kompensacinę funkciją, tačiau ir baudžiamąją. Be to, pagal CK 6.571 str. 1 ir 2 dalis, lizingo gavėjas prisiima visas su atsitiktiniu žuvimu ar sugedimu susijusias rizikas, daikto remonto ir išlaikymo sutarties vykdymo metu išlaidas, taip pat lizingo gavėjas prisiima visą riziką dėl daikto vertės sumažėjimo, todėl lizingo dalyko vertės padidėjimo rizika tiek nutraukus sutartį, tiek ją tinkamai vykdant turėtų tekti lizingo gavėjui.

LAT išaiškinimai, kad daikto vertės padidėjimas atitenka teisėtam jo savininkui, nėra visiškai pagrįsti. Lizingo davėjo nuosavybės teisės turėjimas į lizingo dalyką nėra jo tikslas, lizingo davėjas išsaugo nuosavybės teisę į lizingo dalyką tik kaip priemonę tikslui pasiekti – gauti sutartimi nustatytą finansinę naudą.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta LAT išaiškinimas gali būti vertinamas dvejopai, tačiau bet kuriuo atveju nenaudingas lizingo gavėjo teisių gynimo prasme. Kadangi lizingas kaip finansinė nuoma, yra laikomas išperkamosios nuomos porūšiu, lizingo dalyko vertės padidėjimo rizikos perkėlimas lizingo davėjui, atitiktų teisės aktų nuostatas. Tačiau nuomos santykių atveju nuomininkas neprisiima tokios apimties rizikų, kurios lizingo teisiniuose santykiuose tenka lizingo gavėjui.

Lizingas yra specifinis institutas, todėl normų reglamentuojančių nuomos institutą taikymas lizingo teisiniams santykiams, neatsižvelgiant į šalių teisėtų interesų pusiausvyros užtikrinimą, neatitinka protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principų.

4.2.3 Restitucijos taikymas

Teisiniai padariniai dėl lizingo sutarties nutraukimo, nustatomi remiantis bendrosiomis sutarčių nutraukimo teisinius padarinius reglamentuojančiomis normomis, jas aiškinant ir taikant sistemiškai su normomis, nustatančiomis lizingo sutarčių nutraukimo ypatumus bei konkrečios lizingo sutarties sąlygas. Nutraukus sutartį lizingo gavėjo teisės ginamos taikant restituciją, kuri lizingo teisiuose santykiuose reglamentuota tiek bendrųjų teisės normų (CK 6.222 str.), tiek ir specialiųjų (CK 6.574 str.).¹⁹² Normose, reglamentuojančiuose bendruosius sutarties nutraukimo padarinius įtvirtinta, kad nutraukus sutartinius santykius, šalis turi grąžinti jai viską, ką buvo perdavusi kitai šaliai vykdydama sutartį. Jei grąžinimas natūra neįmanomas, turi būti grąžinta daikto vertė pinigais, tačiau toks atlyginimas negali prieštarauti protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principams.¹⁹³ Tais atvejais, kai sutartis nutraukiama dėl esminio sutarties pažeidimo, viena iš sutarties šalių gali prašyti taikyti dvišalę restituciją, t. y. grąžinti šalis į tokią padėtį, kurioje jos buvo iki sudarant sutartį. Nukentėjusi šalis gali reikalauti iš sutartį pažeidusios šalies nuostolių ir netesybų atlyginimo, tai reiškia, kad restitucijos ir civilinės atsakomybės institutai gali būti taikomi kartu. Tuo tarpu CK 6.574 straipsnyje, kuriame įtvirtinti lizingo sutarties nutraukimo teisiniai padariniai, įtvirtinta tik lizingo davėjo teisė reikalauti grąžinti jam sutarties dalyką ir išieškoti tokio dydžio nuostolius, kad jie lizingo davėją grąžintų į tokią padėtį, kokia būtų buvusi, jeigu lizingo gavėjas būtų tinkamai įvykdęs sutartį. Tačiau ši norma tiesiogiai nereglamentuoja lizingo gavėjo civilinės atsakomybės apimties ir kokius reikalavimus lizingo gavėjas gali reikšti lizingo davėjui. Siekiant aptarti CK 6.574 straipsnyje nenumatytą, lizingo sutarties nutraukimo teisinį padarinį – restituciją, turi būti aiškinama pati lizingo sutarties esmė.¹⁹⁴ Kaip ir minėta anksčiau, lizingo dalyko perėjimas nėra būtinas lizingo sutarties požymis. Tai reiškia, kad šalys tarpusavio sutarimu gali nustatyti: 1) lizingo gavėjui įvykdžius sutartines prievoles, nuosavybės teisę į lizingo dalyką pereis lizingo gavėjui; 2) lizingo gavėjas įvykdęs sutartines prievoles turės teisę įsigyti lizingo dalyką už likutinę vertę; 3) lizingo dalykas liks lizingo davėjui ir kt. Šalių nustatyta sutarties sąlyga dėl lizingo dalyko nuosavybės teisės

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „4 vėjai ir KO“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-99/2012). Teismų praktika. 2012, 37.

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-472/2012).

¹⁹⁴ *Ibid.*

perėjimo lizingo gavėjui, laikoma esmine sutarties sąlyga, kurios pagrindu kinta teisiniai padariniai nutraukus lizingo sutartį. Tokios sąlygos nustatymas lemia ir lizingo sutarties periodinių įmokų sandarą. Taigi atriboti lizingo sutartys pagal tai ar šalys susitarė dėl nuosavybės teisės perėjimo lizingo gavėjui yra svarbu sprendžiant dėl lizingo sutarties nutraukimo padarinių ir aiškinant CK 6.574 straipsnio normą dėl restitucijos.¹⁹⁵

Tais atvejais, kai lizingo sutartyje nenumatyta sąlyga dėl nuosavybės teisės perėjimo lizingo gavėjui, nutraukus lizingo sutartį, restitucijos institutas negali būti taikomas. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo gavėjas mokėjo periodines įmokas lizingo davėjui tik už naudojimąsi lizingo dalyku ir jo amortizaciją. Lizingo gavėjo įmokos pagrįstai mokamos už teisę valdyti ir naudotis lizingo dalyku, todėl naudojimasis daiktu ir jo valdymas iki lizingo sutarties nutraukimo eliminuoja teisę taikyti restituciją.

Kitokie teisiniai padariniai kyla, kai lizingo sutartyje numatytas nuosavybės teisės perėjimas lizingo gavėjui. Nustačius tokią sąlygą, lizingo sutarties periodines įmokas sudaro ir išperkamo lizingo dalyko vertė. Todėl nutraukus lizingo sutartį, lizingo gavėjas turi teisę reikalauti grąžinti tą įmokų dalį, kuri buvo skirta lizingo dalyko išpirkimui. Analizuojant CK 6.574 straipsnio turinį, prieinama išvada, kad kaip lizingo sutarties nutraukimo pasekmė yra įtvirtinta tik vienašalė restitucija. Vienašalė restitucija lizingo sutarties nutraukimo kontekste reiškia, kad visais atvejais, nepriklausomai nuo to, kokias sąlygas nustatė lizingo gavėjas ir lizingo davėjas, tik lizingo davėjui yra užtikrinama teisė atkurti buvusią padėtį iki lizingo sutarties sudarymo. Tuo tarpu minėta norma restitucijos taikymo lizingo gavėjo atžvilgiu nenumato. Dėl tokio teisinio reglamentavimo, lizingo gavėjas siekdamas teisingo šalių tarpusavio atsiskaitymo, ilgą laiką kreipdavosi į teismą su reikalavimais priteisti iš lizingo davėjo be pagrindo įgytas lėšas, o ne su reikalavimais taikyti restituciją. Remiantis nepagrįsto praturtėjimo institutu, lizingo gavėjai siekė susigrąžinti tas įmokų dalis, kurios skirtos lizingo dalyko išpirkimui, tačiau neįrodžius visų nepagrįsto praturtėjimo sąlygų, šių reikalavimų teismai netenkino. LAT vienoje bylų nurodė, kad nepagrįsto praturtėjimo institutas, kaip civilinių teisių gynybės priemonė gali būti naudojamas tik tais atvejais kai civilinių teisių negalima apginti kitais būdais arba kitais būdais teisės apginamos nevisiškai, todėl lizingo davėjo ir lizingo gavėjo tarpusavio atsiskaitymo klausimas turi būti sprendžiamas taikant bendrąją, restitucijos institutą reglamentuojančią, normą – CK 6.222 straipsnį.¹⁹⁶ Su problema dėl lizingo gavėjo teisių gynimo susiduriama tais atvejais, kai sutartyje yra numatytas nuosavybės teisės perėjimas lizingo gavėjui. Tokiu atveju vienašalės restitucijos taikymas gali reikšti dvigubos civilinės atsakomybės

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-472/2012).

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „4 vėjai ir KO“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-99/2012). Teismų praktika. 2012, 37.

taikymą lizingo gavėjui tuo pačiu neatitiktų savo paskirties – grąžinti šalis į padėtį iki sutarties sudarymo.¹⁹⁷ Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, LAT nurodė, kad siekiant neiškreipti civilinės atsakomybės tikslų ir ribų, CK 6.574 straipsnyje įtvirtinta vienašalė restitucija turi būti sistemiškai aiškinama ir taikoma su bendrosiomis restitucijos taisyklėmis įtvirtintomis CK 6.222 straipsnyje. Tik teisinio reglamentavimo ginčui išspręsti nepakanka, visais atvejais turi būti nustatomos konkrečios lizingo sutartinių santykių aplinkybės, analizuojamas periodinių įmokų dydis, siekiant nustatyti ar į jį yra įtraukta lizingo dalyko turto išpirkimo kaina, aiškinamos lizingo sutarties sąlygos. Svarbu paminėti, kad CK įtvirtintos restitucijos ir nuostolių atlyginimo taisyklės yra dispozityvios, todėl šalys sutartyje gali numatyti kitokio pobūdžio sąlygas, tačiau kilus ginčui sutarties sąlygos visais atvejais teismo būtų vertinamos minėtų normų kontekste, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

Aptarus lizingo sutarties nutraukimo teisinės pasekmes bei priemones, kuriomis lizingo gavėjas gali ginti savo pažeistas teises, svarbu paminėti, kad esant tam tikroms aplinkybėms lizingo gavėjas turi teisę ginčyti lizingo sutarties nutraukimo teisėtumą, bei prašyti teismo pakeisti sutarties sąlygas. Lizingo sutarties sąlygų pakeitimo teisinės pasekmės nesukelia tokių neproporcingų išlaidų, kurios gali kilti nutraukus sutartį. Teismui įvertinus sutarties sąlygų pakeitimo galimybes bei nustačius, kad sutarties išsaugoti nėra pagrindo, remiantis CK 6.204 straipsniu sutartis gali būti nutraukta. Atsižvelgiant į tai, kad lizingo sutartis gali būti nutraukta ne tik esant esminiam sutarties pažeidimui, būtina aptarti lizingo sutarties nutraukimo pagrindų santykį bei taikymo sąlygas.

4.3 Lizingo sutarties pakeitimas

LAT praktikoje yra pabrėžiama, kad sutarties nutraukimas yra kreditoriaus, ne skolininko teisių gynybos būdas, todėl sutarties nutraukimo pasekmės ne visais atvejais yra proporcingos. Sutarties nutraukimas yra *ultima ratio* priemonė, todėl turi būti taikoma išnaudojus visas galimybes išsaugoti sutartį. Pažymėtina, kad lizingo gavėjas remiantis CK 1.138 straipsnyje įtvirtintais civilinių teisių gynybos būdais, turi teisę kreiptis į teismą siekiant apginti pažeistas teises. LAT pažymi, kad „asmuo, kuris mano, jog jo teisė arba teisėtas interesas yra pažeisti, gali teismo reikalauti taikyti kelis teisinės gynybos būdus, o teismas nagrinėjantis bylą turi prievolę nustatyti, kuris gynybos būdas turi būti taikomas“. LAT nagrinėtas ginčas dėl lizingo gavėjo esminio sutarties pažeidimo – periodinių įmokų nemokėjimo. Lizingo gavėjas dėl ekonominės krizės negalėjo visiškai įvykdyti savo įsipareigojimų, ko pagrindu lizingo sutartis

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“, (bylos Nr. 3K-3-472/2012).

buvo nutraukta. Tačiau lizingo gavėjas siekė išsaugoti sutartį ir kreipėsi į teismą prašydamas pripažinti neteisėtu sutarties nutraukimą, o remiantis CK 6.204 straipsniu pakeisti sutarties sąlygas.¹⁹⁸ Šioje situacijoje, lizingo gavėjas pareiškė reikalavimus dėl „dviejų skirtingų teisinės gynybos būdų taikymo – sutarties sąlygų pakeitimo, pasikeitus sutartinių įsipareigojimų vykdymo aplinkybėms (CK 6.204 straipsnis), ir sutarties nutraukimo (CK 6.217 straipsnis).“¹⁹⁹ Pažymėtina, kad abiejų šių normų taikymo rezultatu gali kilti tokio paties pobūdžio pasekmės, t. y. sutarties nutraukimas. Šių normų taikymo sąlygos yra skirtingos. Taigi ne dėl lizingo sutarties šalių kaltės pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių tampa sudėtinga lizingo gavėjui vykdyti sutartį, lizingo gavėjas turi teisę kreiptis į lizingo davėją dėl sutarties sąlygų pakeitimo. Tačiau, lizingo davėjui atsisakius pakeisti sutarties sąlygas, kai priežastis dėl kurios lizingo gavėjas to siekė yra visiškai nuo jo nepriklausanti ir sutarties sudarymo metu nebuvo numatyta, lizingo gavėjas remiantis CK 6.204 straipsnio nuostatomis gali kreiptis į teismą dėl sutarties sąlygų pakeitimo. LAT praktikoje pažymima, kad „6.204 straipsnio nuostata visų pirma siekiama išsaugoti sutartinius santykius, t. y. kai sutarties šalis nebegali vykdyti prisiimtų įsipareigojimų pirminėmis sutarties sąlygomis dėl aplinkybių, kurios atsirado ne dėl jos kaltės, ir kita sutarties šalis atsisako sutartį pakeisti, tai gali padaryti teismas ir sutartiniai santykiai tęsis toliau.“ Viena tokių aplinkybių teismų praktikoje buvo pripažinta ekonominė krizė. Tačiau siekiant taikyti CK 6.204 straipsnį, kaip sutarties sąlygų pakeitimo pagrindą, turi būti nustatyta, kad dėl atsiradusių aplinkybių tolimesnis sutartinių prievolių vykdymas pagal nustatytas sąlygas nepalankus ir pažeidžia sutartinių santykių pusiausvyrą. Taigi minėtoje normoje yra įtvirtinta *rebus sic stantibus* taisyklė, kai vienai sutarties šaliai tampa sudėtingiau vykdyti sutartines prievoles nei kitai. Taigi, ta šalis, t. y. lizingo gavėjas, kurios atžvilgiu dėl susiklosčiusių aplinkybių pasunkėjo sutartinių prievolių vykdymas, turi teisę kreiptis į kitą sutarties šalį, t. y. lizingo davėją su prašymu pakeisti sutarties sąlygas. Sutarties šalims nepavykus susitarti, abi šalys ar vieną jų turi teisę kreipti į teismą, dėl sutarties nutraukimo dėl aplinkybių pasikeitimo darančių įtaką sutartinių santykių vykdymui arba pakeisti sutarties sąlygas, kad šios užtikrintų sutartinių prievolių pusiausvyrą. Teismas turi įvertinti susiklosčiusias aplinkybes ir sutarties sąlygų pakeitimo galimybę, nustačius, jog sutartinių santykių išsaugoti negalima, teismas sutartį nutraukia. Pažymėtina, kad dėl sutarties sąlygų pakeitimo į lizingo davėją lizingo gavėjas gali kreiptis esant bet kurioms aplinkybėms, nes sutartiniai santykiai yra grindžiami dispozityvumo ir bendradarbiavimo principu, todėl nėra draudžiama keisti sutarties sąlygų, tačiau toks sutarties sąlygų keitimui nebūtų taikoma CK 6.204 straipsnio nuostata. Tuo tarpu vienašalio sutarties nutraukimo institutas gali būti taikomas tik nustačius esminį sutarties pažeidimą. LAT praktikoje

¹⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Evekas“ v. AB „SEB lizingas“* (bylos Nr. 3K-3-206/2012). Teismų praktika. 2012, 37.

¹⁹⁹ *Ibid.*

yra išskiriama, kad minėtų nuostatų taikymas iš esmės skiriasi tuo, jog taikant CK 6.204 straipsnį ir nustatant, kad sutarties sąlygų pakeitimas nėra tikslingas ir neatkurs šalių pusiausvyros, „teismas turi diskrecijos teisę nuspręsti kokiomis sąlygomis ir tvarka sutartis turi būti nutraukiama, t. y. teismas gali netaikyti šalių sudarytos sutarties nuostatų.“²⁰⁰ Tuo tarpu, konstatavus esminį sutarties pažeidimą ir taikant CK 6.217 str. sutartis turi būti nutraukiama remiantis nuostatomis įtvirtintomis pačioje sutartyje. Toks šių normų taikymo skirtumas suponuoja situaciją, kai šalis, kuri dėl pasikeitusių aplinkybių negali vykdyti sutarties ir dėl to nėra jos kaltės, turi teisinį pagrindą reikalauti, kad sutartis būtų nutraukta pagal CK 6.204 straipsnį ir būtų taikomos palankesnės sutarties nutraukimo sąlygos negu vienašalio sutarties nutraukimo atveju. Todėl susiklosčius atvejams, kai šalis pareiškia reikalavimus pakeisti sutartį, teismas turi įvertinti ar yra aplinkybės sutarties sąlygų pakeitimui, ar pakeistos sutarties sąlygos užtikrintų sutarties šalių pusiausvyrą. Jeigu netikslinga keisti sutarties sąlygas, teismas nutraukti sutartį turi CK 6. 204 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu nenustatyta sutarties šalių kaltė dėl pasikeitusių aplinkybių. Nustačius, kad sutartis nutrauktina dėl vienos iš šalių kaltės, taikomas CK 6.217 straipsnio nuostatos. Pažymėtina, kad LAT praktikoje nustatyta, kad jeigu sutarties šalis nesąžiningai naudojasi CK 6.204 straipsnyje įtvirtintais teisinės gynybos būdais, tokį šalies elgesį galima laikyti aplinkybe, lemiančia esminio sutarties pažeidimo kriterijų nustatymą CK 6.217 straipsnio prasme.²⁰¹

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Evekas“ v. AB „SEB lizingas“* (bylos Nr. 3K-3-206/2012). Teismų praktika. 2012, 37.

²⁰¹ *Ibid.*

IŠVADOS

1. Lizingo sutarties tikslas, kaip pagrindinis skiriamasis lizingo sutarties požymis, yra apsaugoti lizingo davėjo finansinį interesą, tuo pagrindu visos sutarties rizikos tenka lizingo gavėjui. Lizingo institutui būdingas nuosavybės teisės dualizmas, ekonominiu lizingo dalyko savininku yra lizingo gavėjas, tuo tarpu teisiniu lizingo dalyko savininku išlieka lizingo davėjas. Lizingas laikomas nuomos sutarties instituto rūšimi, todėl siekiant atskirti šias sutartis turi būti atribojamos per bendrosios ir specialiosios normos santykį. Lizingo ir panašių sutarčių atskyrimas yra itin svarbus dėl susiklosčiusių santykių reglamentavimo bei kylančių pasekmių, kurios užtikrina sutartinių santykių šalių teisėtus interesus ir teisių bei pareigų pusiausvyrą.
2. Pareiga perduoti lizingo dalyką tenka tiek pardavėjui tiek lizingo davėjui. Šių subjektų prievolė skiriasi savo turiniu: pardavėjas privalo užtikrinti faktinį lizingo dalyko perdavimą, o lizingo davėjui tenka įpareigojimai pašalinti teises lizingo dalyko naudojimo kliūtys. Lizingo gavėjo reikalavimas priklauso nuo subjekto pažeidusio prievolę perduoti lizingo dalyką.
3. Lizingo gavėjas, nors nepasirašo pirkimo - pardavimo sutarties, tačiau turi visas pirkėjo teises ir pareigas, išskyrus sumokėti sutarties dalyko kainą. Lizingo gavėjo teisių gynimo būdai yra kildinami ne iš lizingo institutą reglamentuojančių teisės normų, o iš teisės normų, reglamentuojančių pirkimo - pardavimo sutartinius santykius. Pažymėtina, kad pirkimo - pardavimo sutartį reglamentuojančios teisės normos sistemiškai turi būti aiškinamos su lizingo institutą reglamentuojančiomis teisės normomis, ta apimtimi, kur nustatytos prievolės lizingo gavėjui, pavyzdžiui lizingo gavėjas turi teisę nutraukti sutartį, tačiau tik gavęs lizingo davėjo sutikimą.
4. Lizingo sutarties nutraukimas yra lizingo davėjo teisių apsaugos būdas, tačiau nutraukiant sutartį turi būti atsižvelgiama ir į lizingo gavėjo interesus. Siekiant vienašališkai nutraukti lizingo sutartį turi būti nustatytas esminis sutarties pažeidimas ir laikomasi vienašalio sutarties nutraukimo tvarkos. Lizingo gavėjas turi teisę ginčyti lizingo sutarties nutraukimo teisėtumą.
5. Kiekviena lizingo sutarties nutraukimo pasekmė suponuoja lizingo gavėjui tam tikras teisių gynimo galimybes. Nutraukus lizingo sutartį, kyla tokios teisinės pasekmės: prievolė grąžinti lizingo dalyką, prievolė atlyginti nuostolius ir sumokėti netesybas, restitucijos taikymas. Lizingo dalyko grąžinimas tiesiogiai susijęs su nuostolių,

kilusių dėl sutarties nutraukimo sumažinimu. Lizingo gavėjas turi teisę nustatyti lizingo dalyko vertę grąžinimo momentu ir naudotis šia informacija kaip įrodomąją priemonę dėl lizingo davėjo sąžiningumo ir bendradarbiavimo pareigos laikymosi, realizuojant lizingo dalyką. Antras lizingo sutarties nutraukimo padarinys yra nuostolių atlyginimas. Lizingo davėjo nesąžiningumas – sąlyga atlygintinų nuostolių sumažinimui. Teisės normose reglamentuojančiose lizingo institutą, įtvirtinta vienašalė restitucija, tačiau lizingo gavėjas siekdamas atkurti pažeistų interesų pusiausvyrą, nutraukus lizingo sutartį, turi teisę prašyti teismo taikyti dvišalę restituciją. CK 6.574 straipsnyje įtvirtinta vienašalė restitucija turi būti sistemiškai aiškinama ir taikomas su bendrosiomis restitucijos taisyklėmis įtvirtintomis CK 6.222 straipsnyje Dvišalės restitucijos taikymo sąlyga – lizingo sutartimi numatytas nuosavybės perėjimas lizingo gavėjui. Tais atvejais, kai lizingo gavėjo atžvilgiu sutarties sąlygos tampa sunkiai įvykdomos ir dėl šių aplinkybių nėra lizingo gavėjo kaltės, lizingo gavėjas turi teisę lizingo davėjo, šiam nesutikus – teismo, prašyti pakeisti lizingo sutarties sąlygas. Lizingo sutarties sąlygų pakeitimas nesukelia neproporcingų išlaidų lizingo gavėjui.

6. Teisės normose reglamentuojančiose lizingo teisinius santykius, nėra nustatyti lizingo gavėjo teisių gynimo būdai. Dalis lizingo gavėjo teisių yra ginamos per panašias tokias, kaip pirkimo – pardavimo santykius, reglamentuojančias teisės normas. Toks teisinis reglamentavimas neužtikrina lizingo gavėjo ir lizingo davėjo teisėtų interesų pusiausvyros, todėl pagrindinis vaidmuo šiai pusiausvyrai užtikrinti tenka teismų praktikai.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo. Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos TSR 1964 m. liepos 7 d. įstatymas. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1964, Nr. 19-138.
5. 1988 m. UNIDROIT Tarptautinio finansinio lizingo konvencija [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. vasario 4 d.] <http://www.unidroit.org/leasing-ol/leasing-english>.
6. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline edition [interaktyvus]. Study group on a European Civil Code and the Research group on EC Private law. 2009 [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.]. http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.
7. UNIDROIT Model Leasing Act [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2015 m. vasario 3 d.] <http://www.unidroit.org/english/documents/2008/study59a/s-59a-17-e.pdf>.
8. Uniform Commercial Code [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.] <https://www.law.cornell.edu/ucc>.
9. The Cape Town Convention on International Interests in Mobile Equipment [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.] <http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/2002-1-goode-e.pdf>.
10. UNIDROIT principles of international commercial contracts [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2015 m. vasario 7 d.]. <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2004>.

Specialioji literatūra

11. Ambrasienė, D., *et al.* Lyginamoji Sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste. Vilnius: Justitia, 2013.
12. Balčikonis, R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas. Daktaro disertacija. Vilnius, 2004.

13. Beale, H. *et al.* Cases, Materials and Text on Contract Law. Second edition. Oxford and Portland, Oregon: Hard Publishing, 2010.
14. Boobyer, Cr. Leasing and Asset Finance - the Comprehensive guide for Practitioners. Euromoney Books, 2003.
15. Faber, D.; Schuijling, B. Financial leasing and its Unification by UNIDROIT. Electronic journal of comparative law. 2010.
16. Grikienytė, A. Lizingo sutartis – už ir prieš. Vilnius: Juristo patarimai [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015 m. vasario 20 d.] http://www.buhalteris.lt/lt/?cid=94441&new_id=650471.
17. Heckman, A. Charles. Article 2A of the Uniform Commercial Code: government of the lessor, by the lessor, and for the lessor [interaktyvus]. [žiūrėta 2015m. kovo 2 d.] www.heinonline.org.
18. Juodka, R. Lizingo teisinių santykių reguliavimas naujajame Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia, 2000, Nr. 4-5.
19. Jurevičienė, D. Lizingas. Visuotinė lietuvių enciklopedija. [T.] XIII, Leo - Magazyn. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.
20. Lisauskas, G. Finansinės nuomos sąvoka pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą. Vilnius: Jurisprudencija, 2002, T. 34(26).
21. Lisauskas, G. Finansinės nuomos ir tiesioginio lizingo santykis pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Vilnius: Jurisprudencija, 2003, T. 47 (39).
22. Martin, J. Stanford, Explanatory Report on the Draft Convention on International Financial Leasing prepared by Research Officer, UNIDROIT. 1984 II. Uniform Law Review, 1984.
23. Mikelėnas, V. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia. 2003.
24. Mikelėnas, V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia. 1996.
25. Mizaras, V. Lizingo sutarties sampratos aiškinimas pagal Civilinį kodeksą. Vilnius: Justitia. 2003.
26. Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia, 2003, Nr.3-4.
27. Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia, 2003, Nr. 5 (47).
28. Mizaras, V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Vilnius: Justitia, 2003, Nr. 6(48).

29. Mizaras, V. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009.
30. Mizaras, V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003.
31. Porter, D. The Growth and Development of the Modern Leasing Industry. Euromoney Books. 1997.
32. Rani, R. Lease financing, hire-purchase and factoring. I. Entrepreneurship and Small business Coursebook. University of Delhi, 2011.
33. Smaliukas, A. Daiktinių ir prievolinių teisių atirbojimas, reglamentavimas. Konferencijos medžiaga [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015 m. vasario 23 d.] https://www.youtube.com/watch?v=vKJH_VPE8Sc.
34. Stripeikienė, J., Didžiulis L. Aktualūs finansinės nuomos (lizingo) instituto taikymo klausimai. Privatinės teisės doktrina ir praktika, 2014.
35. UNIDROIT secretariat. UNIDROIT model law on leasing. Official commentary [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.] <http://www.unidroit.org/preparatory-work-model-law-leasing-2010>.
36. Von Bar, Ch.; Clive, E., *et al.* Principles, Definitions and Model Rules of European Private law. University of Nottingham, 2012.
37. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации 2-ое изд. Москва: Проспект, 1999.
38. Vogenauer, S.; Kleinheisterkamp, J. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). Oxford: Oxford University Press, 2009.

Teismų praktika

39. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimas civilinėje byloje *J. Z. v. UAV „Baldras“, valstybės įmonės Registrų centro Klaipėdos filialas*, (bylos Nr. 3K-P-346/2004)
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *A. D. Č. v. UAB „Vytaras“*, (bylos Nr. 3K-3-239/2006).
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *N.S. v. I.R.*, (bylos Nr. 3K-3-287/2009).
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ruukki Lietuva“ v. UAB „Laugina“*, (bylos Nr. 3K-3-182/2009). Teismų praktika. 2009.

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *G. M. įmonė v. UAB „Afin Baltica“*, (bylos Nr. 3K-3-31/2010).
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Vakarų laivų gamykla“ v. AB „Nordea Finance Lithuania“*, (bylos Nr. 3K-3-19/2010).
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Refosa“ v. UAB „Veho“ ir UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-133/2010).
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Swedbank lizingas“ v. UAB „SAAS Capital Management Group“*, (bylos Nr. 3K-3-1/2012).
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *L. M., L. M. v. V. K., R. K.*, (bylos Nr. 3K-7-39/2012).
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „4 vėjai ir KO“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-99/2012). Teismų praktika. 2012, 37.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Evekas“ v. AB „SEB lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-206/2012). Teismų praktika. 2012, 37.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kavaska“ v. UAB „Swedbank lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-472/2012)
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje *AB „SEB lizingas“ v. BUAB „Remivilas“*, (bylos Nr. 3K-3-154/2013)
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Europolimerai“, UAB „Omnitrans“ v. AB „NORD lizingas“*, (bylos Nr. 3K-3-66/2013).
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“*, (bylos Nr. 3K-7-2/2013). Teismų praktika. 2013, 39, p. 88-104.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje *AB „SEB lizingas“ v. BUAB „SAAS Capital Management Group“*, (bylos Nr. 3K-3-367/2013).

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB lizingas“ v. UAB „Altėja“ ir UAB „Baldų simfonija“, (bylos Nr. 3K-3-397/2013).
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje c. b. R. S. v. L. L. K., (bylos Nr. 3K-3-443/2013).
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilvatėja“ v. Vilniaus miesto savivaldybė, (bylos Nr. 3K-3-89/2014).
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „BI5“ v. R. V. V., (bylos Nr. 3K-3-340/2014).
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danske lizingas“ v. ŽŪB „Vadokliai“, (bylos Nr. 3K-3-40/2014).
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Strategy and management group“ v. UAB „Swedbank lizingas“, (bylos Nr. 3K-3-155/2014).
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Swedbank lizingas“ v. RUAB „Jondras“, (bylos Nr. 3K-3-238/2014)
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos geležinkeliai“ v. UAB „Nordea Finance Lithuania“, (bylos Nr. 3K-3-73-686/2015).
63. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-598-431/2014
64. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB banko“ v. A. D, (bylos Nr. 2A-988-661/2015);
65. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank lizingas“ v. BUAB „Šiaulių technika“, (bylos Nr. 2-419-124/2014).
66. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 26 d. sprendimas civilinėje D. P. v. UAB „Swedbank lizingas“, (bylos Nr. 2A-1167-173/2014).

Elektroniniai dokumentai

www.lrs.lt

<http://www.leaseurope.org/>

<http://www.lba.lt/go.php/lizingas>

<https://www.hipotekosistaiga.lt/index.php?1037947998>

<http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?Id=20>

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Lizingas kaip finansavimo forma yra paprastas, operatyvus ir patogus institutas, kurį vis dažniau renkasi verslo subjektai. Atsižvelgiant į lizingo sutarčių aktualumą, svarbu žinoti, ne tik šios sutarties privalumus, bet ir kylančias finansines rizikas. Lizingo instituto tikslas – apsaugoti lizingo davėjo finansinį interesą, todėl visos rizikos tenka lizingo gavėjui. Lizingo gavėjo teisių gynimo galimybės įstatyme nėra įtvirtintos, o teismų praktika šiuo klausimu nevieninga ir kintanti.

Atsižvelgiant į tai, analizuojamas klausimas ar lizingo instituto reglamentavimas užtikrina efektyvų lizingo gavėjo teisių gynimą. Magistro darbe pateikiama lizingo instituto samprata ir nagrinėjamos lizingo gavėjo teisių gynimo galimybės kylant tokioms rizikoms: dėl lizingo objekto neperdavimo laiku, lizingo objekto kokybės. Didžiausias dėmesys skiriamas sutarties nutraukimo teisinių pasekmių analizei. Apžvelgiami ir kiti svarbūs lizingo aspektai.

Pagrindiniai žodžiai: lizingas lizingo gavėjas, teisių gynimas, sutarties nutraukimo pasekmės, restitucija.

Leasing, as a form of financing is a simple, efficient and convenient institute that is increasingly chosen by business subjects. Given the relevance of the leasing agreements, it is important to be familiar not only with the benefits of this agreement, but also the emerging financial risks. The goal of the leasing institute is to protect the leasing giver's financial interest, and this is why all the risks lie with the leasing recipient. The opportunities for the leasing recipient's rights defence are not enshrined in the law, meanwhile the respective courts' practices remain fragmented and volatile.

In this context, the question whether the regulation of the leasing institute secures the effective defence of the leasing recipient's rights is being tackled. The Master's thesis presents the conception of leasing institute while also accounting for the opportunities for the leasing recipient's rights defence when the following risks emerge: the transfer of the leasing object does not take place in due time and the quality of the object is questionable. The main focus is on the analysis of the legal consequences of the agreement termination. Other important aspects of leasing are also being reviewed.

Key words: Leasing, leasing recipient, rights defence, consequences of agreement termination, restitution.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro darbo „Lizingo gavėjo teisių gynimas lizingo teisiniuose santykiuose“ tikslas yra aptarti lizingo gavėjo teisių gynimo įgyvendinimo specifiką, identifikuoti lizingo sutarties teisinio reglamentavimo problemas Lietuvos jurisdikcijoje, išanalizuoti ir aptari naujausios Lietuvos teismų praktikos tendencijas lizingo gavėjo teisių gynimo klausimais, nustatyti efektyviausius lizingo gavėjo teisių gynimo būdus santykiuose su pardavėju ir santykiuose su lizingo davėju bei pasiūlyti priemonių iš lizingo teisių santykių kylančioms problemoms spręsti. Darbe nagrinėjama lizingo gavėjo teisė pareikšti reikalavimus dėl kitų lizingo subjektų pareigų nevykdymo, dėl lizingo dalyko kokybės trūkumų ir dėl teisių gynimo lizingo sutarties nutraukimo atveju. Lizingo teisių gynimo galimybės atskleidžiamos nagrinėjant sąlygas atitinkamiems reikalavimams pareikšti. Pirmoji darbo dalis skirta atskleisti lizingo sutarties sampratą, esmę, nagrinėjamos lizingo subjektų teisės ir pareigos, analizuojami lizingo sutartį kvalifikuojantys požymiai, nustatomi kriterijai, kurių pagrindu lizingo sutarties atskiriama nuo kitų panašių sutarčių. Antroje darbo dalyje, analizuojama kokius civilinių teisių gynimo būdus gali taikyti lizingo gavėjas, kai pažeista pareiga perduoti lizingo dalyką. Taip pat aptariami atvejai, kuomet lizingo gavėjas turi teisę pareikšti reikalavimus lizingo davėjui dėl lizingo dalyko trūkumų. Išsamiai nagrinėjamos reikalavimų pareiškimo galimybės dėl daikto trūkumų pardavėjui trečioje dalyje. Remiantis teismų praktika aptariami efektyviausi teisių gynimo būdai. Ketvirta darbo dalis skirta išanalizuoti lizingo sutarties nutraukimo sąlygas bei dėl sutarties nutraukimo kylančias pasekmes. Atsižvelgiant į tai, kad įstatyme nustatyti lizingo sutarties nutraukimo padariniai neužtikrina lizingo gavėjo ir lizingo davėjo interesų pusiausvyros, aptariami lizingo gavėjo teisių gynimo būdai. Šiuo klausimu analizuojama naujausia teismų praktika, kuri vis dar formuojama lizingo gavėjo teisių gynimo klausimais. Darbo autorė atkreipia dėmesį į teismų praktikoje nagrinėjamus probleminius aspektus dėl lizingo dalyko vertės padidėjimo paskirstymo, dvišalės restitucijos taikymo galimybių. Siekiant visapusiškai išnagrinėti lizingo gavėjo teisių gynimo būdus analizuojama sutarties sąlygų pakeitimo galimybė bei jos santykis su sutarties nutraukimu esant esminiam sutarties pažeidimui.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The purpose of the Master's thesis 'the Defence of the Leasing Recipient's Rights in Legal Relations' is to discuss the specifics of the implementation of the leasing recipient's rights defence, identify problems with the legal regulation of a leasing agreement in Lithuania's jurisdiction, overview and analyse recent trends in the practices of Lithuania's courts as regarding the questions of the leasing recipient's rights defence, establish the most efficient means for the leasing recipient's rights defence in relations with a seller and with a leasing giver, and offer measures for solving problems originated from the leasing legal relations.

The paper analyses the leasing recipient's right to express requirements as regarding a failure of other leasing subjects to carry out their respective duties, quality faults in a leasing object, and rights defence in case the agreement is terminated. The opportunities for the defence of respective rights are revealed while studying terms under which those requirements can be expressed. The first part of the thesis intends to disclose the conception and essence of the leasing agreement, examine the rights and duties of leasing subjects, analyse the qualifying factors of the leasing agreement, and establish criteria on the basis of which the leasing agreement is differentiated from other similar agreements.

The second part of the paper offers an analysis of the means for civil rights defence that can be applied by the leasing recipient when the duty to transfer the leasing object is violated. Also, cases when the leasing recipient has a right to express demands to the leasing giver as regarding the quality of the leasing object are being reviewed. The third part of the thesis examines in detail the opportunities for the statement of requirements to the seller concerning the flawed object. Based on courts' practise, the most effective ways of rights defence are being examined. The fourth part of the paper focuses on the analysis of the leasing agreement termination conditions and the consequences emerging from this termination. Taking into account that the effects of leasing agreement termination established by the law do not secure the equilibrium between respective interests of the leasing recipient and the leasing giver, the means for the defence of leasing recipient's rights are being discussed. As regarding this matter, the author analyses the most recent courts' practices which are still under the process of formation when it comes to the questions of leasing recipient's rights defence. The author also accounts for problematic aspects in courts' practices as regarding the issues of the leasing object's increased value distribution and the bilateral restitution application possibilities. In an attempt to fully examine the means for the leasing recipient's rights defence, the possibility of a change of agreement terms and its relation to the termination of agreement in case of a substantive breach is being analysed.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Civilinės justicijos instituto, civilinės teisės programos
(*fakulteto / instituto, programos pavadinimas*)

Studentas(ė) Diana Poliakitė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas
„Lizingo gavėjo teisių gynimas lizingo teisiniuose santykiuose“.

- 1.Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
- 2.Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
- 3.Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)